

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

**Čtyřicetiletý exil České kongregace sester dominikánek v benediktinském
klášteře v Broumově 1950–1990**

Bakalářská práce

Autor: Andrea Doležalová

Studijní program: B022201A

Studijní obor: Historické vědy – Archivnictví

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Kolda, Ph.D.

Hradec Králové 2022

Zadání bakalářské práce

Autor: Andrea Doležalová

Studium: F19BK0002

Studijní program: B0222A120001 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví

Název bakalářské práce: Čtyřicetiletý exil České kongregace sester dominikánek v benediktinském klášteře v Broumově 1950-1990

Název bakalářské práce AJ: Forty years of Exile of the Czech Congregation of Dominican Sisters in the Benedictine monastery in Broumov 1950-1990.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

První část bakalářské práce se zabývá vztahy mezi církví a socialistickým státem s důrazem na oblast perzekuce (ženských) řádů a kongregací na přelomu 40. a 50. let.

V druhé části bakalářské práce je cílem zachytit všední život dominikánek v benediktinském klášteře v Broumově, kam byly internovány v rámci akce Ř. Dominikánky zde prožily 40 let a jako poslední ženský řeholní řád opustily klášter v roce 1990, kdy přesídlily na Moravu do Bojkovic. Práce bude využívat dosud širěji nereflektované dokumenty řádové provenience a materiály lokálních institucí státu/režimu.

Prameny Archiv České kongregace sester dominikánek, Konventní kroniky Broumov 1965-1989. Archiv České kongregace sester dominikánek, vzpomínky na Broumov S. M. Bohdanka Knotková, strojopis. Státní okresní archiv Náchod Fond Okresní národní výbor Náchod II (ONV Náchod) 1945-1990. Fond Okresní národní výbor Broumov II (ONV Náchod) 1945-1960. Fond Okresní výbor KSČ Náchod (OV KSČ Náchod) 1945-1988. Národní archiv Praha Fond Ministerstvo kultury ČR/ČR, Praha - Sekretariát pro věci církevní (1950)1967-1990. Literatura Milan DAŇHEL - Marie JELÍNKOVÁ - Josef TRÁVNÍČEK, Řeholní řády a kongregace v ČR, Praha 1981. Tomáš ČERNUŠÁK - Augustin PROKOP - Damián NĚMEC, Historie dominikánů v českých zemích, Praha 2001. Jiří HANUŠ - Jan STŘÍBRNÝ (ed.), Stát a církev v roce 1950, Brno 2000. Mirjam HRUDNÍKOVÁ, Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice, Kostelní Vydří 1997. Vojtěch VLČEK, Ženské řehole za komunismu (1948-1989), Olomouc 2005. Karel KAPLAN, Stát a církev v Československu v letech 1948-1953, Brno 1993. Karel KAPLAN, Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956, Brno 1999. Václav VAŠKO, Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. II. díl. Praha, 1990. Václav VAŠKO, Dům na skále. 2. díl. Církev bojující 1950-květen 1960, Kostelní Vydří 2007.

Zadávající pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Kolda, Ph.D.

Oponent: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 21.12.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10. července 2022

Andrea Doležalová

Anotace

Andrea Doležalová, *Čtyřicetiletý exil České kongregace sester dominikánek v benediktinském klášteře v Broumově 1950–1990*, Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022, 108 s. Bakalářská práce.

První část bakalářská práce se zabývá vztahy mezi církví a socialistickým státem s důrazem na oblast perzekuce (ženských) řádů a kongregací na přelomu 40. a 50. let. V druhé části bakalářské práce je cílem zachytit všední život dominikánek v benediktinském klášteře v Broumově, kam byly internovány v rámci akce Ř. Dominikánky zde prožily 40 let a jako poslední ženský řeholní řád opustily klášter v roce 1990, kdy přesídlily na Moravu do Bojkovic. Práce bude využívat dosud širěji nereflektované dokumenty řádové provenience a materiály lokálních institucí státu/režimu.

Klíčová slova: Katolická církev; církevní řády a kongregace; KSČ; perzekuce; dominikánky

Annotation

Andrea Doležalová, *Forty years of Exile of the Czech Congregation of Dominican Sisters in the Benedictine Monastery in Broumov 1950–1990*, Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2022, 108 pp., Bachelor Thesis.

The first part of the bachelor thesis deals with the relations between the Church and the socialist state, with an emphasis on the persecution of (women's) orders and congregations at the turn of the 1940s and 1950s. In the second part of the thesis, the aim is to capture the everyday life of Dominican women in the Benedictine monastery in Broumov, where they were interned as part of the action of Ř. The Dominican nuns lived there for 40 years and were the last female religious order to leave the monastery in 1990, when they moved to Moravia to Bojkovice. The thesis will use previously unreported documents of the Order's provenance and materials from local institutions of the state/ regime.

Keywords: Catholic Church; church orders and congregations; Communist Party of Czechoslovakia; persecution; Dominicans

Poděkování

Děkuji Mgr. Jindřichu Koldovi, Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za rady a připomínky při tvorbě bakalářské práce. Děkuji rovněž Mgr. Evě Vodochodské za velmi podnětné připomínky, zejména v počátcích psaní práce. Dále velké poděkování patří České kongregaci sester dominikánek za poskytnuté prameny a informace, díky kterým jsem mohla bakalářskou práci zpracovat.

OBSAH

ÚVOD	9
1 DOSAVADNÍ STAV POZNÁNÍ	12
2 PRAMENNÁ ZÁKLADNA	16
3 CÍRKEV, ŘÁDY A KOMUNISTICKÝ STÁT	20
3.1 KOMUNISTICKÉ PŘEVZETÍ MOCI V ČSR.....	20
3.2 PLÁN NA LIKVIDACI CÍRKVE.....	21
3.3 NOVÉ CÍRKEVNÍ ZÁKONY	24
3.4 AKCE K – BARTOLOMĚJSKÁ NOC MUŽSKÝCH KLÁŠTERŮ A JEJÍ REALIZACE V BROUMOVĚ	25
3.5 AKCE Ř A NÁSLEDNÁ SITUACE ŘEHOLNIC DO ROKU 1989	30
4 POČÁTKY BROUMOVA A BENEDIKTINSKÝ KLÁŠTER	35
4.1 CENTRALIZAČNÍ STŘEDISKO PRO ŘEHOLNICE BROUMOV, ORGANIZAČNÍ APARÁT	37
4.2 KONGREGACE SOUSTŘEDĚNÉ V BENEDIKTINSKÉM KLÁŠTEŘE.....	38
5 DĚJINY DOMINIKÁNSKÉHO ŘÁDU	42
5.1 SVATÝ DOMINIK A ZALOŽENÍ ŘÁDU KAZATELŮ.....	42
5.2 DOMINIKÁNSKÁ RODINA ČESKÉ KONGREGACE SESTER DOMINIKÁNEK	44
5.3 ČESKÁ KONGREGACE SESTER DOMINIKÁNEK	45
5.4 SOUSTŘEDĚNÍ V BOHOSUDOVĚ	47
6 BROUMOV – NÁŠ „NOVÝ DOMOV“	49
6.1 BROUMOV – SOCIÁLNÍ PODMÍNKY	49
6.2 BROUMOV – CHARITNÍ DOMOV PRO ŘEHOLNICE	52
6.3 ČINNOST SESTER	56
6.3.1 <i>Výroba hostí</i>	59
6.3.2 <i>Další činnost sester</i>	61
6.4 VZTAHY V BROUMOVĚ	64
6.5 DOMINIKÁNSKÁ SPIRITUALITA	66
6.6 VSTUP DO ŘÁDU A ŽIVOT V NĚM.....	71
7 STATISTIKA	75
7.1 STATISTIKA DOMINIKÁNEK III. ŘÁDU – BROUMOV	78
ZÁVĚR	80
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	85
SEZNAM TABULEK.....	87
SEZNAM PRAMENŮ.....	88
SEZNAM LITERATURY.....	91
SEZNAM PŘÍLOH.....	96

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá Českou kongregací sester dominikánek v Broumově v období 50. let 20. století, kdy byly ženské řády v rámci akce Ř vyhnány ze svých domovů a následně internovány, mimo jiné do benediktinského kláštera v Broumově. Život dominikánské komunity je dále mapován až do 90. let 20. století, kdy klášter dominikánky nadobro opustily. V práci je kladen důraz na vztahy mezi katolickou církví a socialistickým státem ve 40. a 50. letech 20. století, v období nástupu komunismu k moci a následných restrikcí vůči církvi. Práce dále sleduje tyto restrikce až do období normalizace, kdy dochází k uvolnění dozoru a obnově duchovního života. Ženské řehole za totality v Československu patří nesporně mezi zajímavá témata dějin české církevní provincie a dějin našeho státu. Ke zpracování jsem si vybrala jedno konkrétní společenství, a sice *Českou kongregaci sester dominikánek*, jež v období let 1950–1990 působily v broumovském klášteře. Toto období vymezuje jejich exil v broumovském klášteře, kam byly spolu s dalšími kongregacemi perzekuovány v roce 1950. Cílem bakalářské práce je na základě výzkumu přiblížit čtenáři všední život dominikánek III. řádu omezovaného komunistickým režimem. „*Naše kongregace je jako vichřicí olámaný strom. Pozbyla svou učitelskou činnost, pozbyla svoje kláštery, nesmí přijímat dorost. Je jako doutnající knot. Ale pán v evangeliu praví, že doutnající knot neuhasí. A my Mu pevně věříme...*“¹ Dominikánky tímto chtějí říci, že se je komunistům podařilo ovládnout, podřídit své kontrole a redukovat vliv v životě společnosti, ale nedosáhli svého konečného cíle. Komunistům se nepodařilo církev ovládnout duchovně, ani vytvořit podmínky pro ustavení původně uvažované národní církve.

Samotný výzkum je zaměřen na dvě oblasti, a sice na sociální život kongregace a na dominikánskou spiritualitu. V sociální oblasti jsou mapovány nevyhovující ubytovací podmínky kongregace, jež úzce souvisí se špatným zdravotním stavem sester. Toto zjištění mělo vliv na pracovní činnost, kde nejvíce dominovala výroba hostií a parament. V druhé oblasti tzv. duchovního života je cílem zjistit prožívání

¹ Jana ŽÁKOVÁ – Božislava PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí České kongregace sester dominikánek 1939–1989*. Brno 2003, s. 4.

liturgie, zejména slavení velkých svátků a mší svatých se zjištěním, zda sestry pocítily v duchovním životě nějaká omezení, nebo naopak, zda mohly liturgii prožívat naplno, tak jak byly zvyklé. Zvláštní kapitola je věnována vstupu do řádu a přípravě na řeholní profesi se zachycením omezení tehdejší doby a přístupu řádu k těmto omezením v běžném životě.

Bakalářská práce je členěna do sedmi kapitol. První a druhá kapitola se zabývá podrobným představením literatury a pramenů. Třetí kapitola nese název *Církev, řády a komunistický stát* a zabývá se vztahy státu a církve, které byly již od nástupu komunismu k moci velmi napjaté. Čtvrtá kapitola s názvem *Počátky Broumova a benediktinský klášter* se zabývá historií Broumova a benediktinského kláštera. V podkapitolách nalezneme informace týkající se organizace centralizačního střediska v Broumově, tzv. organizačního aparátu a kongregací, které byly postupně do kláštera soustředěné.

Pátá kapitola *Dějiny dominikánského řádu* poukazuje na založení řádu, za jehož zakladatele je považován sv. Dominik. V dalších podkapitolách je nastíněno členění dominikánského řádu, který tvoří I. řád tzv. bratři, II. řád tzv. mnišky, III. řád tzv. kongregace sester sv. Dominika a laici. Historie řádu sester sv. Dominika tvoří další podkapitolu, která čtenáře dovede až k zásahu státu proti ženským řeholím v rámci akce Ř, během níž byla kongregace sester sv. Dominika soustředěna do Bohosudova.

Šestá a sedmá kapitola se týkají již samotného výzkumu. Šestou kapitolu, která nese název *Broumov – náš „Nový domov“*, tvoří několik podkapitol zaměřených na všední život komunity, jako např. ubytovací a sociální podmínky, pracovní činnost sester, vztahy v klášteře či spiritualitu. Sedmou kapitolu tvoří *Statistika*, která čerpá převážně z kongregačních kronik.

Bakalářská práce se snaží reflektovat nové poznatky a skutečnosti a tímto doplňuje práce, které k tomuto tématu vznikly, jako např. práce Jana Kafky, *Církevní politika KSČ a státu v severovýchodních Čechách v letech 1948–1960*² či práce Michala Bednáře, *Česká kongregace sester dominikánek a jejich internace*

² Jan KAFKA, *Církevní politika KSČ a státu v severovýchodních Čechách v letech 1948–1960*, Disertační práce, Univerzita Karlova (dále jen UK), Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění, Praha 2016.

v broumovském klášteře v rámci akce Ř (1950–1968).³ Oproti jmenovaným pracím se bakalářská vymezuje tím, že je zaměřena na jedno konkrétní společenství, Českou kongregaci sester dominikánek a prezentuje všední život komunity v kontextu doby.

³ Michal BEDNÁŘ, *Česká kongregace sester dominikánek a jejich internace v broumovském klášteře v rámci akce Ř (1950–1968)*, Bakalářská práce (dále jen BP), Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta (dále jen FF), Ústí nad Labem 2021.

1 DOSAVADNÍ STAV POZNÁNÍ

Bakalářská práce se v přiblížení kontextu doby opírá převážně o monografie týkající se tématu vztahu katolické církve a komunistického státu, z nichž mohu na prvním místě uvést např. autora Karla Kaplana, historika, který se specializuje na dějiny poválečného Československa: *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*,⁴ popř. *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Nemohu opomenout dílo historiků Stanislava Balíka a Jiřího Hanuše, *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Stanislav Balík je rovněž autorem knihy *Stát a církev v roce 1950*. Tato publikace doplňuje informace, které navazují na předešlé publikace, týkající se katolické církve a státu. Velmi cennými publikacemi jsou pak knihy Václava Vaška, badatele, který byl zajat a vězněn gestapem. Jeho knihy *Dům na skále 2. Církev bojující 1950–květen 1960*, *Dům na skále 3. Církev vězněná 1950–1960*, či kniha *Neumlčená, Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II. díl*. pojednávají o snaze komunistického režimu podrobit si církev násilím, perzekucí. Procesy, o kterých knihy vypráví jsou zejména z 50. let, s ukázkami svědectví lidí vězněných komunistickým režimem.

Z publikací zabývajících se přímo perzekucí řádů mohu uvést knihy Vojtěcha Vlčka *Ženské řehole za komunismu 1948–1989* a knihu *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*. Řeholními řády a kongregacemi se zabývá publikace vydaná Sekretariátem pro věci církevní *Řeholní řády a kongregace v ČSR* od autorů Milana Daňhela – Marie Jelínkové – Josefa Trávníčka. Tato publikace vznikla na pomoc pracovníkům v oblasti státní církevní politiky a nabízí ucelený přehled nejen o ženských řeholních řádech, ale i o mužských řádech v ČSR. Novější a „uživatelsky příjemně zpracovanou publikací“ z roku 1997 je kniha *Řeholní život v českých zemích*. V knize nalezneme kongregace a různé instituty s ukázkami řeholních oděvů. Podobně zpracovaná kniha je od autora Lud'ka Jiráska *Církevní řády a kongregace v zemích českých*.

Z publikací zabývajících se historií dominikánů mohu uvést sborník *Historie dominikánů v českých zemích* od autorů Tomáše Černušáka – Augustina Prokopa –

⁴ Bibliografický údaj k dílům bude uveden v závěrečném seznamu literatury a příslušných poznámkách tam, kde bude z uvedených děl citováno.

Damiána Němce. Nelze zde opomenout publikaci *Dominikáni*, která se zabývá nejen historií, ale i dominikánskou spiritualitou, jakou je modlitba, společný život, kázání či studium. Náhled do dominikánského života se naskytá skrze dominikánský časopis *Salve*, který je vydáván dominikánskou komunitou. Tato revue nabídne čtenáři pohled do nitra komunity. Pro tuto bakalářskou práci bylo zajímavé číslo 4/2016, kde je příspěvek týkající se dominikánského života „společný život u sv. Benedikta“. Dominikáni jsou vydavateli nejen periodik, ale i publikací. Zvláště cenná publikace týkající se historie České kongregace sester dominikánek *Druhé padesátiletí České kongregace sester dominikánek 1939–1989*, vypracovaly S. M.⁵ Jana Žáková a S. M. Božislava Pálková. Jedná se o výtah z knih, kronik a různých dokumentů z kongregačního archivu.

Tématu České kongregace dominikánek se dotkla řada autorů ve svých bakalářských či disertačních pracích. Zde zmíníme dvě práce, které jsou velmi blízké zpracovávanému tématu. První z nich je disertační práce Jana Kafky s názvem *Církevní politika KSČ a státu v severovýchodních Čechách v letech 1948–1960*. Tato práce vyšla knižně pod titulem *V hodině velké zkoušky*. Práce se vymezuje do třech bloků: I. Stát, II. Katolická církev, III. Nekatolická církev. Podává přehled o fungování církevní politiky v tehdejší Československu včetně popisu administrativního aparátu v konkrétním regionu. Práce byla pro toto badání jakýmsi „odrazovým můstkem.“ Přínos práce spočívá v získání uceleného přehledu informací, sledujících zejména státní instituce a římskokatolickou církev v regionu severovýchodních Čech v letech 1949–1960, který zahrnoval devět okresů: Broumov, Dvůr Králové nad Labem, Dobruška, Jaroměř, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Vrchlabí a Žamberk. Oproti tomu bakalářská práce Michala Bednáře, *Česká kongregace sester dominikánek a jejich internace v Broumovském klášteře v rámci „Akce Ř“ (1950–1968)*, se již svým názvem vymezuje k působení České kongregace sester dominikánek v Broumově

⁵ Význam zkratky S. M. nebo také SM., znamená sestra Marie. Když ženy přijímají řeholní jméno, tak před něj přijímají i symbolické jméno Marie. Marie je symbolem čistoty. Běžné oslovení v církvi je „sestro“, ženy řeholnice se oslovují např. sestro Marie Bernardeto tj. sestra Marie Bernardeta. V případě, že se setra jmenuje Marie či Marieta, pak se jméno Marie vypouští a zkratka je upravena následovně: s. Marie, tj. sestra Marie; Sestra Marie Marta CHAMBONOVÁ, *Laická sestra v klášteře Navštívení Panny Marie v Chambéry ve Francii a pobožnost k sv. ranám Pána našeho Ježíše Krista*, Olomouc 2003, s. 77.

v rámci akce Ř. Bednářova práce se zabývá spíše administrativní stránkou internace a jejím průběhem s propojením osudů řeholnic dominikánského řádu. Vzhledem k vymezení tématu je tato práce zde uvedena zejména proto, že podává základní přehled o působení České kongregace sester dominikánek v Broumově.

Příkladem beletristického zpracování tématu perzekuovaných řeholnic je nový román autorky Kateřiny Tučkové *Bílá Voda*.⁶ Autorka čerpá z archivních materiálů, rozhovorů s pamětníky a svého pobytu v klášteře, kdy měla možnost se co nejvíce přiblížit tématu internačního střediska pro řeholnice v Bílé Vodě.⁷ Z této knihy zde není čerpáno, je tu zmíněna jako další možný zdroj informací. Stejně tak stojí za zmínku kniha S. M. Zdislavy Heleny Černé OP, *Mnišky řádu kazatelského*, vydané v roce 1992 ve Znojmě. Kniha měla sloužit pro vnitřní potřebu řádu. Autorka knihy, dominikánská mniška z kláštera sv. Kříže ve Znojmě, zpracovala dějiny řádu kazatelského, kdy se zaměřila na stručné životopisy dominikánských svatých a blahoslavených v rámci dějin řádu. S. M. Zdislava Černá v broumovském soustředovacím klášteře složila slavné sliby 30. dubna 1955. Svou duši odevzdala Pánu dne 28. března 2014 v 91. roce života. Knihu je zde využita jako zdroj informací vzniku II. řádu a poválečných osudech řádu.

Z článků zaměřených přímo na Broumov a benediktinský klášter, lze uvést zejména příspěvek Ludmily Štěpánové – *Zdravas Marie, matko boží...* Tento článek badateli poskytne další vodítko k pramenům uloženým v archivu. Z tohoto článku byla čerpána informace týkající se perzekuce, likvidace mužských řeholních řádů a ženských řeholních řádů. Poznatky z článku týkající se „Charitního domova pro řeholnice v Broumově“ byly použity jako doplnění k pramenům ze SOkA Náchod, *Charitní domov pro řeholnice – Broumov, 1979–1989*, karton č. 2309. Další článek od stejné autorky s názvem *Řádové sestry v n. p. Veba Broumov* poukazuje na práci řeholnic v textilním průmyslu v pohraničí. V článku se hovoří pouze o „řeholnicích“, není zde však uvedeno, o jaké společnosti se konkrétně jedná. K ověření relevantnosti informací je zapotřebí porovnat poznatky s prameny a s monografií. S jistotou lze říci,

⁶ Kateřina TUČKOVÁ, *Bílá Voda*, Brno 2022.

⁷ Bílá Voda je s dominikánkami spjatá, v internaci zde byly od roku 1951 do roku 1956, kdy Bílou Vodu nadobro opustily; J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 67–68. V březnu roku 1985 byla z Broumova do Bílé Vody přestěhována výroba hostií; AČKSD, *Kronika konventu 1985*, stěhování výroby hostií.

že se nejednalo o sestry dominikánky, které se věnovaly po příchodu do Broumova roku 1951 péči hostíí.⁸ Z tohoto článku zde není čerpáno, je opět uveden jako možný zdroj informací.

⁸J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 163.

2 PRAMENNÁ ZÁKLADNA

Hlubší pohled do dějin kongregace dominikánek se naskýtá skrze Generální představenou⁹ České kongregace sester dominikánek v Brně – Veveří, S. M. Kristu OP – Ing. Ludmilu Chládkovou, která v rámci výzkumu umožnila nahlédnutí do kongregačního archivu. Hlavním pramenem bakalářské práce jsou broumovské kroniky kongregace.¹⁰ Tyto kroniky mají dominikánky uloženy na speciálním úložišti v digitalizované podobě. Přístup ke kronikám je neveřejný, je možný pouze se souhlasem kongregace. První kronika byla napsána v roce 1965, ta poslední v roce 1989. Následující rok sestry dominikánky broumovský klášter opouštěly a přesídlily na Moravu do Bojkovic. Nabízí se zde úvaha, proč byla první kronika napsána až v roce 1965. Z pramenů víme, že první dominikánky přišly do Broumova koncem roku 1951.¹¹ Tuto otázku jsem položila S. M. Kristě, generální představené dominikánek a písemně jsem se dotázala též S. M. Slavomíry Měříčkové OP, jež přišla do Broumova v lednu roku 1959 a v současné době pobývá v klášteře ve Střelčicích.¹² Bohužel, ani jedna z nich neví, proč tomu tak bylo. Můžeme se tedy jen domnívat, že se zbylé kroniky ztratily nebo vůbec nebyly napsány.

Kroniky jsou patrně jediným uceleným pramenem, který vypovídá o životě komunity v broumovském klášteře. Kroniky jsou psány strojopisem, autorka/autorky ve většině kronik jsou neznámé, pouze v poslední konventní kronice z roku 1989 je jako autorka uvedena S. M. Dětmara Suchomelová.¹³ Hlavním obsahem kronik je

⁹ V čele kongregace stojí generální představená, kterou volí generální kapitula, která je nejvyšší autoritou. Zástupkyní generální představené je vikářka, která řídí kongregaci v případě její nepřítomnosti; Martina SEDLÁKOVÁ, *Ve jménu lásky. Život a činnost sester na přelomu 2. a 3. tisíciletí*, Diplomová práce (dále jen DP), Univerzita Pardubice (dále jen UP), FF, Pardubice 2009, s. 135.

¹⁰ Bibliografická citace k pramenům bude uvedena v závěrečném seznamu pramenů a příslušných poznámkách tam, kde bude z uvedených pramenů citováno.

¹¹ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond (dále jen f.), H-718-5, akce „K“ Evidence klášterů Hejnice“, podsvazek 123, klášter řeholnic Broumov.

¹² V současné době je Slavomíra Měříčkové 91 let (*17.11.1930 Svatá Sidonie) a je poslední žijící dominikánkou, která působila v broumovském klášteře; Archiv české kongregace sester dominikánek (dále jen AČKSD), *životopis Slavomíry Měříčkové*, bez paginace.

¹³ S. M. Dětmara Suchomelová se narodila *05.08.1919 a zemřela dne 21.01.2012 ve věku 92 let: „*Ve víře a naději v život věčný oznamujeme, že byla ke svému Pánu povolána naše drahá spolusestra ze střelické komunity S. M. Dětmara Marie Suchomelová OP. Posilněna svatými svátostmi zemřela dne 21. ledna 2012 ve věku 92 let, z nichž 73 sloužila Bohu jako sestra dominikánka. Za její život jsme poděkovali Pánu Bohu a rozloučili se s ní při mši svaté v kapli kláštera sester dominikánek 26. ledna*

všední život dominikánek v klášteře, ale i mimo něj (v kronice z roku 1965 se uvádí, že sestry toho roku trávily dovolenou v Jánských Lázních a účastnily se zájezdu na Karlštejn, do Křivokláta a do Lidic).¹⁴ Jedná se zejména o informace, jakými jsou např. nemoci a úmrtí v komunitě, počasí, kulturní život – koncerty, divadelní představení, významné svátky, duchovní cvičení, pracovní činnosti aj. Mimo klášter se zajímají o celosvětové dění, např. v roce 1986 podrobně popisují události okolo výbuchu jaderné elektrárny v Černobylu. Kroniky měly sloužit hlavně pro potřebu komunity, jako „archivní“ materiál s cílem zachytit běžné dění v komunitě dominikánek. Je tak zřejmé, že kroniky opomíjí některé skutečnosti.¹⁵ K pochopitelným redukčním se kronikářky přiznávají: „...nelze vše vypsati na listy kroniky, co jsme silně prožívaly během roku, nemožno podchytit všechny situace a události, jež tvořily náplň dní a najednou rozčeřily hladinu společného života naší komunity, to střídání světla a stínů, nadějí a depresí a zklamání“.¹⁶

Co v kronikách s ohledem na dobovou situaci nenajdeme, jsou informace týkající se praxe a praktik totalitního režimu, vztahu státu a církve, úřadů a řádu. Tyto prameny musíme hledat na jiném místě. Prameny týkající se perzekuce řeholníků v rámci akce „K“ najdeme v Archivu bezpečnostních složek v Historickém fondu H–717–1 pod názvem akce „K Evidence klášterů“. V tomto svazku jsou informace týkající se internačního střediska v Broumově. Další svazky týkající se akce „K“ jsou ve svazcích H–718–4 až H–718–8, týkají se internačních středisek Králíky, Hejnice, Želiv a mají pro další výzkum „řeholníků“ velký potenciál. Tyto svazky obsahují mimo výše uvedené také materiály o perzekuci řeholnic. Pro bakalářskou práci je využít pouze svazek H–718–5 pod názvem akce „K Evidence klášterů Hejnice“. V tomto svazku lze najít informace týkající broumovského kláštera: jmenné seznamy řeholnic jednotlivých řádů ze dne 13.12.1951, informace týkající se voleb do

2012. *Po církevních obřadech bylo její tělo uloženo do hrobu na střelickém hřbitově*; Sestry dominikánky, *Zemřela ctihodná matka Dětmara Marie Suchomelová OP*, Opusculum, Měsíčník české dominikánské rodiny, 2, 2012, s. 6.

¹⁴ AČKSD, *Kronika konventu 1965*, dovolená sester.

¹⁵ Srov. M. BEDNÁŘ, *Česká kongregace*, BP, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, FF, s. 7.

¹⁶ AČKSD, *Kronika konventu 1975*, poslední list kroniky.

Národních výborů ze dne 14.05.1954¹⁷ v broumovském klášteře aj. Zbylá část nevyužitých svazků má velký potenciál pro další zpracování. V archivu bezpečnostních složek se dále nachází např. osobní vyšetřovací spis dominikánky Boženy Knotkové (karton č. V–207). Ze spisu zde taktéž není čerpáno, je uveden jako další možný zdroj informací.¹⁸ Božena Knotková¹⁹ byla jednou z dominikánek, která působila v Broumově až do doby, kdy dominikánky klášter nadobro opustily.²⁰ Její životní příběh je dobře sledovatelný z kronik broumovského konventu a také z životopisu (AČKSD, *Vzpomínky na Broumov S. M. Bohdanka Knotková*, strojopis), který je rovněž uložený v konventním archivu. Z editovaných pramenů týkajících se perzekuce lze uvést edici vydanou ústavem pro soudobé dějiny AV ČR, *Dokumenty o perzekuci a odporu. Akce K – likvidace klášterů v roce 1950*. Edice obsahuje plán likvidace klášterů na Slovensku, zprávy ze 14. a 15. dubna 1950 o plánu akce. Z instrukcí pro české země se jedná o návrh využití klášterních budov jako internačního střediska.

Doplňujícími prameny pro tuto bakalářskou práci jsou dokumenty institucí, které se církevní problematikou zabývaly na lokální úrovni (Okresní národní výbor (ONV) Broumov, Okresní národní výbor (ONV) Náchod, jedná se o fondy, které jsou uloženy v Státním okresním archivu (SOkA) Náchod:

- SOkA Náchod: fond Okresní národní výbor Broumov II (ONV Broumov) 1945–1990. Z tohoto fondu jsou zde využity zejména prameny týkající se broumovského kláštera. Jedná se o informace týkající se jeho provozu, popisu budovy uložených pod inventárním číslem (inv. č.) 860, 880.

¹⁷ Výsledky voleb ze dne 28. listopadu 1954 – dominikánky III. řádu, účast byla 90 %, 7 dominikánek se odmítlo voleb zúčastnit; ABS, f. H–187–2, volby do Národních výborů“, podsvazek 55, klášter řeholnic Broumov.

¹⁸ Tímto pramenem se zabýval M. BEDNÁŘ, *Česká kongregace*, BP, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, FF. Cílem proto není tento pramen zkoumat z hlediska „vyšetřování Bohdanky Knotkové“, ale doložit věrohodnost událostí.

¹⁹ S. M. Bohdanka Božena Knotková se narodila 1. června 1931 ve Vlčnově. Byla vězněna Státní bezpečností (StB) a po propuštění z vězení dne 24.09.1954 přišla do broumovského kláštera. Zde působila až do 30.03.1985. Po celou dobu byla zaměstnána v Chrámové službě, jako pekařka hostií. V období let 1973–1979 v Broumově zastávala úřad představené; AČKSD, *Vzpomínky na Broumov S. M. Bohdanka Knotková*, strojopis. S. M. Bohdanka Knotková zemřela 18.02.2021 ve Střelcích; *Zemřela sestra Bohdanka Knotková OP* [online]. [cit. 2022–06–23]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/news/zemrela-s-bohdanka-knotkova-op/>.

²⁰ Dominikánky broumovský klášter opustily 05.11.1990; AČKSD, *životopis S. M. Bohdanky Boženy Knotkové*.

- SOkA Náchod: fond Okresní národní výbor Náchod II (ONV Náchod) 1945–1990. Zprávy o situaci v církvi jsou obsaženy v tzv. situačních zprávách okresních církevních tajemníků, které jsou rovněž bohatým zdrojem informací. Jedná se o prameny uložené pod inv. č. 1390, 4477. Plán práce církevního tajemníka byl stanoven čtvrtletně okresním výborem Komunistické strany Československa (OV KSČ) a obsahoval termín splnění jednotlivých úkolů. Plán práce církevního tajemníka z roku 1953 obsahuje sledovací činnost a následné předávání informací OV KSČ, popularizaci boje za mír a budovatelské úsilí mezi věřícími spolu s kampaní proti Vatikánu v krajském tisku a vesnických novinách, průzkumy farností, kontroly plánu investic, přehledy hospodaření, mzdové fondy duchovních aj.²¹ Prameny týkající se církevní situace v okrese s informacemi o situaci v broumovském klášteře najdeme v archivu pod inv. č. 848. Církevní situaci v okrese sleduje i fond Okresní výbor KSČ Náchod (dále jen OV KSČ Náchod) 1945–1988. Informace týkající se „*Charitního domova pro řeholnice v Broumově*“ jsou uloženy pod inv. č. 4483, který je pro tuto bakalářskou práci jedním ze stěžejních rezervoárů pramenů.
- Státní oblastní archiv (SOA) Hradec Králové: fond Krajský národní výbor Hradec Králové 1949–1960. Prameny s informacemi o broumovském klášteře jsou uloženy pod inv. č. 593. Tyto prameny zachycují události z roku 1958 a týkají se vícera kongregací, ale nikoli dominikánek, proto z tohoto fondu informace pro práci nebudou využity, ale slouží jako možný zdroj informací pro badatele.

Dokumenty týkající se církvi a náboženských společností nalezneme také v Národním archivu ve fondu: Ministerstvo kultury ČSR/ČR, Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950) 1967–1990, karton č. 159, „*Dominikánky III. řádu – objekt Broumov 1972–76*“. Tento fond zachycuje události kolem stěhování dominikánek do Růžového dvora. Z kartonu nejsou využity informace týkající se Střelic z let 1972–76, kde v současné době žije dominikánská komunita převážně starších sester.

²¹ Státní okresní archiv Náchod (dále jen SOkA Náchod), f. Okresní národní výbor (dále jen ONV) Náchod, inv. č. 1390, Plán práce církevního tajemníka z r. 1953.

3 CÍRKEV, ŘÁDY A KOMUNISTICKÝ STÁT

3.1 Komunistické převzetí moci v ČSR

Hlavní mocenskopolitickou silou v Československu v letech 1945–1990 byli komunisté, resp. Komunistická strana Československa (KSČ). Hned po osvobození obsadili důležité mocenské pozice ve státě a vyhráli parlamentní volby v květnu 1946, v nichž získali 38 % hlasů. Cíle strany ve všech aspektech jejího působení byly zřejmé – nastolit monopol své moci.²² Pod monopolem se skrývala nekontrolovaná a nekontrolovatelná vláda jedné strany.²³ Svůj poměr k církvím (v první řadě především katolické) komunisté definovali na VIII. sjezdu v březnu 1946. Na jedné straně se hlásili k respektování svobody svědomí a náboženského vyznání, na druhé straně podmiňovali svobodu činnosti církve jejím poměrem k výstavbě lidově demokratického státu.²⁴ 18. března 1948 vydal ústřední akční výbor Národní fronty (ÚAV NF) prohlášení o náboženské svobodě. Práví se v něm: „...svoboda a náboženství a vykonávání náboženských obřadů je jednou ze základních zásad našeho lidově demokratického režimu.“²⁵ Prohlášení podepsali Antonín Zápotocký jako předseda a dr. Alexej Čepička²⁶ jako generální sekretář ÚAV NF. Již 9. května 1948 Národní shromáždění odsouhlasilo novou ústavu, která nahradila dosud platný zákon č. 121 z roku 1920. Svobodami svědomí a vyznání se zabývají čtyři paragrafy nové ústavy: „Svoboda svědomí se zaručuje. Světový názor, víra nebo přesvědčení nemůže být nikomu na újmu, nemůže však být důvodem k tomu, aby někdo odpíral plnit občanskou povinnost uloženou mu zákonem.“ (§ 15). – „Každý má právo vyznávat

²² Jiří HANUŠ – Jan STRÍBRNÝ (edd.), *Stát a církev v roce 1950. Sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademií, Ústavem pro soudobé dějiny, Centrem pro studium demokracie a kultury ve spolupráci a Arcibiskupstvím pražským dne 21. června 2000 v Emauzském klášteře v Praze*, Brno 2000, s. 19.

²³ Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953–1956*, Brno 2005, s. 19.

²⁴ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2007, s. 20.

²⁵ *Tamtéž*, s. 15.

²⁶ Alexej Čepička byl schopný, ctižadostivý právník. V roce 1945 začal jeho prudký politický vzestup, urychlený sňatkem s Gottwaldovou dcerou. V roce 1947 se stal ministrem vnitřního obchodu, po únoru 1948 ministrem spravedlnosti a generálním tajemníkem ÚAV NF a tím i jedním z nejmocnějších mužů ve státě. Promýšlel dlouhodobou koncepci na likvidaci katolické církve; Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. II. díl.*, Praha 1990, s. 25.

soukromě i veřejně jakoukoliv náboženskou víru nebo být bezvyznání. Všechna náboženská vyznání i bezvyznání jsou si před zákonem rovna.“ (§16). – „*Každý má volnost provádět úkony spojené s jakýmkoli náboženským vyznáním nebo bezvyznáním.*“ (§17). – „*Svoboda projevu se zaručuje. Každý může v mezích zákona projevovat své mínění slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jakýmkoli jiným způsobem.*“ (§18).²⁷ Dodržování nové ústavy žádali biskupové u prezidenta Klementa Gottwalda den po slavnostním volebním aktu 15. června 1948. Delegace pod vedením pražského arcibiskupa Berana žádala o dodržování náboženské svobody, zaručené novou ústavou, o obnovu církevního školství, náboženského tisku, náboženských spolků, zejména katolické Charity, což považovali za nezbytnou složku náboženského života. Stanovisko k událostem posledních měsíců vyjádřila biskupská konference v Nitře z 15.–16. srpna 1948 a vydala dva dokumenty: memorandum vládě²⁸ a pastýřský list věřícím. V pastýřském listu vyzývali biskupové věřící, aby se řídili učením Kristovým, aby přijímali milost Boží, kterou zprostředkují biskupové jako kdysi apoštolové.²⁹ Pastýřský list připravoval věřící na těžké chvíle, neboť nebylo vyloučeno, že věřící budou podrobeni zkoušce věrnosti Církvi svaté. List měl několik částí (Obecná, nadnárodní církev, Jeden bůh – jedna církev, Chyby v církvi, Tragika odpadu církve, proč jest odpad velkým neštěstím). Pastýřský list byl čten v kostelích, ale pro svou délku a nesrozumitelnost se neseťkal s očekávaným ohlasem.³⁰

3.2 Plán na likvidaci církve³¹

Komunistické vedení chápalo katolickou církev jako politickou sílu, která svým vlivem rozrušuje mocenský monopol, mezi nepřáteli režimu stojí na čelném

²⁷ *Tamtéž*, s. 20–21.

²⁸ Z memoranda: „*I přes náboženskou svobodu a zdůrazňování dobré vůle nevyvolávat náboženských rozbrojů, byl zahájen skrytý protináboženský a proticírkevní boj, a to podle obdobného plánu, podle něhož bylo postupováno proti náboženství a katolické církvi i v jiných zemích.*“; *Tamtéž*, *Neumlčená*, s. 41.

²⁹ *Tamtéž*, s. 37.

³⁰ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 51.

³¹ V této práci je v pasážích o komunistickém tažení proti církvi/církvím pod pojmem církev chápána především ta katolická, ačkoliv se perzekuce v různých podobách týkala všech.

místě a udržuje mezinárodní styky s Vatikánem.³² Pokus začlenit církev do Národní fronty nevyšel, a tak už 27. února 1948, dva dny po převzetí moci, zastavili komunisté vydávání většiny českých a slovenských katolických periodik. Do církevních záležitostí začali svévolně zasahovat a téměř ze všech okresů přicházely zvěsti o šikanování a perzekuci kněží a církevních institucí.³³ 9. června 1948 prohlásil Gottwald³⁴ na schůzi ústředního výboru strany o postoji církve, v které by se mohla rozvinout protistátní činnost. „Myslím, že bychom měli vzít kurs na to, odpoutat katolickou církev od Vatikánu. Dostat je tak daleko, aby se s Vatikánem rozešli a stali se národní církví.“³⁵ Termín „národní církev“ označuje církev odříznutou od tradičních struktur, jejíž biskupy by jmenoval stát, a která by tak byla pod jeho naprostým vlivem.³⁶ Ultimátum vlády a ochota jednat s církví byla podmíněna čtyřmi požadavky: Církev vyhlásí loajalitu režimu, zruší suspenzi a zastaví diskriminaci kněží, kteří spolupracují³⁷ s mocí, a suspenduje kněze odsouzené za „protistátní“ činnost.³⁸ Rozhovory mezi státem a církví se obnovily a do jednání se zapojil i Vatikán. V lednu 1949 se G. Sensi, zástupce Vatikánu, obrátil na vládu dopisem s výčtem úředních zákroků proti církvi, vedoucích k tomu, že „tato církev bude zanedlouho úplně zbavena své svobody“. Definitivní konec neúspěšných církevně-politických jednání nastal poté, co biskupové odhalili na své poradě 22.–23. března 1949 ve Starém Smokovci na Slovensku odposlouchávací zařízení. Na toto reagovali biskupové pastýřským listem pod názvem „*Hlas biskupů a ordinářů v hodině velké zkoušky*“. Biskupové poukázali na skutečnou situaci, jak se stát vůči církvi chová a proč s ním zastavili jednání. Byl zrušen veškerý náboženský tisk, včetně úředních věstníků

³² K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa*, s. 27.

³³ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 13.

³⁴ Předseda komunistické strany Klement Gottwald se stal novým prezidentem Československa týden po abdikaci dr. Edvarda Beneše 14. června 1948; *Tamtéž*, s. 37.

³⁵ *Tamtéž*, s. 34–35.

³⁶ S. BALÍK – J. HANUŠ, *Katolická církev*, s. 18.

³⁷ Církevní oddělení NF založilo kartotéku kněží, která zaznamenávala jejich poměr k režimu a možnosti spolupráce s nimi. Kněží byli rozděleni do čtyř kategorií: naprosto spolehliví, s kladným poměrem, nepolitictí a reakční. Kromě KSČ i StB znásobila svůj zájem o církev a již koncem roku 1948 vzniklo církevní oddělení. Od podzimu přibývalo kněžích vězněných z politických důvodů, stíhaných podle zákona ochranu republiky, pro zneužití kazatelen, údajné rozšiřování protistátních letáků, ukrývání politicky pronásledovaných osob nebo pomoc při jejich odchodu do exilu. V únoru 1949 se jednalo zhruba o dvacet kněžích vězněných v každé diecézi. K. KAPLAN, *Stát a církev*, s. 53–54.

³⁸ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 41–42.

a ordinářů. Veškeré katolické knihy byly podrobovány předběžné státní cenzuře. Byla zakázána shromažďování katolíků mimo kostel. Téměř všechny církevní školy byly zrušeny a od začátku školního roku 1949–1950 již nebyla otevřena ani jedna. V polovině roku 1949 nabral vztah státu k církvi likvidační ráz. První ze strategií státu byla tzv. Katolická akce „hnutí pokrokových katolíků“. Toto hnutí se mělo stát hlavním mluvčím církve a partnerem státu pro vyjednávání. Hnutí mělo být základem budoucí národní církve odtržené od Vatikánu. Státu se ale vyvolat rozkol uvnitř církve nepodařilo a poté přestala být katolická akce preferována.³⁹

V období let 1948–1989 byla česká katolická církev rozdělena na tři proudy. Některá rozdělení byla umělá, vytvořená komunistickým režimem, jiná odpovídala vnitřnímu vývoji církve. Umělým je nazváno rozdělení na domácí oficiální, domácí skrytou (podzemní) a exilovou církev. Rozdělení v rámci domácí církve bylo dáno reakcemi na státní politiku (likvidace řádů, založení prorežimní kněžské organizace, udržování bohosloveckých fakult zakázaných církevních hierarchií, potlačování svobodného sdružování, odebírání státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti apod.). K domácí oficiální církvi patřili vedle „spolupracujícího“ kléru i ti, kteří se nezapojovali do státem pořádaných proticírkevních akcí, ale současně jim bylo umožněno vykonávat církevní službu v rámci povolených církevních činností. K domácí neoficiální (skryté, podzemní, tajné) církvi patřili zejména ti, kteří byli vyloučeni z veřejného života československé společnosti a skončili v žalářích. Ve vězeních a koncentračních táborech skončili mnozí biskupové, představitelé řádů a kongregací, řeholníci a řeholnice, diecézní kněží a laici. Věznění nepohodlných a pro režim nebezpečně aktivních katolíků pokračovalo až do konce režimu v roce 1989. Třetí skupinu tvořili ti, kteří byli přinuceni k emigraci, nebo se k ní sami rozhodli.⁴⁰ Perzekvované řeholnice působily v rámci první skupiny, jakkoli zde byly nechtěným a utlačovaným elementem.

³⁹ *Tamtéž*, s. 23.

⁴⁰ K. KAPLAN, *Stát a církev*, s. 239–244.

3.3 Nové církevní zákony

14. října 1949 byly schváleny dva zákony uvrhující církve a náboženské společnosti pod státní dohled. První byl zákon č. 217/1949 sb. o zřízení Státního úřadu pro věci církevní (SÚVC),⁴¹ který měl dohled vykonávat. SÚVC postupně pronikl do církevní správy a získal přehled o její činnosti, dokonce i o každém knězi. Tuto výhodu velmi oceňoval Gottwald: „*Dnes je to tak, že my vidíme do jejich krámku, dřív jsme to nevěděli.*“⁴²

Zákon č. 218/1949 Sb. se týkal hmotného zabezpečení výkonu duchovenské služby, které na sebe převzal stát – duchovní se tak de facto stali státními zaměstnanci. Ve svém nejznámějším výnosu (§ 7) stanovil:

1) *Duchovenskou (kazatelskou apod.) činnost v církvích a náboženských společnostech mohou vyvíjeti jen osoby, které mají k tomu státní souhlas, a které vykonají slib. Znění slibu stanoví vláda nařízením.*

2) *Každé ustanovení (volba, jmenování) těchto osob vyžaduje předchozího souhlasu státu.*

3) *Uprázdňená místa jest obsaditi nejdéle do 30 dnů. Nestane-li se tak, může stát učiniti potřebná opatření k zajištění řádného chodu duchovní správy, církevní administrativy nebo výchovy duchovních.*⁴³

Druhou zásadní změnou, kterou zákon (jak napovídá jeho název) přinesl, bylo výhradně státní financování podřízené církve (§ 8) a státní dozor nad veškerým církevním majetkem (§ 10), kterým byla církev zbavena samostatnosti rovněž ve svých ekonomických záležitostech. Patronátní právo⁴⁴ přechází na stát, stát vykonává

⁴¹ SÚVC byl zřízen v říjnu roku 1949, do 25. dubna 1950 byl jeho přednostou ministr spravedlnosti A. Čepička, po něm do 14. září 1953 náměstek předsedy vlády Zdeněk Fierlinger, od 14. září 1953 až do jeho zrušení 16. června 1956 pak Jaroslav Havelka. Pod řídicí pravomoc SÚVC spadala církevní oddělení, okresní národní výbor (ONV) a krajský národní výbor (KNV), v jejichž čele stáli tzv. církevní tajemníci, kteří dohlíželi na činnost církevních organizací ve svém obvodu. Úkolem SÚVC bylo dbátí o to, aby se církevní a náboženský život rozvíjel v souladu s ústavou a zásadami lidově demokratického zřízení; J. HANUŠ – J. STRÍBRNÝ (edd.), *Stát a církev*, s. 29.

⁴² K. KAPLAN, *Stát a církev*, s. 101–102.

⁴³ *Zákon č. 218/1949 Sb.* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/218-49a.htm>. Příloha č. 1.

⁴⁴ Patronátní právo nad kostely, obrocími, církevními ústavami, které dosud vykonávaly veřejné fondy, nadace, okresy apod. (dříve feudální pán), přechází na stát. Patronátní právo je souhrn výsad, které církev propůjčila patronovi, jeho nástupci nebo dědici. Hlavní výsadou patrona bylo právo prezentace, tzn. Právo představit biskupovi kandidáta na uprázdněné beneficium např. faru; V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 105.

patronát tak, že prezentuje příslušnému ordináři vhodné uchazeče na uprázdněné obročí.⁴⁵ Církev se dostala do podřízenosti státu a její autonomie byla zrušena. Byl vytvořen právní rámec pro další zásahy proti církevním společenstvím. Naděje na revizi zákonů nebyla žádná, naopak mocenské orgány byly rozhodnuty na veřejné projevy proti zákonům odpovědět perzekucí.⁴⁶

3.4 Akce K – bartolomějská noc⁴⁷ mužských klášterů a její realizace v Broumově

Do roku 1950 působilo na území československého státu 15 265 řeholních příslušníků: z toho 2 969 řeholníků a 12 269 řeholnic.⁴⁸ Jednalo se o 25 mužských řeholních společností vlastnících 148 klášterů a řeholních domů. Ženských komunit bylo 36, vlastnily 245 klášterů. Dosavadní činnost řeholních společností byla překážkou „pozitivního“ vyřešení vztahů mezi socialistickým státem a církví.⁴⁹

20. ledna 1950 přijalo předsednictvo ústředního výboru komunistické strany Československa (ÚV KSČ) konkrétní plán na likvidaci mužských klášterů: řeholní domy a kláštery měly být vyklizeny a jejich obyvatelé izolováni od společnosti v několika soustředěvacích kláštorech.⁵⁰ „26. února 1950 Gottwald ohlásil řešení likvidace mužských řádů jako úkol dne a druhý den schválila církevní šestka⁵¹ plán církevního úřadu a Bezpečnosti na provedení centralizace řeholníků v noci a najednou ve městech a vesnicích. Nejdříve byl připraven proces s představenými řádů, jehož

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 105.

⁴⁶ *Tamtéž*, s. 102. Za zmínku stojí, že druhý ze zmíněných zákonů byl ve znění pozdějších předpisů v platnosti až do roku 2012.

⁴⁷ Bartolomějská noc je též termín označující vyvraždění sekty hugenotů náboženskými fanatiky v noci na 24. srpna 1572 na svátek sv. Bartoloměje v Paříži. Termín Bartolomějská noc se ujal v české církvi. Na Slovensku se tato noc označuje jako „barbarská“. V. VAŠKO, *Dům na skále. 2. díl. Církev bojující. 1950–květen 1960*, Kostelní Vydří 2007, s. 54–55.

⁴⁸ Milan DAŇHEL – Marie JELÍNKOVÁ – Josef TRÁVNÍČEK, *Řeholní řády a kongregace v ČSR*, Praha 1981, s. 66.

⁴⁹ *Tamtéž*, s. 68.

⁵⁰ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Ostrava 2003, s. 60.

⁵¹ Církevní problematiku řešila tzv. církevní šestka, církevní komise ÚV KSČ. V jejím čele stál Alexej Čepička; J. KAFKA, *Církevní politika*, Disertační práce, UK, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění, s. 22.

*účelem bylo kompromitovat církevní řády a zahájit akci proti klášterům.*⁵² Za několik dní obdrželo vedení Státní bezpečnosti⁵³ úkol vybrat ze zatčených deset⁵⁴ představitelů řádů a urychleně je připravit k soudu.⁵⁵ Všichni obžalovaní byli označeni za vatikánské špiony. Dne 5. dubna 1950, týden před akcí K, byl vynesena rozsudek. S výjimkou S. Bartáka z řádu premonstrátů, který s vidinou malého trestu přežíval naučené odpovědi, byli všichni uznáni vinnými z pokusu o rozvrácení lidově-demokratického zřízení, spojenectví s nepřátelskými silami, přechovávání zbraní a přípravy protistátního spiknutí.⁵⁶

Plány o průběhu akce K se během jejích příprav měnily. Zpočátku SÚVC počítal s více etapovou akcí, během níž měly být vyklizeny nejdříve městské kláštery a později kláštery na venkově. Nakonec se SÚVC ve spolupráci s Bezpečností rozhodl pro dvouetapovou variantu. První etapa akce se týkala sedmi nejpočetnějších řádů. Pro centralizaci byly vybrány vhodné klášterní objekty: pro salesiány (240 osob) klášter v Oseku, okres Duchcov, pro redemptoristy (238 osob) klášter v Králíkách, okres Žamberk, pro jezuitu (217 osob) klášter v Bohosudově, okres Teplice, pro františkány (138 osob) klášter v Hejnicích, okres Frýdlant v Čechách, pro premonstráty, těšitele a německé rytíře (celkem 110 osob) klášter v Broumově, okres Náchod. V druhé etapě akce měli být svezeni v jednom dni do dalších centralizačních klášterů členové

⁵² V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 133.

⁵³ Sbor národní bezpečnost (SNB) vzniká na základě Košického programu, podle kterého vláda schválila dne 17.4.1945 hlavní zásady výstavby nového bezpečnostního aparátu. Právní oporou byl také dekret prezidenta republiky č. 18 z roku 1944. SNB nahradila původní dvě složky četnictva a nově vzniká jeden uniformovaný sbor Národní bezpečnostní služby (NBS).; Lubomír UHLÍŘ – Pavel MACEK, *Dějiny policie a četnictva IV., Československo (1945–1989)*, Praha 2011, s. 38. Lidové milice tvořili příslušníci tzv. strážních oddílů, jež byly tvořeny zejména z komunistů. Tyto strážní oddíly byly 21. února 1948 na základě nařízení ÚV KSČ přeměněny na Lidové milice; Jiří BAŠTA, *Lidové milice 1948–1969. Nelegální armáda Komunistické strany Československa*. Praha 2003, s. 99–100. Vnitřní stráž ustanovilo ÚV KSČ v roce 1952. Vnitřní stráž byla určena k boji s vnitřním nepřítelem a zajišťovala střežení a ostrahu objektů. Vnitřní stráž byla zrušena 01.07.1966; Jaroslav MACHULA, *Sbor národní bezpečnosti (1945–1991)*, DP, Masarykova univerzita (dále jen MU), Právnická fakulta, Brno 2012, s. 42.

⁵⁴ Vybrání byli: 1) Augustin Machalka (1906–1996), premonstrát; 2) Vít Bohumil Tajovský (1912–1999), premonstrát; 3) ThDr. František Šilhan (1905–1985), jezuita; 4) Adolf Kajpr (1902–1959), jezuita; 5) František Mikulášek (1913–1993), jezuita; 6) PhDr. Jan Evangelista Urban (1901–1991), františkán; 7) ThDr. Silvestr Maria Josef Brait (1898–1962), dominikán; 8) ThDr. Ján Ivan Mastyliak (1911–1989), člen řeckokatolické větve redemptoristů v Michalovicích; 9) Jan Blesík (1909–?), redemptorista; 10) Stanislav Barták (1915–?), premonstrát; V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 38.

⁵⁵ *Tamtéž*, s. 133.

⁵⁶ Jednalo se o následující udělení trestů: I. Mastyliak dostal doživotí, A. Machalka a F. Šilhan po 25 letech, V. Tajovský 20 let, S. Brait 15 let, J. E. Urban 14 let, A. Kajpr 12 let, J. Blesík 10 let, F. Mikulášek 9 let, S. Barták 2 roky; S. BALÍK – J. HANUŠ, *Katolická církev*, s. 158.

zbylých řádů.⁵⁷ Obě etapy akce K probíhaly v noci (14. a 28. dubna 1950). Kolem půlnoci přijely ke klášterům ozbrojené jednotky SNB, Vnitřní stráž a Lidových milicí. Probuzeným řeholníkům velitel přepadového oddílu oznámil, že řeholní dům byl vládním dekretem zestátněn.⁵⁸ Sdělil jim dále, že budou převezeni na jiné místo, kde budou moci pokračovat v dosavadním řeholním životě. „*Provedení akce K zajišťuje a provádí Státní bezpečnost za účasti krajského velitele Národní bezpečnosti. Za řádné a plynulé provedení akce „K“ zodpovídá krajský velitel národní bezpečnosti. Po obdržení příkazu k zahájení akce „K“ se krajský velitel státní bezpečnosti spojí s předsedou krajského národního výboru, krajským církevním tajemníkem a krajským politickým tajemníkem KSČ. Krajský velitel státní bezpečnosti předá církevnímu tajemníkovi KNV v zapečetěné obálce instrukce Státního úřadu pro věci církevní, k nimž budou připojeny pokyny pro zmocněnce ve vyklizených klášterech a pro vedoucí centralizačních a internačních středisek.*“⁵⁹ Řeholníci směřovali do stejných centralizačních a internačních táborů⁶⁰ jako v první etapě akce.⁶¹

Provedení akce „K“ lze ukázat na příkladu internačního střediska Broumov, kde se soustředění mužských řeholníků stalo jakousi předehrou před internací řádových sester. V instrukci zaslané okresnímu církevnímu tajemníku SÚVC 14. září 1950 týkající se urychleného předání broumovského kláštera je uvedeno: „*Pražský proces s řeholníky odhalil velezrádnou činnost⁶² některých řádů a kongregací. Aby*

⁵⁷ *Tamtéž*, s. 60-62.

⁵⁸ Byla to lež, protože takový dekret neexistoval; V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 150.

⁵⁹ ABS, H-718-1, akce „K Evidence klášterů“, podsvazek 2, Plán akce „K“.

⁶⁰ Denní řád v centralizačních klášterech: 6.00 budíček, ranní hygiena; 6.30 ranní mše; 7.00 ranní cvičení, procházení. Služby provádějí úklid ubikací, chodeb; 7.30 snídaně; 7.55 nástup k hlášení stavu, řeholníci nastupují ve skupinkách na dvůr nebo na chodbu; 8.00 skupináři hlásí stavy skupin organizačnímu vedoucímu a ten pak veliteli tábora; 8.15 osvětová čtvrt hodinka, vedená politickým vedoucímu; 8.30–12.30 denní zaměstnání (práce v klášteře nebo ve výrobě mimo klášter); 12.30–14.00 oběd. Při něm předčítání novin nebo časopisů. Po něm odpočinek; 14.00–18.00 denní zaměstnání. Zhruba dvakrát týdně se v době od 16 do 18 hod. konala tzv. politická výchova – politické přednášky, promítání sovětských filmů atd.; 18.00 denní rozkaz, skupináři hlásí stavy. Politický vedoucí čte denní rozkaz; 19.00 večere. Poslech rozhlasových zpráv, četba tisku. Dvakrát týdně večer film; 22.00 večerka; S. BALÍK – J. HANUŠ, *Katolická církev*, s. 162.

⁶¹ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů*, s. 90.

⁶² Československá tisková kancelář (ČTK) 18. dubna 1950, vydala zprávu: „*V poslední době bylo zjištěno, že nástrojem zahraničních nepřátel republiky se staly katolické kněžské řády. Při soudním projednání rozvratné protistátní činnosti bylo prokázáno, že v četných klášterech byli ukrýváni nepřátelští agenti, vyzvědači a dokonce vrahové. V klášterech byla odhalena skladiště zbraní, tajné vysílací stanice. Aby bylo znemožněno pokračování v této nepřátelské činnosti katolických řádů, bylo přikročeno k opatření, která znamenají návrat řádů k jejich původnímu poslání. Poněvadž bylo zjištěno, že v klášterních budovách žilo vždy jen několik jednotlivců, kteří nepracovali a zabývali se štváním*

*tato činnost byla napříště znemožněna, bylo nutno zasáhnout proti některým řeholím. Kláštery těchto řeholí jsou dnes v noci vyklizovány a řeholníci soustředováni do několika klášterů. Klášter Broumov je třeba urychleně vyklidit od všech osob, které v něm nemají zůstat – řeholnice, civilní zaměstnanci, nájemníci, studenti apod. Je třeba provést první vysvětlovací kampaň v obci, kde se klášter nachází. Tyto pokyny chovejte jako tajné a buďte připraveni, že budete vyzváni, abyste jej později vrátili.*⁶³ V první vlně akce K přivezly bezpečnostní orgány do Broumova necelou stovku řeholníků, premonstrátů a těšitelů. Ve druhé vlně akce K dne 27. dubna byli do Broumova soustředěni dominikáni (kolem 70), kapucíni (přes 90) a menší skupiny řeholníků z jiných řádů, např. křížovníci, maltézští rytíři. Celkem bylo v Broumově soustředěno po obou vlnách akce K cca 300 řeholníků.⁶⁴ Internovaní řeholníci přebývali v Broumově pouze půl roku. Dne 4. září 1950 začalo stěhování, neboť byla oznámena likvidace soustředovacího střediska. Část řeholníků (75), kteří dosud nebyli na vojně, byla odvezena do Komárna k PTP,⁶⁵ většina zbylých do Hejnic (cca 60) a do Králík. Staří a nemocní směřovali do charitního domova v Opočně nebo na Moravec.⁶⁶ Rozkaz k odjezdu dostali 12. září 1950 a dne 13. září ve čtyři hodiny ráno odjížděli do Králík, Hejnic a Oseka u Duchcova.⁶⁷ Jak sdělily úřady: „*Při zabírání kláštera v Broumově se kněží, kteří bydlí v klášteře, chovali rozumně, takže nevzniklo nikde nedorozumění. Docela rozumně se choval profesor Somernitz, který také mimo klášter vysvětloval lidem pravý stav věci a byl ochoten taky sloužit mši sv. v klášterním kostele. Znervózněl tím, že se odvážela knihovna, s kterou byl zžitý, jak sám říkal. Jinak nebylo vůbec pobouření mezi kněžími ani mezi veřejností.*“⁶⁸ Po opuštění klášterů řeholníky měly být objekty předány novým uživatelům, perzekuovaným řeholnicím. Internační

a pobuřováním, byly řády soustředěny do několika klášterů, kde budou mít možnost, aby se věnovaly ryze náboženskému poslání podle zvláštních předpisů vlastní řehole.“ *Tamtéž*, s. 152.

⁶³ SOkA Náchod, f. ONV Náchod, inv. č. 848, Instrukce okresnímu církevnímu tajemníkovi k akci K, rok 1950.

⁶⁴ V. VLČEK, *Perzekuce*, s. 90–91.

⁶⁵ Pomocných technických praporů (PTP) nebo také „černí baroni“. K těmto jednotkám byli povoláni ti, kteří nebyli z pohledu komunistického režimu hodni držet zbraň, tzv. politicky nespolehlivé osoby. K PTP nastupovali „nepřátelé režimu“, které nebylo možno odsoudit pro žádnou trestnou činnost; *Tamtéž*, s. 102.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 91.

⁶⁷ Barbora GAMPEOVÁ, *Kongregace chudých školských sester De Notre Dame v padesátých letech*, DP, Jihočeská univerzita (dále jen JU) v Českých Budějovicích, Teologická fakulta (dále jen TF) Katedra církevních dějin, České Budějovice 2008, s. 45.

⁶⁸ SOkA Náchod, f. ONV Broumov, inv. č. 880, Popis benediktinského kláštera v Broumově, rok 1950.

tábory řeholníků trvaly do roku 1955. Řeholníci z nich byli propouštěni postupně, tak jak definitivně zanikaly jejich komunity.⁶⁹

Likvidace řádů měla i ekonomickou a kulturní stránku. Akce vyklizení klášterů proběhla rychle a chaoticky, a to z různých příčin:

- 1) *Nebyly přesně vyjasněny kompetence* – byly vydány směrnice a pokyny, které určovaly rozdělování klášterního majetku, dodržovány však byly minimálně. Správou zadrženého majetku byla pověřena k 31. květnu 1950 tzv. Náboženská matice, veřejný fond zřízený Josefem II. za účelem státní subvence činnosti církví. Povinností matice bylo předat vyklizené kláštery a řeholní domy novým majitelům. V listopadu 1949 byla založena „Charita, výrobní a distribuční podnik“, kterému bylo svěřeno svázet z klášterů veškerý materiál sloužící k běžnému užívání a předávat ho dále do farností podle potřeb.
- 2) *Nedošlo k vhodnému výběru zmocněnců* – zmocněnci byli většinou bývalí příslušníci Sboru národní bezpečnosti. Neměli průpravu pro správu hospodářských záležitostí. Někteří byli později vyšetřováni za krádeže církevního majetku.
- 3) *Nebyly sepsány přesné seznamy klášterního majetku* – původní inventáře a katalogy knih byly v průběhu vyklizení klášterů zničeny.
- 4) *Nebyla žádná koordinace předávání majetku* – klášterní objekty byly předávány novým nabyvatelům ještě dříve, než byly vyklizeny. Ti pak vynášeli všechny věci, které nepotřebovali nebo je odnášeli do dvorů, kde byly ukradeny nebo zničeny.⁷⁰

Dokládá to např. smutný osud klášterních knihoven a dalších uměleckých sbírek, včetně těch v Broumově. Státní správa převzala 1,227.970 knih.⁷¹ Velké klášterní knihovny byly ponechány na místě (na Strahově, v Teplé, Oseku a Rajhradě aj.). „V Broumově bylo rozhodnuto, že stará knihovna zůstane „jako kulturně a historicky cenná památka“ zachována jako celek přímo na místě. Zcela zničena byla

⁶⁹ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 153.

⁷⁰ Petra GABRIELOVÁ, *Vyšetřování zaměstnanců Státního úřadu pro věci církevní v souvislosti s akcí VK – vyklizení klášterů*, in: Petr Kubín, *Brány pekelné ji nepřemohou. Kapitoly z pronásledování církví v Československu kolem roku 1950*. Praha, 2013, s. 83–93.

⁷¹ M. DAŇHEL – M. JELÍNKOVÁ – J. TRÁVNÍČEK, *Řeholní řády*, s. 67.

na přelomu 40. a 50. let opatská knihovna až na nepatrné zbytky. Od dubna do srpna 1950 bylo z Broumova odvezeno na deset nákladních aut knih do bývalého kláštera redemptoristů ve středočeském Obořišti, odkud šly do Kadaně a v 1. polovině roku 1951 do strahovského kláštera.⁷² Národní galerie převzala 624 obrazů a 249 plastik.⁷³ Národní muzeum převzalo nejcennější ornáty, nábytek a hudební nástroje.⁷⁴

3.5 Akce Ř a následná situace řeholnic do roku 1989

Řeholní pospolitost mužských řádů a kongregací nebyla na našem území nadále povolena, většina řeholníků byla poslána do „civilu“ a duchovně činní zůstali jen někteří řeholní kněží, kteří mohli působit pouze individuálně a podle platných zákonných ustanovení. Jiná byla situace ženských řeholních společností, které sice z hlediska státního práva pozbyly po „své“ akci Ř právní subjektivitu, nemohly přijímat řeholní dorost či nabývat nemovitý majetek, nicméně zcela nezakly.⁷⁵

Podnět k soustředění řeholnic do internačních táborů vyšel od ministra Čepičky.⁷⁶ Církevní šestka návrh projednala 3. března 1950. Předsednictvo ÚV KSČ jej schválilo 17. dubna. Konkrétní plán na provedení akce vyklizení ženských klášterů (VŽK) předložil Státní úřad pro věci církevní vedení KSČ koncem srpna 1950. O objekty projevil zájem armáda a ministerstvo vnitra, protože se jednalo z velké části o budovy ve strategicky významných místech v pohraničí. Stěhování řeholnic probíhalo postupně od konce srpna do října 1950. Celkem bylo likvidováno kolem 720 ženských klášterů a internováno přes 10 000 řeholnic. Uvolněné budovy dostala armáda a jiné státní instituce.⁷⁷ Důvody provedení akce shrnul SÚVC: „Aby byly všechny řeholnice zaměstnány užitečnou prací, aby bylo užitečně využito klášterních budov a bylo zabráněno rozvratné činnosti řeholnic.“⁷⁸ Nucenému soustředění se

⁷² Jindřich KOLDA, *Osudy broumovské konventní knihovny*, in: Martina-Bolom Kotari, *Knihovny benediktinských klášterů Broumov a Rajhrad*. Hradec Králové, 2019, s. 26–31.

⁷³ K tomuto tématu lze uvést článek, který napsala Eva RICHTROVÁ, *Akce VK – vyklizení benediktinského kláštera v Broumově v písemnostech Státního úřadu pro věci církevní a Náboženské matice*, Praha 2020, s. 177–201.

⁷⁴ M. DAŇHEL – M. JELÍNKOVÁ – J. TRÁVNÍČEK, *Řeholní řády*, s. 67.

⁷⁵ *Tamtéž*, s. 66–68.

⁷⁶ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 191.

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 191.

⁷⁸ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů*, s. 26.

mohly řeholní sestry vyhnout pouze opuštěním kláštera a odchodem do civilního života. Akce Ř se měla dotknout všech komunit mimo oblast zdravotnictví, sociální péči a školských zařízení pro postižené. Představitelé státní moci si byli vědomi, že pro některé práce, jako je ošetřování mentálně a tělesně postižených, není schopen v krátké době sehnat jiné pracovní síly než sestry. Problém byl i ten, že sestry pro jejich výkonnost a možnost celodenní práce nešlo nahradit stejným počtem: „*Za dvě řeholnice pokrývající 24hodinovou směnu byla potřebná náhrada 3 civilních ošetřovatelek.*“⁷⁹

Sestry byly soustřeďovány do internačních táborů, které pro ně na podzim uvolnili řeholníci: Bohosudov, Broumov, od roku 1952 přibýly Hejnice a v dalším roce Osek. První ženská komunita, která byla soustřeďována do Broumova, byly Chudé školské sestry De Notre Dame. Přijely v několika etapách 13. 9. 1950, 26.–28. 9. 1950, celkem bylo do Broumova soustřeďováno 250 sester.⁸⁰ Všechny komunity byly zmenšeny a zpět do civilního života byly dnem zrušení původních řeholních domů posílány novicky, protože byl vydán zákaz přijímat řeholní dorost. Na nových místech byla stanovena sestrám povinnost žádat o povolení, pokud se chtějí vzdálit z určeného kláštera s udáním cíle a důvodu cesty.⁸¹ Tím byla získána kontrola nad pohybem řeholnic. Komunistický režim získal kontrolu také nad nemovitým řeholním majetkem, který prozatímně převzala do správy Náboženská matice,⁸² aby jej v dalších

⁷⁹ S. BALÍK – J. HANUŠ, *Katolická církev*, s. 177–178.

⁸⁰ B. GAMPEOVÁ, *Kongregace chudých školských sester*, DP, JU v Českých Budějovicích, TF, Katedra církevních dějin, s. 46. Srov. Několik školských sester řádu de Notre Dame bylo do Broumova dopraveno po zrušení Fialovy dětské opatrovny v Kostelci nad Orlicí k 30. květnu 1949, dále Šedé sestry z Hradce Králové po zestátnění ošetřovatelské školy v Hradci Králové k 1. dubnu 1949; Ludmila ŠTĚPÁNOVÁ, *Zdravas, Marie, matko boží...*, in: Jaroslav ČÁP, *Tři čtvrtě století života a práce*. Samizdat příspěvků k životnímu jubileu Prof. PhDr. Vladimíra Wolfa, Velké Poříčí 2017, s. 171.

⁸¹ *Tamtéž*, s. 180; Opis dokumentu vydaný Státním úřadem pro věci církevní, v Praze dne 1. prosince 1950: „*Řeholnice, žijící ve schválených řeholních domech, kláštorech, ústavech a nemocnicích, jsou povinny vyžádati si od příslušného úřadu, jenž vykonává dozor nad církvemi a náboženskými společnostmi předchozí souhlas ke každému vzdálení se z místa svého bydliště, pokud hodlají zmíněnou obec opustiti na dobu delší 24 hodin. Tento souhlas uděluje církevní oddělení ONV, jde-li o vzdálení se na dobu od 1 dne do 14 dnů, církevní oddělení KNV, jde-li o dobu od 14 dnů do 1 roku a Státní úřad pro věci církevní, jde-li o dobu delší než 1 rok nebo o trvalé přesídlení.*“ SOKA Náchod, f. ONV Broumov, inv. č. 857, Stěhování řeholnic – majetek, jmenné seznamy, posudky r. 1950.

⁸² Tento majetek byl později v různé míře evidován, dokonce s ohledem na svou „památkovou hodnotu“. Např. Dne 24. listopadu 1950 Náboženský fond vydává tyto pokyny, určené všem krajským a okresním církevním tajemníkům: „*Uvolněné budovy budou přiděleny novému uživateli na základě rozhodnutí vládní dislokační komise. V předávacím protokole musí býti současně uveden veškerý inventář, který nový uživatel přejímá současně s budovou. V protokole bude uvedena odhadní cena přebíraného inventáře, kterou je povinen nový uživatel složit na účet Náboženského fondu. Mezi*

letech předávala do správy potřebným institucím. V roce 1950 činila celková hodnota nemovitého majetku ženských řeholí přibližně 475 milionů Kčs.⁸³ Udržování tak rozsáhlého společenství bylo pro stát zřejmě příliš nákladné. Už v roce 1951 bylo přibližně 1400 řeholnic přesunuto z centralizačních klášterů do tzv. závodních internátů. Některé centralizační kláštery byly zrušeny, nadále zůstaly Broumov, Javorník a Albrechtice.⁸⁴ Na jaře 1953 se začala v celém státě připravovat tzv. akce B, která byla přijata 25. března 1953 na schůzi politického sekretariátu ÚV KSČ a měla spočívat v zabránění majetku řádů a snížení počtu řeholnic jejich převedením do civilu. K rozpuštění řeholí mělo dojít k 1. červenci 1953. Akce byla nakonec z politických důvodů⁸⁵ odvolána.⁸⁶ Stejně tak jako s představiteli mužských řádů, tak i s řeholnicemi byly vedeny procesy. Za co byly řeholnice odsuzovány? Za všestrannou pomoc perzekuovaným kněžím, řeholníkům i laikům, pomoc internovaným biskupům, ilegální pokračování v řeholní činnosti, odesílání zpráv do zahraničí či za tajnou práci s mládeží.

Základní modus existence internovaných žen se nesl ve znamení prací „prospěšných pro společnost“, které se týkaly tří oblastí: jednalo se o práci v charitních domovech⁸⁷ s nějakou výrobou (Broumov – výroba hostií, ložního prádla, textilu; Jířetín – výroba lehkého textilu a bižuterie; Bílá Voda – výroba lehkého textilu, uzlíkování; Javorník a Hejnice – výroba textilu), nebo činnost v nemocnicích, či život v závodních internátech a s tím spojená práce v průmyslu.⁸⁸ Otázka zapojení řeholnic do života společnosti se definitivně vyřešila 26. srpna 1967, kdy došlo k uzavření dohody mezi českým ministerstvem kultury a Státním úřadem sociálního zabezpečení

Náboženským fondem, jakožto správcem majetkové podstaty řádů a novým uživatelem bude později uzavřena nájemní smlouva. Pokud se v klášteře nalézají předměty vyšší hodnoty, sbírky, knihy apod. musí být tyto předměty uskladněny pod osobní zodpovědností OCT a kulturního referenta Krajského národního výboru (KNV), do jehož správy budou předány. Náboženským fondem bude vyslána zvláštní odborová komise, která rozhodne, co se s těmito předměty stane.“ SOkA Náchod, f. ONV Náchod, inv. č. 1399, Řádové sestry – seznamy hlášení, kádrové posudky K, rok 1950.

⁸³ L. ŠTĚPÁNOVÁ, *Zdravas, Marie*, s. 179.

⁸⁴ S. BALÍK – J. HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2007, s. 177–180.

⁸⁵ Jednalo se o následující okolnosti: Po úmrtí Stalina dochází k nástupnickému boji mezi Chruščovem a Berijou. V Československu dochází k neklidné situaci způsobené měnovou reformou 1. června 1953; *Tamtéž*, s. 181.

⁸⁶ V. VLČEK, (ed.), *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*, s. 340–341.

⁸⁷ Centralizační kláštery byly přejmenovány na charitní domovy a počátkem šedesátých let (01.01. 1960), poté, co jejich provoz převzal stát, dochází k redukci charitních domovů, *Tamtéž*, s. 238; 303.

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 187.

o přesném vymezení práce řeholnic pouze v následujících oblastech: ústavy sociální péče pro nevzdělanou mládež a duševně postižené dospělé, domovy důchodců, charitní zařízení pro církevní osoby a výroby bohoslužebných potřeb.⁸⁹

K uvolnění státního dozoru⁹⁰ nad církvemi dochází v době tzv. Pražského jara a již 7. dubna 1968 je ustanovena Konference představených řeholních společností. Konference se podílí na jednáních, jejichž výsledek 13. srpna 1968 umožní přijímat do řádů tzv. staré novicky.⁹¹ Změna nastává v období normalizace, kdy musel ukončit svou činnost Sekretariát představených řeholních společností (23. listopadu 1970). K dalším krokům se přistoupilo vzápětí. K 31. březnu 1971 byl vydán zákaz přijímat dorost pro ženské řehole. Definitivně odmítl stát restituci právní existence řádů a řeholních kongregací výnosem ze 14. června 1971.⁹² Společenství tento výnos obcházela, např.: *„Po dobu zákazu přijímat nové žadatelky legálně byla kongregace sester (sv. Cyrila a Metoděje) nucena přijímat a formovat řeholní dorost ilegálně. V letech 1950–1989 tak vstoupilo do kongregace 33 nových sester. Tyto sestry nenosily řeholní oděv, žily v malých společenstvích (2–3 sestry) v rodinných domcích nebo státních bytech a pracovaly v různých zaměstnáních. Komunity se spolu stýkaly, také*

⁸⁹ *Tamtéž*, s. 188–189.

⁹⁰ V opise dopisu z března roku 1968 žádají katoličtí biskupové, kněží, řeholníci Alexandra Dubčeka, prvního tajemníka ÚV KSČ, o povolení obnovy řeholního života, kterou v roce 1968 podepsalo 8 264 příslušníků mužských a ženských řádů a kongregací: *„Vážný pane tajemníku ...my, katoličtí biskupové, kněží, řeholníci i laici považujeme za svou povinnost upozornit Vás na vážný a palčivý problém, na nevyřešenou církevní otázku, na poměr státu ke katolické církvi v Československu. Považujeme za nutné:*

- 1) zahájit otevřené jednání se Sv. Stolicí o obsazení biskupských stolců
- 2) zrušit instituci církevních tajemníků a tím vrátit biskupům jmenovaným Sv. Stolicí a potvrzeným státem možnost vykonávat svěřený úřad
- 3) amnestovat kněze, kteří jsou dosud ve vězení a rehabilitovat všechny kněze a věřící, odsouzené za svědomité vykonávání náboženských povinností
- 4) obnovit mužské i ženské řeholní řády a společnosti
- 5) vytvořit právo existence řeckokatolické církvi
- 6) umožnit svobodnou náboženskou výchovu dětí
- 7) vytvořit předpoklady, aby i katolíkům byla dána možnost plně využít ústavou zaručených svobod projevu, publikování a shromažďování.“

AČKSD, *Kronika konventu, Doplnky ke kronice 1969 – dopis prvnímu tajemníku ÚV KSČ Alexandru Dubčeka*.

⁹¹ S. BALÍK – J. HANUŠ, *Katolická církev*, s. 190. Tzv. staré novicky byly ty, které nestačily po vyhnání z klášterů složit věčné řádové sliby. Musely sdílet osud internovaných sester, měly možnost odejít do civilu a vzdát se řeholního života. Ve většině případů toho ale nevyužily a odešly se svými představenými, které jim odejmuly bílé závoje a místo nich dostaly černé, aby splynuly mezi ostatními sestrami; *„Řvala jsem někdy k Pánu Bohu“ Řádové sestry vzpomínají na akci Ř* [online]. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/zena-a-svet/4979-rvala-jsem-nekdy-k-panu-bohu!-radove-sestry-vzpominaji-na-akci-r>.

⁹² *Tamtéž*, s. 191.

byly v tajném kontaktu s řádovými sestrami, které je měly na starosti. Exercicie, obláčky a sliby probíhaly rovněž utajeně. Tímto způsobem zůstaly v kongregaci i sestry, které ji musely v roce 1972 oficiálně opustit.⁹³ Postupný rozklad socialismu se projevil 29. srpna 1988, kdy byl vydán pokyn Sekretariátu vlády ČSR pro věci církevní o přijímání členek do ženských řeholí.⁹⁴ K návratu k normální situaci mohlo dojít ovšem až po roce 1989.

⁹³ V. VLČEK, (ed.), *Ženské řehole*, s. 306.

⁹⁴ S. BALÍK – J. HANUŠ, *Katolická církev*, s. 190–191.

4 POČÁTKY BROUMOVA A BENEDIKTINSKÝ KLÁŠTER

Počátky Broumova jsou nejasné. Dle rukopisu v břevnovském klášterním archivu byl Broumov založen v roce 1171. Osada vznikla při stezce vedoucí hustým broumovským pralesem, výběžkem z Čech do Slezska a rozkládala se jižně od nynějšího města kolem dřevěného kostelíka (nynějšího kostela Panny Marie).⁹⁵ Samotné město Broumov bylo pravděpodobně založeno před rokem 1256, kdy se prvně připomíná jako trhová ves („circa villam forensem, quae Brunow vulgariter dicitur – u trhové vsi zvané Brunow“), ale ve smyslu města již 1258 („in Brumow oppido forensi – trhové městečko Brumow“).⁹⁶

Podobu zdejší krajiny a život jejích obyvatel ovlivňovali od samého počátku břevnovští benediktini, kteří byli od 13. století iniciátory kolonizace do té doby téměř pustého Policka a Broumova. Benediktiny v roce 1213 obdaroval Přemysl Otakar I. územím dnešního Policka.⁹⁷ Dle darovací listiny krále Přemysla Otakara I. měla od roku 1213 opatovi Břevnovskému náležet jak světská, tak i duchovní správa celého újezdu Polického.⁹⁸ Z té příčiny byl později založený Broumovský klášter, který byl podřízen klášteru Břevnovskému. Klášter zatím neexistoval, jednalo se o tvrz⁹⁹ či broumovský zámek. Roku 1300 dva rebelující fojtové Leo a Tyčko tvrz vyloupili a zapálili.¹⁰⁰ Opat Bavor se rozhodl, že jej vybuduje znovu a na místě vypálené tvrze v roce 1322 zbudoval skutečný hrad, dnešní benediktinský klášter.¹⁰¹ Na jižní straně hradu dal opat postavit trojlodní kostel s masivními opěrnými pilíři, který se v podstatě

⁹⁵Antonín CECHNER, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Broumovském*, Praha 1930, s. 7.

⁹⁶Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 336.

⁹⁷Benediktini tou dobou neměli na území Broumova právo. Listina z roku 1213 jim dávala právo na území za Stěny. Listina z roku 1253 má klíčový význam, v níž Přemysl Otakar II. dává benediktinům území „infra sylvam Steni et extra“, což znamená území před i za Stěny. Výraz „extra“ pravděpodobně znamenal totéž co „za“ a byl vepsán dodatečně. Zdeněk KOŠTÁL, *Dějiny Broumova a Broumova*, Vimperk 1990, s. 10–11.

⁹⁸Benediktini bojovali s králem Přemyslem Otakarem II. o panství nad Broumovem. Krátce se ho zmocnili v roce 1253, ale již v roce 1331 jim toto právo odňal Jan Lucemburský a převedl ho pod královskou správu. Přidělil Broumovu vlastní znak, kráčeji labuť v modrém poli. Dne 16. srpna 1348 Karel IV. Broumov povýšil na město a dal ho do správy benediktinům. Karel IV. ustanovil městskou vrchnost, opata, ale zároveň městu přidělil práva královských měst. Roku 1419 postoupil opat městu za roční poplatek právo svobodného dědictví a prodal mu dva domy na zřízení radnice a obecního domu, později byla městská privilegia rozšířena i o právo hrdelní; Z. KOŠTÁL, *Dějiny*, s. 10–15.

⁹⁹Dřevěná tvrz existovala ve druhé polovině 13. století, roku 1266 byla zřejmě sídlem královského fojta Wichera a tehdy byla koupena břevnovským klášterem; K. KUČA, *Města*, s. 332.

¹⁰⁰Vladivoj TOMEK, *Paměti újezdu Polického a Broumovského*, Praha 1857, s. 68.

¹⁰¹Milada VILÍMKOVÁ – Pavel PREISS, *Ve znamení břevna a růží*, Praha 1989, s. 44.

zachoval do dneška.¹⁰² Broumovský klášter byl podřízen klášteru břevnovskému. Představení klášterů byli proboštové, které dosazoval opat.¹⁰³ V roce 1709 Kryštof Dientzenhofer zahájil práce na přestavbě jižních křídel a východní části kláštera a realizoval postupně portál kostela, nádvoří, terasy, lékárnu a gymnázium.¹⁰⁴ Nové klášterní gymnázium bylo postavené v letech 1710–1711 na volné prostora mezi klášterním kostelem a tzv. Novým stavením, dnešním Růžovým dvorem. Obě jednopatrové stavby byly prosté a v obou podlažích stejné.¹⁰⁵ „*Klášter jest budova velmi cenná, postavena na volném místě, čtvercového půdorysu s prostorným dvorem. Východní strana jest na svahu třípatrová, jinak jsou všude dvě patra. Budova jest zděná ze smíšeného zdiva, podnož na svahu je vyzděn z kamenných kvádrů. Stropy nad chodbami jsou klenuté, výška místností od tří do pěti metrů. Stropy a stěny místností jsou architektonicky vyzdobeny. Budova je postavena v barokním slohu.*“¹⁰⁶ Rozložení budov klášterního areálu bude hrát svou roli i v uspořádání internačního střediska řeholnic.

Původní broumovská benediktinská komunita zanikla odsunem její převážné části do Bavorska v letech 1945–1946. Američtí benediktini, kteří ji vzápětí nahradili, museli opustit Československo po roce 1948. Roku 1949 byl skoro celý majetek s výjimkou klášterních zahrad zestátněn. Vše vyvrcholilo v dubnu 1949, kdy byl původní klášter zrušen v rámci akce „K“, jejíž průběh v Broumově byl zmíněn výše. Z broumovského řeholního domu se stal jeden z centralizačních klášterů, nejdříve pro řeholníky a později pro řeholnice různých řádů.¹⁰⁷ V roce 1956 se břevnovský archiv¹⁰⁸ uložený v klášteře dostal pod správu Státního ústředního archivu v Praze. Státní ústřední archiv v Praze řešil prostorovou situaci, a tak archiválie, které by měl

¹⁰² M. VILÍMKOVÁ – P. PREISS, *Ve znamení*, s. 44.

¹⁰³ V. V. TOMEK, *Paměti*, s. 68.

¹⁰⁴ Giovanni DENTI – Alexandr SKALICKÝ, *Krajinou českého baroka. Církevní stavby Kryštofa a Kiliána Ignáce Dientzenhoferů na Broumovsku*, Praha 2004, s. 8.

¹⁰⁵ Miroslav OTTE, *Naše památky – budova klášterního gymnázia*, Broumovské noviny, 1, 2006, s. 14.

¹⁰⁶ SOKA Náchod, f. ONV Broumov, inv. č. 880, Popis benediktinského kláštera v Broumově z 19.12.1949.

¹⁰⁷ *Benediktinské arcipostvství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Broumovský klášter do roku 1950* [online]. [cit. 2022-05-14]. Dostupné z: <https://www.brevnov.cz/sprava/resources/broumovsky-klaster-do-roku-1950-3.pdf>.

¹⁰⁸ Břevnovský archiv zahrnoval písemnosti: opatského archivu, archivu velkostatku, novou registraturu velkostatku, klášterní knihovnu, písemnosti benediktinského gymnázia; Lucie KOCIÁNOVÁ, *Katalog broumovského opatského archivu z roku 1847 v kontextu osudů broumovského kláštera*, BP, UP, FF, Pardubice 2017, s. 36.

převzít, ponechal depozitáře na místech, kde byly uloženy a budovy (jejich část) k tomuto účelu využíval. Situace se změnila v roce 1990, kdy přišel v platnost zákon č. 298/1990 Sb. o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací.¹⁰⁹

4.1 Centralizační středisko pro řeholnice Broumov, organizační aparát

Oficiální název pro broumovský internační (či koncentrační) tábor zněl „Centralizační středisko“. Internace se s jistými odchylkami rovnala vězení. Kromě toho, že nebyla zdůvodněna, nebyla ani časově omezena. Internovaní se mohli domnívat, že jsou izolováni od ostatního světa navždy. Pro ty, kdo v internačních táborech zemřeli, tomu tak i bylo.¹¹⁰

Organizace centralizačního střediska měla dvě vrstvy – vnější, zařízenou mocenským aparátem, a vnitřní, která byla v rukou jednotlivých internovaných komunit. Prvně řečená byla popsána v organizačním plánu takto: „*Vedení v centralizačním středisku tvoří politický vedoucí, neboli zmocněnec, hospodářský správce, vězeňský správce a velitel SNB. Vedení centralizačního střediska pomáhají adjunkt pro styk s vnějškem, vrátní, strážní SNB, administrativní a technické síly.*“¹¹¹ Objekt hlídaly ozbrojené složky ministerstva vnitra. Velitelkou tábora byla od roku 1952 důstojnice Státní bezpečnosti Marie Divoká, která vyžadovala oslovení „paní referentko“. Bez jejího povolení nikdo nesměl ven ani dovnitř, cenzurovala došlou i odesílanou poštu, povolovala návštěvy, balíčky, určovala domácí řád, na povinných besedách „poučovala“ sestry o tom, jak se mají chovat. K aktivním politickým činům, k podpisům pod různé rezoluce je však nepřiměla. Mezi řeholicemi nebyla oblíbená, ale dokázala si postupem času získat respekt a řeholnice s ní začaly spolupracovat.¹¹² „*Paní Divoká byla na sestry velmi přísná, nic se nesmělo udělat bez jejího vědomí.*

¹⁰⁹ Z historie Národního archivu [online]. [cit. 2022-05-14]. Dostupné z <https://www.nacr.cz/o-nas/historie>.

¹¹⁰ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 164.

¹¹¹ ABS, H-718-1, akce „K Evidence klášterů“, podsvazek 381, Organizační plán v centralistickém středisku.

¹¹² V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 193.

*Návštěvy směly jen na několik hodin do vrátnice, bez přenocování. U brány byla trojsměnná služba tří civilních zaměstnanců. Sestry se tam musely zapisovat, když vycházely třeba jen na poštu, i po návratu. Stále byly pod policejním dohledem.*¹¹³ Státní úřad pro věci církevní byl se zmocněnkyní Marií Divokou spokojen a v její funkci ji držel dokonce proti návrhu Ministerstva vnitra. „K Vašemu dopisu ze dne 7. června 1954, kde navrhuje na funkci zmocněnkyně v klášteře Broumov S. Martu Krinklovou sdělujeme, že po důkladném zhodnocení práce naší zmocněnkyně nebudeme provádět výměnu. Doporučujeme zlepšit spolupráci u soudruhů z Broumova se S. Marií Divokou, naší zmocněnkyní.“¹¹⁴ Divoká byla vedoucí centralizačního kláštera až do 20. srpna 1968, kdy odešla nuceně do důchodu. Po ní nastoupila sestra Marie Hušková, voršilka vidimská, která funkci zastávala až do 15. srpna 1974.¹¹⁵ Vedoucí ústavu S. Marii Huškovou vystřídal v roce 1976 Václav Kops z Broumova.¹¹⁶ Pan Kops byl mírnější a lidštější a neubližoval sestřím. Měl právo dělat „přepadovku“ v sobotu a v neděli, zda nejsou přítomny nějaké návštěvy.¹¹⁷ Pan Kops byl v důchodovém věku a byl členem strany. I když byl komunist, sestřím neškodil. Před nástupem do kláštera zastával místo vedoucího technických služeb v Broumově. Pan Kops u sester působil i po sametové revoluci až do odstěhování sester do svého kláštera v Bojkovicích.¹¹⁸

4.2 Kongregace soustředěné v benediktinském klášteře

V bývalém benediktinském klášteře bylo v roce 1950 soustředěno 600 řeholnic různých řádů, tento počet se ovšem neustále měnil.¹¹⁹ Mezi prvními byly dne 13. září 1950 do Broumova soustředěny Chudé školské sestry de Notre Dame. Jednalo se o sestry z šesti filiálek, převážně z Prahy, Benešova, Českých Budějovic

¹¹³ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 163.

¹¹⁴ ABS, H-718-5, akce „K Evidence klášterů Hejnice“, podsvazek 326, Provedení výměny zmocněnkyně v klášteře Broumov.

¹¹⁵ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 163; Srov. Sestra Marie ustanovena vedoucí ústavu. AČKSD, *Kronika konventu 1968*, s. 163. Jmenování řeholnice do této funkce může souviset s uvolněním roku 1968, i když uvedená voršilka musela být řádně prověřena a k režimu jistě loajální.

¹¹⁶ *Tamtéž*, s. 164.

¹¹⁷ AČKSD, *Vzpomínky na Broumov*, strojopis.

¹¹⁸¹¹⁸ SOkA Náchod, f. ONV Náchod, inv. č. 4483, Charitní domov pro řeholnice Broumov 1979–1989.

¹¹⁹ Vojtěch VLČEK, (ed.), *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*, Olomouc 2003, s. 411.

a Kašperských hor. Dne 26. září přijely sestry ze Staré Boleslavi a 27.–28. září 1950 sestry českobudějovické provincie. Broumov se stal sídlem pražské provinciální představené.¹²⁰ Druhým řádem, který se připojil k sestrám de Notre Dame 28. září 1950, byla celá Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily v počtu 147.¹²¹ Ubytování bylo nehostinné. První dny spaly sestry na matracích přímo na zemi, natěsnány ve velkém počtu jedna vedle druhé.¹²² Dne 6. října 1950 úřednice Kohlová z ONV Broumov oznámila Státnímu úřadu pro věci církevní, že průběh stěhování řeholnic byl hladký a vypomáhali při něm brigádníci z ONV, Lidových milicí a továren.¹²³ V benediktinském klášteře se ke dni 11. října 1950 nacházely dva řády, což potvrzuje hlášení okresního církevního tajemníka Františka Rudolfa: „*Ve zdejším centralizačním ženském klášteře se nachází dva řády, a to: Školské sestry de Notre Dame a sestry řádu sv. Voršily. Školské sestry de Notre Dame se dobrovolně zapojily do pracovního poměru, avšak sestry řádu sv. Voršily, zvláště jejich sestra představená, je v tomto ohledu nepřípustná [sic!]. Představená sestra Školských sester de Notre Dame jí upozorňovala, že se musí přizpůsobit dnešní době, tato však stále trvá na tom, že se nezařadí do pracovního procesu mimo objekt kláštera. V objektu kláštera není však možné umístit tolik pracovních sil, jak by chtěla představená sestra řádu sv. Voršily, neboť již dnes je zaměstnáno asi 70 Školských sester De Notre Dame.*“¹²⁴ Větší část školských sester pracovala mimo klášter, zejména v textilkách. Některé sestry měly to „štěstí“, že pracovaly přímo v klášteře.¹²⁵ Sestry pracovaly na opravě kazů na textilní metráži dovážené z textilky Úpolen.¹²⁶ Staré sestry stříhaly na ručníky a dralo

¹²⁰ B. GAMPEOVÁ, *Kongregace chudých školských sester*, DP, JU v Českých Budějovicích, TF, Katedra církevních dějin, s. 45.

¹²¹ V. VLČEK, (ed.), *Ženské řehole*, s. 411. Srov. Kromě sester de Notre Dame zde byly i sestry voršilký v počtu 150 a 3 vincenty; B. GAMPEOVÁ, *Kongregace chudých školských sester*, DP, JU v Českých Budějovicích, TF, Katedra církevních dějin, s. 45.

¹²² V. VLČEK, (ed.), *Ženské řehole*, s. 410.

¹²³ L. ŠTĚPÁNOVÁ, *Zdravas, Marie*, s. 171.

¹²⁴ SOkA Náchod, f. ONV Broumov, inv. č. 857, Stěhování řeholnic – majetek, jmenné seznamy, posudky r. 1950.

¹²⁵ J. KAFKA, *Církevní politika*, Disertační práce, UK, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění, s. 155.

¹²⁶ Informace o textilním podniku Úpolen: „*Na Trutnovsku vznikly r. 1946 České lnářské textilní závody Trutnov, spojením znárodněných firem. V roce 1949 došlo k rozdělení Českých lnářských textilních závodů do národních podniků TEXLEN, ÚPOLEN a LENKA. V roce 1958 byly opět tyto tři podniky sloučeny do jednoho velkého národního podniku TEXLEN Trutnov.*“ Barbora SKÁLOVÁ, *Konverze bývalého areálu Textlenu v Trutnově*, DP, České vysoké učení technické v Praze (dále jen ČVUT), Fakulta architektury, Praha 2016, s. 63.

se peří. Jiné sestry pracovaly na poli, kam byly přiváženy ve valníku. Lidé na ulicích lomili rukama a házeli řeholnicím do valníku svačinu.¹²⁷ Kongregace se rozdělila 31.05.1951, kdy přes protest spolusester byly z Broumova odstěhovány všechny voršilky nad 60 let do Vidnavy, jednalo se o 45 sester a 22.08.1951 byly odvezeny sestry do 30 let věku do Varnsdorfu.¹²⁸ Další kongregací, která přišla do Broumova v srpnu roku 1951, byly sestry premonstrátky. V Broumově sestry nejprve šily vojenské čapky a posléze čistily kanafas.¹²⁹ Po premonstrátkách přišly do Broumova Milosrdné sestry sv. Kříže. Koncem září roku 1951 byly do Broumova přivezeny nemocné a starší sestry kongregace.¹³⁰ Příchod řeholnic do Broumova stále pokračoval. Z nařízení Státního úřadu pro věci církevní přišla do Broumova část kongregace sester dominikánek III. řádu. Sestry se stěhovaly ve dvou skupinách. Na počátku října 1951 přijelo 44 sester a následně se 30. listopadu 1951 dominikánská skupina rozrostla o dalších 13 sester z Krásné Lípy.¹³¹ Společně s dominikánkami přijelo 6 sester baziliánek z Krásné Lípy, sestry Neposkvrněného Početí Panny Marie z Filipova a dominikánky II. řádu. Postupně byly do Broumova soustředěny sestry z 13 řádů:

Česká kongregace sester dominikánek II. a III. řádu

Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže

Kongregace sester premonstrátek

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka

Milosrdné sestry Panny Marie Jeruzalémské

Kongregace sester Karmelitek

Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily

Sestry sv. Vincence

Kongregace sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv.

Františka z Assisi

Řád sv. Alžběty – Konvent sester Alžbětinek, klášter v Praze Na Slupi

¹²⁷ V. VLČEK, (ed.), *Ženské řehole*, s. 411.

¹²⁸ *Tamtéž*, s. 411–412.

¹²⁹ *Tamtéž*, s. 277.

¹³⁰ *Tamtéž*, s. 236.

¹³¹ *Tamtéž*, s. 122.

Kongregace Školských sester de Notre Dame¹³²

¹³² J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 163; Srov. Sestra Marie ustanovena vedoucí ústavu. AČKSD, *Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1968*, s. 163. Základní informace o jednotlivých společenstvích je možné nalézt: „Pro ženské řády a kongregace v našem prostředí samostatně existuje pouze omezené množství encyklopedií. Ženské instituce jsou v mnoha případech odnoží mužských, a proto je jim věnována pozornost v kombinované literatuře. V české literatuře jsou nejdůležitější zejména encyklopedická díla Dušana Foltýna (Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005), dílo kolektivu autorů Vlček, Sommer a Foltýn (Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997) a několikadílná publikace od Milana Bubna (Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. I.-IV. díl (8 svazků)*, Praha 2002–2016)“; Eliška KRÁTKÁ, *Ženské řády a kongregace 20. a 21. století v českých zemích*, DP, MU, FF, Ústav pomocných věd historických a archivnictví, Brno 2008, s. 12.

5 DĚJINY DOMINIKÁNSKÉHO ŘÁDU

5.1 Svatý Dominik a založení Řádu kazatelů

Řád kazatelů byl založen sv. Dominikem, po němž dostal i jedno ze svých jmen.¹³³ Svatý Dominik svůj život zaměřil na dráhu duchovního, žil v Osmě jako řeholní kanovník podle řehole sv. Augustina. Obrat v jeho životě způsobily dvě cesty do severního Německa, které podnikl v letech 1203–1206 jako průvodce biskupa Diega. Dařilo se mu pobloudilé křesťany vracet zpátky do církevního společenství silou pravdy. Založil v Prouille (1206) klášter konvertitek, který se stal útočištěm nového misijního úsilí. Sestry zde mohly žít přísným a kontemplativním životem, po kterém toužily, ale ve společenství církve.¹³⁴ V letech 1208–1215 se kolem něj shromáždilo i několik mužů,¹³⁵ kteří mu pomáhali, a v té době pojal úmysl založit oficiální církevní řád. Musel to být kněžský řád, jehož členové by se nevěnovali fyzické práci, jak tomu bylo u starších mnišských řádů, ale důsledným studiem teologie a modlitbou by se připravovali na své kazatelské poslání. Tak měl podle Dominikových představ vypadat žebrový „řád Kazatelů“.¹³⁶ A tak se tomu i stalo, v roce 1216 byl potvrzen papežem Honoriem III. *Řád bratří kazatelů*. Svatý Dominik a jeho bratři přijali řeholi sv. Augustina na IV. lateránském koncilu. Řehole je charakteristickou známkou všeho, co se od ní bude odvíjet. Začíná takto: „*Na prvním místě dbejte o zachování jednomyslnosti, vždyť proto jste se sdružili v jednu*

¹³³ Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. 3. díl. 1. sv., Žebrové řády, Praha 2006, s. 18; Svatý Dominik pocházel ze Španělska a narodil se někdy po roce 1173–1175 v kastilské vesnici Caleruega, jako třetí syn Felixe Guzmána a Jany z Azy, později prohlášené za blahoslavenou. Jeho otec Felix byl rytířem bránícím křesťanství proti islámskému vlivu. Bl. Jana měla před Dominikovým narozením vidění psa s hořící pochodní v tlamě. Tento pes jí vyskočil z klína a pochodní zapaloval celou zemi. Při křtu spatřila kmotra na Dominikově čele hvězdu, která osvětlovala svou září celý svět. Pes s pochodní a hvězda na čele patří k atributům sv. Dominika na jeho obrazech. Proto si také dominikáni říkali „*Domini canes*“ (Psi páně); Česká dominikánská provincie, *Dominikáni*, Praha 1996, s. 7.

¹³⁴ *Tamtéž*, s. 9.

¹³⁵ Sv. Dominik nabádal své spolubratry, aby rozjímali i na cestách. Tuto ideu shrnul sv. Tomáš Akvinský v programů řádu – *contemplata aliis tradere* (rozjímané předávat jiným). Sv. Tomáš Akvinský je nejvyšší řádovou autoritou; M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 11.

¹³⁶ Tomáš ČERNUŠÁK – Augustin PROKOP – Damián NĚMEC, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001, s. 15.

*společnost. Mějte jednu duši a jedno srdce v Bohu. O ničem neříkejte, že je to vaše vlastní, ale mějte všechno společné.*¹³⁷ Po přijetí řehole se dominikáni zařadili mezi kanovníky. Text Řehole: „*Na první pohled je patrný biblický styl. Řehole se opírá o Písmo, v textu se nachází 35 biblických citací. Láska a společenství mají centrální hodnotu, přičemž společný život má být výrazem lásky uvedené do praxe. Vzorem pro společné soužití je prvotní církev v Jeruzalémě, jak je popsána na konci 4. kapitoly Skutků apoštolů. Konkrétních předpisů bychom našli relativně málo, důležité je vnitřní smýšlení, které se projevuje navenek v jednotlivých situacích. Život ve společenství je prostředkem k přemáhání sobectví. Augustin klade důraz na rovnost všech členů komunity, ne rovnostářství. Na jejich jednotu, ne jednotvárnost. Každý nemá dostávat to samé, ale to nejnужnější, což se u každého může lišit s ohledem na jeho potřeby, osobnost nebo minulost.*“¹³⁸ Řehole byla rozdělena do 12. kapitol premonstrátským opatem Adamem Scotem na konci 12. století. Toto rozdělení bylo později nahrazeno rozdělením do 8 kapitol:

- 1) O bratrském a sesterském spojení v Bohu
- 2) O modlitbě
- 3) O jídle a zdrženlivosti
- 4) O péči o chování a o bratrském a sesterském napomínání
- 5) O péči o společné věci a o nemocné
- 6) O Prosbě o odpuštění a o odstraňování nesvárů
- 7) O povinné poslušnosti představeným a o jejich úřadu
- 8) O zachovávání řehole¹³⁹

¹³⁷ Alain QUILICI OP, *Dominikánský společný život*, Salve, 4, 2016, s. 37–39.

¹³⁸ Štěpán TICHÝ, *Význam Augustinovy řehole pro duchovní život v proměnách času*, DP, UK, Katolická teologická fakulta, Katedra systematické teologie a filosofie, Praha 2016, s. 78.

¹³⁹ *Tamtéž*, s. 79.

5.2 Dominikánská rodina České kongregace sester dominikánek

Dominikánské společenství patří do Kazatelského řádu – Ordo Praedicatorum (O. P.).¹⁴⁰ K dominikánské rodině patří kromě bratří (I. řád) ještě mnišky kazatelského řádu (II. řád), kongregace sester sv. Dominika, laická sdružení s. Dominika (III. řád) a sekulární instituty Dílo blažené Zdislavy a Caritas Christi.¹⁴¹

Mnišky kazatelského řádu: sestry tvořící tzv. druhý řád, žijící v České republice ve dvou kláštorech – v Praze v Lysolajích a ve Znojmě. Věnují se práci pro svoji obživu (ruční práce, jako je výroba liturgických a řeholních oděvů, práce v zahradě aj.), ale hlavně modlitbě. Sestry žijí v kláštorech s přísnou klauzurou, kterou opouštějí jen ve výjimečných případech.

Řeholní institut rozjímavých sester sv. Dominika: kromě mnišek kazatelského řádu existuje řeholní institut rozjímavých sester sv. Dominika. Komunita těchto sester sídlí nyní v Praze 1 na farním úřadě sv. Vojtěcha. V jejich domě je klauzura, mohou ji však svobodně opouštět, protože jejich služba je spjatá s okolním světem.

Kongregace sester dominikánek: jejich život se v některých bodech odlišuje od života mnišek kazatelského řádu. Kongregační sestry jsou společenstvím apoštolsky činným. Jejich klauzura je místem klidu a modlitby, ale také společného života. Z této klauzury pak vycházejí plnit své poslání, které spočívá buď v péči o mladé lidi (domovy pro studující dívky, katolické dívčí školy), nebo v charitativní péči o staré nemocné sestry, kněze, ale i laiky. Jejich kláštery jsou v Praze, Brně, Bojkovicích, Střelcích, Kadani, Litoměřicích, Jablonném v Podještědí, v Olomouci a v Uherském Brodě.¹⁴² Dominikánská komunita se řídí hesly: *Laudare, Benedicere, Praedicare* (chválit, žehnat, kázat); *Veritas* (pravda); *Contemplari et Contemplata Aliis Tradere* (Rozjímavé předávat dál).¹⁴³ Řeholní oděv tvoří bílá říza, přepásaná koženým pásem,

¹⁴⁰ *Dominikánské společenství* [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/o-nas/>.

¹⁴¹ Česká dominikánská provincie, *Dominikáni*, Praha 1996, s. 31.

¹⁴² *Tamtéž*, s. 31–34.

¹⁴³ *Dominikánská hesla* [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/o-nas/>.

na němž je zavěšen patnáctidesátkový růženec, škapulíř, černý závoj a doplněn je černou kapsou.¹⁴⁴

Sekulární institut Dílo blažené Zdislavy: jedná se o společenství věřících, kteří chtějí žít nějakou formou společného zasvěceného života, ale nechtějí se vyčlenit vstupem do řeholního společenství. Dílo blažené Zdislavy je rodinným společenstvím žen, které si za svůj vzor zvolily sv. Zdislavu z Lemberka, jež dokázala spojit rozjímavý život s činným apoštolátem. Specifickým úkolem institutu je všestranná pomoc biskupům i kněžím.

Sekulární institut Caritas Christi: členky tohoto institutu pracují v různých civilních profesích a své členství v institutu tají.

„*Třetí řád*“ sv. Dominika: tzv. Třetí řád v sobě zahrnuje sdružení laiků, jáhnů a kněží (pokud nejsou členy prvního řádu), kteří sympatizují s dominikánským řádem. Sdružení laiků jsou nejpočetnější, mají své zaměstnání, rodinu. Nežijí v celibátu ani v komunitách.¹⁴⁵

5.3 Česká kongregace sester dominikánek

Občas bývá kongregace automaticky považována za II. řád. Jeho první ženské kláštery byly v českých zemích založeny již ve 13. století a fungovaly do konce 18. století, kdy byly z rozhodnutí Josefa II. kontemplativní kláštery zrušeny.¹⁴⁶ Ustanovení řádu: „*Svatý Otec Dominik ustanovil kontemplativní mnišky jako podstatnou část řádu a účinnou pomoc pro život a apoštolát bratří.*“¹⁴⁷ Kláštery mnišek se nacházely jak v Čechách, tak i na Moravě, a to v Praze, Brně, Olomouci a Plzni. K obnovení řádu

¹⁴⁴ Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří 1997, s. 148–149. Příloha č. 2.

¹⁴⁵ Česká dominikánská provincie, *Dominikáni*, Praha 1996, s. 34.

¹⁴⁶ Zdislava ČERNÁ OP, *Mnišky řádu kazatelského*, Znojmo 1992, s. 117.

¹⁴⁷ *Tamtéž*, s. 130.

došlo až v roce 1948,¹⁴⁸ to ale netrvalo dlouho, protože z rozhodnutí ÚV KSČ došlo k soustředění ženských řeholních řádů do internačních středisek 26. července 1950 a 27. září 1950.¹⁴⁹ Dominikánské mnišky byly 27. září 1950 odvezeny do Bohosudova. Stěhování nastalo 29. června 1951, kdy z Bohosudova musely odjet všechny sestry, kterým nebylo ještě 30 let, jednalo se o šest mnišek, které odjely do Varnsdorfu. Do roka se sestry mnišky shledaly v Broumově, kam byly přemístěny. V Broumově strávily devatenáct let a v listopadu 1970 Broumov nadobro opustily, odstěhovaly se do Oseku.¹⁵⁰

Odnož III. řádu sv. Dominika „vznikla z původně vojensky zaměřeného *Voje Ježíše Krista, jehož základ tvoří stanovy řádu Templářů. Do Voje byli přijímáni muži se svými ženami. V době, kdy již nebylo potřeba vojenské obrany, se Voje Ježíše Krista přeměnil a přejmenoval na Kající bratry a sestry sv. Dominika. Řehole byla schválena několika papeži a přizpůsobena změnám podmíněným vývojem společnosti i církve. Právě z tohoto uskupení se později vyvinul Třetí řád sv. Dominika*“.¹⁵¹ Kazatelský řád se v podobě III. Řádu sv. Dominika znovu vrátil do českých zemí 12. září 1889 a sestry dominikánky se usídlily v Olomouci – Řepčíně.¹⁵² Řepčín se stal jejich prvním sídlem a první představenou byla Matka Rajmunda Jindrová. Kromě mateřince sestry vybudovaly i další filiální domy, jejichž největší počet byl na Moravě. Jejich činnost byla zaměřena na výchovu a vzdělávání dětí především z venkova. Kromě různých typů škol měla kongregace i další činnosti – sestry se staraly o sirotky a v době žní otevíraly domy jako útulky pro batolata a děti rodičů zaměstnaných při žních, pečovaly o mentálně postižené a přestárlé.¹⁵³ V roce 1939 měla kongregace v ČSR 28 působišť a v USA 7. V období protektorátu bylo několik domů zabráno k ubytování německých dětí a školy byly zavřeny. Po skončení 2. světové války obnovily sestry vyučování ve všech školách, ale již roku 1948 byly školy zrušeny nebo zestátněny.¹⁵⁴ Stav kongregace, jak vypadala před počátkem komunistické totality je zachycen ve

¹⁴⁸ E. KRÁTKÁ, *Ženské řády*, DP, MU, FF, Ústav pomocných věd historických a archivnictví, s. 41.

¹⁴⁹ V. VAŠKO, *Neumlčená*, s. 191.

¹⁵⁰ Z. ČERNÁ OP, *Mnišky řádu*, s. 117.

¹⁵¹ E. KRÁTKÁ, *Ženské řády*, DP, MU, FF, Ústav pomocných věd historických a archivnictví, s. 53.

¹⁵² *Historie dominikánek* [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/historie-a-op-svetci/historie-dominikank/>.

¹⁵³ V. VLČEK (ed.), *Ženské řehole*, s. 92–93.

¹⁵⁴ M. HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život*, s. 147–148.

vizitační zprávě sice jen pro Moravu, ale jedná se o jediný popis předtotalitního stavu, který máme k dispozici. Tato vizitace proběhla v Bojkovicích, Křelově, Přerově, Partutovicích, Vyškově, Klimkovicích, Štítech, Opavě, Vlastovičkách, Kokorách, Jesenci, Morkovicích, Víceměřicích, Litovli, a nakonec v Olomouci Řepčíně. Z této vizitační zprávy vyplývá statistika počtu sester a domů v roce 1948: „K 31. prosinci 1948 bylo v kongregaci 216 kúrových sester profesních, 144 pomocných sester profesních, 17 novickek, celkem tedy 377 sester působících v 25 domech“.¹⁵⁵ Pro srovnání - v kongregaci bylo k 30.05.1977 na území Československa 234 sester. Z tohoto počtu jich bylo 65 v produktivním věku, zbytek sester v počtu 169 již mělo nárok na důchod.¹⁵⁶

5.4 Soustředění v Bohosudově

Do mateřince v Řepčíně byly od roku 1948 umístovány sestry s TBC.¹⁵⁷ Zprávy o vyvezení řeholníků z jara 1950 daly sestrám předpokládat, že je čeká stejný osud. Velebná Matka Kazimíra Havelková proto přistoupila k opatřením ve prospěch starých a nemocných sester a poslala je do kláštera v Klimkovicích. Ostatní sestry se připravovaly na stěhování. Všechno přebytečné uskladnily u svých příbuzných. 23. září přišel do Řepčina dopis od Státního úřadu pro věci církevní. V dopise se psalo, že se má Velebná Matka dostavit 25. září na SÚVC, kde bylo nařízeno, aby se setry z deseti domů (konventů)¹⁵⁸ ve dvou dnech přestěhovaly do Bohosudova v Krušných horách. Do Bohosudova 27. září 1950 přijelo 146 sester a 13 dominikánek mnišek, klášter obývalo celkem 159 dominikánek. Mimo komunitu se ocitly tři sestry a na nevyvezených filiálkách¹⁵⁹ zůstávalo 239–242 sester. Před vyvezením v roce 1950

¹⁵⁵ Andrea Benedicta HÜBNEROVÁ OP, *Česká kongregace sester dominikánek blahoslavené Zdislavy mezi lety 1948–1959 ve světle kronik a vzpomínek sester*, strojopis. (V publikaci není uvedeno místo vydání a stejně tak rok vydání), s. 2.

¹⁵⁶ Národní archiv (dále jen NA), Ministerstvo kultury (dále jen MK) Československé republiky/České republiky (dále jen ČSR/ČR), Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950) 1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu – Stav konventu k 30.05.1977.

¹⁵⁷ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 55.

¹⁵⁸ Jednalo se o tyto konventy: Bojkovice, Brno, Vyškov, Horní Krč, Křelov, Morkovice, Partutovice, Přerov, Vlastovičky a Olomouc Řepčín; V. VLČEK (ed.), *Ženské řehole*, s. 106.

¹⁵⁹ Z klášterů, kde sestry pracovaly u tělesně nebo duševně postižených a důchodců, nebyly sestry v roce 1950 vyvezeny. Jednalo se o tyto domy: Klimkovic, Praha–Smíchov, Palata – ústav slepců, Domovy

měla kongregace 392 sester.¹⁶⁰ Koncem dubna 1951 do Bohosudova přibylo 19 sester z Prahy-Asylu¹⁶¹ a dvě sestry vypovězené z Prahy-Palaty.¹⁶² V Bohosudově se nacházelo 164 sester. Dominikánky zasáhla zpráva o třídění sester podle věku a o jejich odsunu z Bohosudova. Rok 1951 znamenal pro dominikánky neustálé stěhování. V neděli 27. května 1951 bylo 18 nejstarších sester nad 60 let odvezeno do Vidnavy.¹⁶³ 29. června bylo vyvezeno 36 nejmladších sester ve věku do 30 let do Varnsdorfu.¹⁶⁴ Později se k nim připojily ještě tři sestry propuštěné z nemocnice, celkem se jednalo o 39 sester. Další transport do Varnsdorfu proběhl 28. září, sestrám byla určená práce v textilních továrnách. Ve stejný den odvezl autobus 13 sester do Krásné Lípy na práci v punčochárně Elita. Poslední skupina sester opustila Bohosudov v počtu 14 sester téhož dne. Transport pokračoval i během října 1951. Počátkem měsíce, 2. října 1951, odjelo 6 sester do Bílé Vody. Po stěhování zůstalo v Bohosudově 44 sester, které odjely začátkem října do Broumova.¹⁶⁵

důchodců Jesenec a Opava, Kokory, Střelice, Víceměřice, Liptál, Mukařov; J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 128.

¹⁶⁰ *Tamtéž*, s. 58.

¹⁶¹ Praha-Asyl je církevní školské ubytovací zařízení, jehož zřizovatelem je Kongregace sester dominikánek. Katolický domov studujících (dále jen KDS) poskytuje studentkám středních a vyšších odborných škol ubytování a stravování během celého výukového týdne. Část komunity pracuje právě v KDS a některé sestry pracují v církevních školách jiných zřizovatelů, mezi které patří např. Veselá škola, jejímž zřizovatelem je Arcibiskupství pražské, *Katolický domov studujících* [online]. [cit. 2022-06-25], Dostupné z: <https://www.kds.op.cz/cs/>.

¹⁶² Praha-Palata je domov pro zrakově postižené, jehož zřizovatelem je hlavní město Praha a fungující dodnes. Sestry po vypovězení z ústavu v roce 1951 nahradila Kongregace školských sester, kde působila jedenáct let, *Palata* [online]. [cit. 2022-06-25], Dostupné z: <https://palata.cz/o-palate/palata-vcera-a-dnes/>.

¹⁶³ Z Vidnavy byly sestry 30. května 1960 odsunuty do Kadaně do kláštera sester Alžbětinek. Jednalo se o 16 sester důchodkyň. J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 55.

¹⁶⁴ Z Varnsdorfu bylo 11. února 1952 odsunuto 18 sester do Dolního Lánova; *Tamtéž*, s. 70.

¹⁶⁵ V. VLČEK (ed.), *Ženské řehole*, s. 112–113.

6 BROUMOV – NÁŠ „NOVÝ DOMOV“

6.1 Broumov – sociální podmínky

Z nařízení SÚVC přišlo do Broumova v říjnu 1951 44 sester z Bohosudova spolu s dominikánkami II. řádu. V druhé etapě 30. listopadu 1951 přivezl autobus 13 sester z Krásné Lípy.¹⁶⁶ Ze zprávy zaslané krajskému ředitelství StB v Hradci Králové dne 13. prosince 1951 se uvádí, že v broumovském klášteře se nachází 50 dominikánek (v seznamu nejsou započítány řeholnice přestárlé, které odmítají informace vyplnit).¹⁶⁷ Život v internaci byl těžký, sestry trpěly zimou a také hladem. Ubytované byly po 3–8 osobách, podle velikosti místnosti. Topilo se uhlím, které bylo hluboko ve sklepě. V zimě dostávaly sestry jeden kbelík uhlí denně na vytopení místnosti, kde spaly. Zpráva o situaci v klášteře z prosince roku 1950 uvádí: „*Hlásíme, že máme nedostatek veškerého paliva. Zdejší uhelné sklady nám nemohou poskytnout dostatečnou úhradu, poněvadž mají uhlí jen pro své zákazníky. Bylo nám Vámi přikázáno 46 vagonů uhlí, ale dosud nic nedošlo. Upozorňujeme, že dům je velice studený a nebude-li se topit, sestry se roznemohou a pro nemoc nebudou moci do továrny.*“¹⁶⁸ Voda na ranní hygienu často v noci pod postelí zamrzla. Úklid byl také obtížný. Drsné vápencové schody a chodby se nesnadno čistily.¹⁶⁹ Zprávu ze dne 15. března 1951 o hygienické situaci v klášteře podává církevní tajemník ONV Brunclík: „*Koupelny, které se zřizují v suterénu, nejsou do dnešního dne hotovy a řeholnice by se do dnešního dne nekoupaly, proto ONV, technický referent zajistil vany a instalační práce u Instalačních závodů v Praze. Deset van, které budou v koupelně v suterénu, nestačí pro 500 řeholnic. Ze zdravotních důvodů je nutné, aby se sestry, které pracují v továrnách ve vlněných hábitech až při 30 °C, mohly alespoň dvakrát v týdnu vykoupat. Doporučuji proto, aby se Instalační závody Praha dohodly s Náboženským fondem v Praze o nutnosti těchto koupelen.*“¹⁷⁰ Samy dominikánky označily bydlení

¹⁶⁶ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 163.

¹⁶⁷ ABS, H-718-5, akce „K Evidence klášterů Hejnice“, podsvazek 123, klášter řeholnic Broumov–jmenné seznamy). Příloha č. 3.

¹⁶⁸ SOKA Náchod, f. ONV Broumov, inv. č. 860, provoz broumovského kláštera 1950–1951.

¹⁶⁹ ČKSD, *Vzpomínky na Broumov*, strojopis, bez paginace.

¹⁷⁰ SOKA Náchod, f. ONV Broumov, inv. č. 860, provoz broumovského kláštera 1950–1951.

jako: „*Nehygienické v sychravé a chladné kamenné budově. Přesto nad námi Boží ochrana láskyplně bděla.*“¹⁷¹ Špatná hygienická situace a materiální podmínky přetrvávaly v klášteře dlouhá léta a přechodně došlo ke zlepšení v roce 1953, kdy převzala klášter Česká katolická charita.¹⁷² Sestry se odhodlaly v době politického uvolnění v roce 1968 a poslaly stížnost na ÚV KSČ (na vládu na generální prokuraturu), že nesouhlasí s pobytem v klášteře v Broumově, že je celý jejich pobyt nezákonný v „internačním klášteře“, že je sem uvrhl komunistický režim a že zde žijí v nevyhovujících zdravotních podmínkách. Vedoucí lékařka MUDr. Ehlová v Náchodě, která byla pověřena tuto stížnost po zdravotní stránce prověřit, jim plně dala za pravdu, ale po dubnovém zasedání ÚV KSČ v roce 1969 raději utekla za hranice naší vlasti.¹⁷³ Kongregační kronika z roku 1985 uvádí, že: „*7. a 8. ledna 1985 teplota klesla na minus 28 °C a kolem řeky až na minus 30 °C. Zamrzly vodovodní trubky v prádelně. Celkově způsobily mrazy velké škody.*“¹⁷⁴ Tyto problémy z provozu často vyřadily i koupelny, a proto zpráva o jejich opravě dominikánky vždy potěšila: „*Ústavní koupelna je konečně opravena a dnes je po dlouhé době řádné koupání, vždy zítra je už Štědrý den!!!*“¹⁷⁵

Zdravotní závady v bydlení v krásném, ale kamenném, a proto nesmírně studeném barokním klášteře s velkými klenutými a často i temnými místnostmi vytápěnými pouze večer, se nepříznivě podepsaly na zdraví sester ve zvýšené míře. Sestry stonaly na zápal plic, defekty na páteři, trpěly zánětem ledvinových pánviček, progresivním revmatismem. Mimo tyto choroby se častěji vyskytovalo onemocnění chřipkou a angínou.¹⁷⁶ Kronikářka kongregace situaci popisuje takto: „*O tuhé lednové zimě sestry mnoho zažily. Blížily se Hromnice a nastala opravdová hromniční zima. Sestry (S. M. Amadea a S. M. Inviolata) trpěly onemocněním pohybového ústrojí v důsledku prochladnutí. Trpěly velkými bolestmi a docházení na fyzikální léčbu jim*

¹⁷¹ AČKSD, *Kronika konventu 1965*, nehygienické bydlení.

¹⁷² Původní vlastník, Náboženská matice vůbec nereagovala na stížnosti sester. Česká katolická charita zlepšila materiální podmínky sester a zlepšilo se i zásobování a stravování. Charita řeholnicím přispívala částečně i na stravu; J. KAFKA, *Církevní politika*, Disertační práce, UK, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění, s. 156.

¹⁷³ SOKA Náchod, f. okresní výbor komunistické strany Československa (OV KSČ) Náchod, zápisy ze schůzí předsednictva OV září–prosinec 1970, s. 118.

¹⁷⁴ AČKSD, *Kronika konventu 1985*, počasí.

¹⁷⁵ AČKSD, *Kronika konventu 1970*, koupelna.

¹⁷⁶ AČKSD, *Kronika konventu 1973*, zdravotní stav sester.

činilo velké obtíže.“¹⁷⁷ V roce 1977 byl průměrný věk sester v konventu šedesát let. Mnoho sester bylo postiženo trvalými chorobami.¹⁷⁸ V roce 1986 byl věkový průměr v komunitě 69 let, komunita postupně stárla, což bylo způsobeno nemožností přijímat nový dorost.¹⁷⁹ V roce 1951, kdy sestry přišly do Broumova, byl průměrný věk v komunitě 33–57 let. Jedna sestra byla ve věku 22 let. V případě, že by nedošlo po roce 1989 k uvolnění zákazu, komunita by tak byla určená k vymření.¹⁸⁰

Věkové rozdělení v roce 1986 bylo následující:

50–60 let	8 sester
61–70 let	16 sester
71–80 let	20 sester
81–90 let	3 sestry ¹⁸¹

Tab. č. 1 Věkové rozdělení sester v roce 1986

S přibývajícím věkem narůstaly i zdravotní potíže a nemoci sester a z těchto důvodů se celý ústav v roce 1985 změnil na Charitní dům pro řeholnice – důchodkyně. Sestry v rámci dalšího vzdělávání absolvovaly zdravotnické kurzy: „*Sestra Hyacinta, ošetřovatelka, má velké zkušenosti a praxi. K ošetřování sester v ubikaci pro nemocné jsou ustanoveny S. M. Laura a S. M. Pravoslava, mají i noční pohotovost. Strava je vhodná a dostatečná, pro nemocné se připravuje dietní jídlo.*“¹⁸² Sestry platily za stravné denně 11,- Kčs a za bydlení 10,- Kčs za měsíc. Všechny obyvatelky důchodkyně platily měsíčně 690,- Kčs.¹⁸³

¹⁷⁷ AČKSD, *Kronika konventu 1965*, hromničná zima.

¹⁷⁸ AČKSD, *Kronika konventu 1977*, statistika.

¹⁷⁹ AČKSD, *Kronika konventu 1986*, věkový průměr sester v naší komunitě.

¹⁸⁰ ABS, H-718-5, akce „K Evidence klášterů Hejnice“, podsvazek 123, klášter řeholnic Broumov–jmenné seznamy).

¹⁸¹ AČKSD, *Kronika konventu 1986*, věkový průměr sester v naší komunitě.

¹⁸² AČKSD, *Kronika konventu 1986*, zdravotní stav sester.

¹⁸³ SOKA Náchod, f. ONV Náchod, inv. č. 4483, Charitní domov pro řeholnice Broumov 1979–1989.

6.2 Broumov – Charitní domov pro řeholnice

Charitní domov pro řeholnice v Broumově byl ustanoven 1. 9. 1953, nadřízeným orgánem byla Česká katolická charita (ČKCH) v Praze. Charitní domovy měly poskytovat ubytování řeholnicím všech řádů v Československu a pro tento účel převzala 17. srpna 1953 ČKCH objekty broumovského kláštera včetně ovocnářské a zelinářské zahrady s domkem.¹⁸⁴ Sestry byly ubytovány po několika v navzájem vzdálených traktech: v hlavní budově v tzv. opatství, ve východním křídle a v domku v zahradě.¹⁸⁵ Toho času se jednalo o zchátralé budovy chráněné¹⁸⁶ Památkovým úřadem. Péče o budovu byla úměrná možnostem a jistě by si budova zasloužila větší pozornost, které by bylo hodné památce takového významu. V roce 1965 byla po promrzlé zimě vymalována plesnivá jídelna, 3 pokoje a sakristie. Sestry mrzelo, že nedošlo k výmalbě schodiště, jehož stav byl od poslední výmalby z roku 1947 tristní. Toho roku došlo i k výměně několika ztrouchnivělých oken.¹⁸⁷ V roce 1967 přibylo do inventáře komunity několik nových věcí. O prázdninách byl pořízen nový magnetofon pro jednodušší přetáčení¹⁸⁸ Liturgického dne. Za 2.500,- Kčs byl zakoupen televizor, sestry již nemusely chodit na program¹⁸⁹ do kanceláře a vázat se na jiné.¹⁹⁰

¹⁸⁴ L. ŠTĚPÁNOVÁ, *Zdravas, Marie*, s. 176.

¹⁸⁵ AČKSD, *Kronika konventu 1965*, adaptace budov, stavby a inventář.

¹⁸⁶ Památkově chráněno od 03.05.1958 v rozsahu kulturní památky; *Benediktinský klášter Broumov*, [online]. [cit. 2022-06-25], Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/benediktinsky-klaster-broumov-1283396>. V roce 1995 byl benediktinský klášter s přílehlou zahradou prohlášen za Národní kulturní památku; *Vzdělávací a kulturní centrum klášter Broumov* [online]. [cit. 2022-06-25], Dostupné z: <https://www.stavbaweb.cz/vzdlavaci-a-kulturni-centrum-klaster-broumov-19013/clanek.html>.

¹⁸⁷ NA, MK ČSR/ČR, Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950)1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu – Zápis o jednání pracovníků České katolické Charity ze dne 11.03.1976.

¹⁸⁸ Sestry si tyto události zaznamenávaly na magnetofon, snad k pozdějšímu poslechu. Srov. Zpívanou Staroslověnskou mši si sestry vypočetly z gramofonové desky. Vyjádření sester k požitku: „Podle textu jsme mohly sledovat úžasnou čistotu a přesnost zpěvu jak sólového, tak sborového. Všechno bez doprovodu, a tak bezvadně. Z Magnetofonového pásku jsme si poslechly liturgický den a jiné drobnější záběry, zejména o Vánocích; AČKSD, *Kronika konventu 1967*, gramofon.

¹⁸⁹ V ústavní televizi sestry sledovaly pořady, jak samy říkají: „*hodnotné, jako např. Pražské jaro, Janáčkovu Věc Makropulos a jiné*.“ Měly možnost sledovat i seriály jako např. Chalupáře nebo Muž na radnici. Dále sledovaly koncerty a různé festivaly, ale i sportovní pořady, mezi oblíbené patřilo krasobruslení; AČKSD, *Kronika konventu 1967*, televize. Televize se nacházela ve společné místnosti a byla pro všechny; AČKSD, *Kronika konventu 1974*, další vzdělání sester. Sestrám bylo dovoleno koupit si televizor vlastní. Lze předpokládat, že se jednalo spíše o rozptýlení ve volném čase nikoli o povinné sledování politických pořadů aj.

¹⁹⁰ AČKSD, *Kronika konventu 1968*, inventář.

V roce 1967 (9. 1. 1967) byla dominikánkám nabídnuta záměna bydlení za „Růžový dvůr“.¹⁹¹ Návrh předložila vedoucí kláštera Marie Divoká. Návrh stěhování zdůvodnila projevem dobré vůle a umožnit dominikánkám bydlení více pohromadě. Sestry k stěhování zaujaly záporné stanovisko a bránily se peticí, kterou doručily vedoucí kláštera. *K tomu podotýkáme: „Známe místnosti na Růžovém dvoře. V nabídnutém traktu není žádná místnost dost veliká ke zřízení nutné oratoře pro naši velkou komunitu. Stejně není vhodná místnost pro jídelnu. Ta, kterou paní vedoucí k tomu účelu navrhla, je vlhká, má jediné okno a v její těsné blízkosti jsou otevřené záchody, což neodpovídá hygienickým požadavkům. Všechny místnosti nestačí k ubytování celého konventu 52 našich sester. Když bychom se musely stěhovat, pak jedině pryč z Broumova do samostatné budovy, kde kromě potřeb komunity bylo dosti místa i pro výrobu hostií. Podepsány: S. Stanislava Ulčáková (představená), S. Jaromíra Němcová (vedoucí výroby hostií), S. Rostislava Duchonová (zdravotnice), S. Bohuslava Bartošíková (bývalá představená).“*¹⁹² Řeholní sestry vedené generální představenou Kongregace sester dominikánek v Broumově ctihodnou Matkou Jaromírou Němcovou¹⁹³ jednaly v roce 1968–1970 s lidosprávou o možnosti stavby obytného domu ve Střelcích z vlastních prostředků.¹⁹⁴ V roce 1969 vytvořily dominikánky stavební bytové družstvo Veritas a zakoupily vyvlastněný pozemek ve Střelcích. Později se zjistilo, že jim nikdy právně nepřestal patřit. Na podzim roku 1970 zahájily stavbu klášterní budovy s pomocí příbuzných a věřících. V říjnu 1970 byl Krajským národním výborem (KNV) v Brně vydán zákaz stavebních prací. 17 dní před plánovanou kolaudací byl objekt nezákonně obsazen, sestrám byly odebrány klíče a v roce 1973 byla budova vyvlastněna.¹⁹⁵ K drobné úpravě obydlí došlo v roce 1972,

¹⁹¹ Příloha č. 7. Skica Růžového dvora, přízemí + 1. patro. V přízemí byla výrobná hostií a technické místnosti a v prvním patře pokoje sester; NA, MK ČSR/ČR, Praha–Sekretariát pro věci církevní (1950) 1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu. Lépe letecký pohled kláštera příloha 7c, vpravo vidíme Růžový dvůr, soubor dvou budov připomínajících obrácené písmeno „L“.

¹⁹² AČKSD, *Kronika konventu 1967*, opis zamítnutí návrhu o stěhování do Růžového dvora.

¹⁹³ Do Broumova přišla z Bohosudova v září 1951. Vedla výrobnu hostií až do roku 1968. V roce 1968 byla zvolena na generální kapitulou a radou generální představenou kongregace, a protože zůstala v Broumově, stal se broumovský konvent mateřincem; AČKSD, *Kronika konventu 1968*, ustanovení představených.

¹⁹⁴ NA, MK ČSR/ČR, Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950) 1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu – Stavba kláštera ve Střelcích pod názvem Veritas.

¹⁹⁵ Jan MEIER, *Ženské řády v broumovském klášteře (1951–1990)*, Broumovsko 3, 1991, s. 3.

kdy se podařilo u kaple¹⁹⁶, která se nedala vytápět, instalovat 3 vyhřívaná elektrická tělesa a začalo se vydatně topit koksem, a to i v noci. Sestry mohly v kapli klidně trávit čas společných modliteb a nebyly zužovány zimou: „*Byla to pro nás velká úleva a jsme za to upřímně vděční!*“¹⁹⁷

Otázka stěhování do Růžového dvora se znovu otevřela v roce 1976. Začátkem března tohoto roku (13.03.1976) byla provedena prohlídka budovy Růžového dvora pracovníky ČKCH, kam měly být sestry přestěhovány. Vedoucí kláštera, Evě Huškové, bylo uloženo ve spolupráci s nově nastupujícím vedoucím Václavem Kopskem provést odhad finančních nákladů na rekonstrukci vadné střechy a elektrické instalace. Provozní místnosti v hlavní budově po domluvě s novým vlastníkem objektu, Státním archivem, budou po dobu dvou let ponechány v užívání Charitního domova.¹⁹⁸ Po prohlídce objektu vyslovili v Praze názor (ČKCH), že přestěhování sester z hlavní budovy je naléhavé a bydlení tam je vyhovující. S žádnou sestrou o tomto nemluvili a své námítky sdělit nemohly.¹⁹⁹ Sestry se proto obrátily dopisem z 15.03.1976 na ředitele ČKCH. Proti rozhodnutí zaujaly negativní stanovisko: „*Je důležité vzít v úvahu počet sester, jejich zdravotní stav a věk. Jedná se o 43 sester a jednoho kněze. Průměrný věk sester je nad 60 let, kněz má 71 let. Zdravotní stav sester je neutěšený. Většina trpí těžkými formami revmatismu, následkem 25letého bydlení v kamenných prostorách broumovského kláštera. Sestry trpí stálou nejistotou a hovořením o provizoriu a očekáváním věcí ještě horších, než za těch 25 let.*“²⁰⁰ Ve věci přemístění sester dominikánek do Růžového dvora navštívila Broumov ve dnech 19.–20. března 1976 generální představená S. M. Dobromila Pevná.²⁰¹ Celou záležitost

¹⁹⁶ „*Kaple je velmi jednoduchá, a přece krásná. Barva tapet je lososová a béžová. Linoleum na podlaze i lavice pěkně ladí a dělají celkový teplý dojem. Všechno se koncentruje do středu na velký kříž, po jehož pravici je svatostánek a po levici socha Panny Marie. Není zde nic, co by rozptylovalo, je zde málo věcí, a přece vše!*“ AČKSD, *Kronika konventu 1973*, kaple.

¹⁹⁷ AČKSD, *Kronika konventu 1972*, místní události.

¹⁹⁸ NA, MK ČSR/ČR, Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950) 1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu – Zápis o jednání pracovníků České katolické Charity ze dne 11.03.1976.

¹⁹⁹ AČKSD, *Kronika konventu 1976*, jiné události.

²⁰⁰ NA, MK ČSR/ČR, Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950) 1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu – Připomínky k návrhu a přemístění sester v Broumově z 15.03.1976.

²⁰¹ S. M. Dobromila Pevná byla v rámci akce Ř s celým konventem odvezena do Bohosudova. V roce 1951 byla odvezena do Varnsdorfu, později do Horního Maršova, a nakonec se ocitla v Hejnicích, kam byly převezeny všechny představené řádů. Na kapitule v roce 1968 byla zvolena generální rádkyní a přestěhovala se do kláštera v Broumově, kde působila i jako magistra juniorek a novickek. V lednu 1972 byla asignována do Střelice, kde působila v Ústavu sociální péče jako zdravotní sestra. V červenci roku 1974 byla generální kapitulou zvolena za generální představenou. Zůstala ve Střelicích, kde

řešila na Ministerstvu kultury, kde si potvrdila to, že se místnosti do dvora v zimě nikdy nevytopí na pokojovou teplotu, nejvýše jen na 11 °C.²⁰² Generální představená se dne 25.03.1976 dopisem obrací na ředitele ČKCH Jana Máru a žádá ho, aby již nebyly nuceny stěhovat se do Růžového dvora a informuje ho, že ve Střelcích má kongregace postaveno svépomocí 45 bytových jednotek, které jsou již 3 roky protiprávně uzavřené a zapečetěné a je jim bráněno nastěhovat se.²⁰³ Ředitel Mára 1. dubna 1976 odpověděl v tom smyslu, že pokud jde o pohodlí sester dominikánek v Růžovém dvoře, bude hájit jejich zájmy. Nicméně trvá na svém stanovisku upravit Růžový dvůr bez ohledu na finální vyčerpání rozpočtu a bez ohledu na to, že se jedná o přechodnou dobu.²⁰⁴ Úpravy uvnitř budovy na Růžovém dvoře započaly a brzy pokročily natolik, že bylo možné začít s přestěhováním. Pro nedostatek dělníků nebyla upravena budoucí kaple v budově muzea²⁰⁵, proto se do Růžového dvora nemohly přestěhovat sestry, které by nebyly schopny denně přicházet na mši svatou do hlavní budovy, zejména sestry, které by nevyšly schody. Místnosti v Růžovém dvoře byly obsazeny od konce září 1977 jen některými sestrami prozatímně. Část sester se měla později stěhovat do muzea, až bude upraveno k bydlení. Místnosti v Růžovém dvoře by sestrám nestačily. S muzeem došlo v podstatě k výměně prostor, sestry uvolnily místnosti v 2. patře hlavní budovy tzv. opatského křídla. K stěhování si sestry objednaly stěhovací vůz a muži jim pomohli přestěhovat místní a generální knihovnu. Sestry dominikánky hodnotí bydlení těmito slovy: „*Místnosti jsou hezky vymalovány, nábytek se uspořádal tak, aby byl v každé místnosti stejný. Nové ubytování, kterého jsme se tak*

dohlížela na stavbu nového kláštera; S. M. Dobromila Marie Pevná OP [online]. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/pamet-kongregace/matka-dobromila/>.

²⁰² NA, MK ČSR/ČR, Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950)1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu – Přemístění sester dominikánek v Broumově do Růžového dvora ze dne 21.03.1976.

²⁰³ NA, MK ČSR/ČR, Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950)1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu – Žádost při řešení bytové otázky sester, které jsou prozatímně ubytovány v Broumově v objektu, který převzalo Ministerstvo vnitra, 25.03.1976.

²⁰⁴ NA, MK ČSR/ČR, Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950) 1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu – Záznam z jednání s ředitelem ČKCH Janem Márou dne 01.04.1976.

²⁰⁵ Budova, dnes již bývalého muzea se nacházela v prostorách bývalého klášterního gymnázia, kde v té době sídlilo Jiráskovo muzeum (příloha 7c). Muzeum bylo přestěhováno do hlavní budovy kláštera, kde sídlí dodnes. Důvodem přestěhování muzea byla na jedné straně naléhavost uvolnění prostor ze strany kongregace a na druhé straně domluva vedoucího muzea pana Miroslava Otte (ve funkci od r. 1963–2003) s ČKCH a MNV o získání prostor přímo v klášteře. Rozhovor s vedoucím muzea Karlem Franzem ze dne 22.06.2022. Srov. O jednání je zápis v kronice z roku 1986, kdy ČKCH má zájem na dalším užívání objektu bývalého Jiráskova muzea pro provozní účely zdejšího charitního domova; AČKSD, *Kronika konventu 1986*, jednání ČKCH a MNV.

*předem obávaly, je vkusné a vzdušné. Jsme vděčny sestře představené i panu vedoucímu za všechny starosti, spojené s úpravami našeho opravdu pěkného bydlení.*²⁰⁶ Ubytování sester se skládalo z následujících prostor: v roce 1978 měly sestry jídelnu prozatímně v přízemí, kterou měla později nahradit charitní kancelář. Naproti přes chodbu byla kuchyňka, kde se ohřívalo jídlo a umývalo nádobí, jinak byla kuchyně stále v hlavní budově. Zde měla být později sušárna a mandlovná. Mimo to měly sestry v druhém patře konvent.²⁰⁷ V roce 1979 se pracovalo na úpravě nové jídelny, kuchyně a prádelny. V prosinci roku 1979 sestry poprvé vařily v nové kuchyni a přestěhovaly jídelnu. Mezi další místnosti patřila generální knihovna, společenská místnost a ložnice.²⁰⁸ Sestry bydlely na stejném místě až do roku 1990, kdy Broumov nadobro opustily. Většina sester odešla do Bojkovic u Uherského Brodu, kde dominikánky na základě zákona č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého ze dne 19. července 1990, získaly zpět dříve zkonfiskovaný klášterní objekt. Poslední sestry odešly z Broumova dne 5. listopadu 1990.²⁰⁹

6.3 Činnost sester

První sestry, které do Broumova přišly, měly nastoupit do továrny na zpracování bavlny v Meziměstí, avšak z důvodu nedostupnosti ubytování měly vyčkat v Broumově. Představenou broumovské kongregace v roce 1951 byla SM. Svatava Býčková,²¹⁰ která si v Praze na SÚVC vymohla přidělení 13 sester z Krásné Lípy do

²⁰⁶ AČKSD, *Kronika konventu 1977*, různé události.

²⁰⁷ AČKSD, *Kronika konventu 1978*, různé události.

²⁰⁸ AČKSD, *Kronika konventu 1979*, různé události.

²⁰⁹ L. ŠTĚPÁNOVÁ, *Zdravas, Marie*, s. 179–180.

²¹⁰ 29. června 1952 byly představené všech řádů odvezeny do Hejnic do kláštera s charakterem vazby. Mezi internovanými byla zástupce představené řádu sv. Dominika S. M. Svatava Býčková, řeholnice Věra Brichtová a Vlasta Smrčková. Dopis ve věci „výměru“ pro S. M. Svatavu Býčkovou zněl takto: „*Ve Vaší činnosti, související s Vaším působením jako zástupce představené řádu sv. Dominika, byly zjištěny závažné skutečnosti, které daly podnět k zahájení trestního vyšetřování. V zájmu nerušeného vyšetřování těchto skutečností ukládáme Vám povinnost, abyste se odebrala do kláštera v Hejnicích u Frýdlantu, kde se budete zdržovati až do skončení zavedeného vyšetřování.*“ SOKA Náchod, f. ONV Broumov, inv. č. 862, Dozor nad řeholnicemi–VEBA, *povolení odjezdu, oblečení 1949–1950–1954.*

výrobní hostií.²¹¹ Výrobní hostií spadala pod výrobní a distribuční podnik Charita (vznik 3. února 1950 z rozhodnutí vlády a na základě povolení ministerstva vnitra), který byl postaven pod přímý dohled SÚVC. Souběžně s ustanovením Charity došlo ke sloučení s Chránovým družstvem. Charita získala od Chránového družstva rozsáhlou síť výrobních a distribučních provozoven. Její činnost byla rozdělena do tří oborů: první obor – vlastní výroba – paramentální výroba (bohoslužebná roucha tzv. paramenta, antipendia, štoly, birety, komže, příkrovy atd.). Druhý obor – distribuce bohoslužebných předmětů (kadidlo různé textilie apod.) a třetí obor – distribuce devocionálních předmětů.²¹² Charita zastavila placení nájmeného za výrobní stroje podle zákona, který zrušil vlastnění všech výrobních prostředků. Všechny stroje přešly do majetku Charity. V roce 1952 zavedla ČKCH výrobu parament. Vedením broumovské výroby byla pověřena sestra Stanislava Ulčáková. O roku 1966 byla provozním technikem sestra Miloslava Vidláková. Ve strojové i ruční výrobě sestrám pomáhaly i příslušnice z jiných kongregací. Z osmi zaměstnankyň strojového vyšívání vypracuje jedna vyšíváčka za rok mimo drobné předměty 73 antipendií, 12 ornátů, 6 pluviálů. V ručním vyšívání zlatem vyrobily sestry dominikánky II. řádu 16 gotických ornátů, 6 římských, 7 pluviálů.²¹³ Výroba parament v Broumově skončila k 31.12.1973.²¹⁴

Sestry kromě výroby hostií měly na starosti zahradu, jejíž udržování převzaly od roku 1965 sestry uršulinky²¹⁵ [sic!], poněvadž je práce už příliš zmáhala.²¹⁶ Některé sestry byly zaměstnané v hospodářství k živočišné výrobě u vepřů, jako pomocnice v hospodářství. Jiné pomáhají v kuchyni jako kuchařky či pomocné kuchařské síly. Objevují se ale i profese: skladní účetní, pradelna, žehlírka či uklízečka.²¹⁷ Od září 1968 sestry začaly vyučovat náboženství na škole v Broumově a Otovicích.²¹⁸ V prosinci 1968 se konala první Dětská mše svatá v kapli sester. S dětmi měly sestry

²¹¹ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 163.

²¹² L. ŠTĚPÁNOVÁ, *Zdravas, Marie*, s. 172–176.

²¹³ AČKSD, *Kronika konventu 1967, paramenta*.

²¹⁴ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ, *Druhé padesátiletí*, s. 164.

²¹⁵ Uršulinky často také nazývány voršilky jsou členky patřící do Českomoravské provincie Římské unie řádu sv. Voršily. V kronikách sestry dominikánky rozlišují voršilky a uršulinky, byť se jedná o jednu kongregaci.

²¹⁶ AČKSD, *Kronika konventu 1965, změna v práci*.

²¹⁷ AČKSD, *Kronika konventu 1967, činnost sester*.

²¹⁸ AČKSD, *Kronika konventu 1968, činnost sester*.

vánoční besídka za účasti rodičů.²¹⁹ V lednu 1969 jsou pořádány v broumovském klášteře pro děti a dospívající mládež o nedělích bohoslužby a promluvy k nim. Měly k tomu dokonce plakát na bráně kláštera.²²⁰ Počátkem roku 1969 se sestry pokusily pro děti, jejichž rodiče pracují, organizovat v Broumově družinu mládeže, kde by se dětem věnovaly v době, než se rodiče těchto dětí vrátí z práce domů. Při této příležitosti se dětem chtěly věnovat náboženským způsobem. Z tohoto plánu ale nakonec sešlo, protože se nesehnaly vhodné místnosti pro tento podnik a do kláštera si tyto děti řeholnice vzít nechtěly, aby jim nerušily klášterní klid.²²¹ Na krátkou dobu jim tedy bylo umožněno věnovat se svému poslání, kterým bylo výchova dětí a mládeže v náboženském duchu, netrvalo to ale dlouho. Úprava výuky náboženství přišlo z Ministerstva školství, jehož oběžníkem došlo k zákazu vyučování náboženství mimo školu. Vyučovat smějí pouze kněží, kteří jsou v duchovní správě a mají státní souhlas.²²² K úplnému zákazu civilního obyvatelstva na řádových bohoslužbách došlo v roce 1975.²²³

Sestry se účastnily různých brigád: v roce 1970 to byla brigáda na přebírání broskví v pivovaře: „*Sestry dostaly několik beden broskví do kuchyně, ještě nikdy jich tolik neměly. Po několik dní jsme je měly na stole. Pěkné, zralé, šťavnaté. Užily jsme jich s vděkem!*“²²⁴ Ve stejném roce se sestry daly do brigádníčení v dřevníku: „*Řezalo se, štípalo, skládalo, kdo jen mohl. Hned první den si setra Cyrila poranila na noze prst. Zavezli ji do nemocnice, kde jí ránu ošetřili. Štěstí, že měla gumové přezůvky a sekyra nemohla hloub! Tři dny se pracovalo, dříví je dost. Bohu díky! Opatrnosti nikdy nezbyvá.*“²²⁵

²¹⁹ AČKSD, *Kronika konventu 1968*, první Dětská mše svatá.

²²⁰ Duchovní římskokatolické církve uspořádaly pro civilní obyvatelstvo bohoslužby v německém jazyce v klášterním kostele. Pokus se osvědčil a lidé byli spokojeni, později však byly tyto bohoslužby organizovány již ve farním kostele. SOKA Náchod, f. OV KSČ Náchod, zápisy ze schůzí předsednictva OV září-prosinec 1970, s. 122–124.

²²¹ *Tamtéž*, s. 123.

²²² AČKSD, *Kronika konventu 1970*, zákaz výuky náboženství.

²²³ AČKSD, *Kronika konventu 1975*, různé události.

²²⁴ AČKSD, *Kronika konventu 1970*, broskve.

²²⁵ AČKSD, *Kronika konventu 1970*, dřevěná brigáda.

6.3.1 Výroba hostií

Hostie²²⁶ pekly dominikánky již od roku 1907 v Praze-Asylu a od roku 1914 v Přerově. Výtěžek byl věnován na vydržování sirotků, za něž příbuzní nemohli uhradit pobyt v sirotčinci. Sestry pekly hostie na pečících pánvích, nejprve na plynu, později nad elektrickými hořáky. Pekařek bylo málo, nebylo sil na vystřídání, takže pekly celý den a někdy i v noci. Při vykrajování hostií pomáhala v Broumově civilní síla Marie Lengová. Hostie se vykrajovaly ručně a bylo to velmi namáhavé. Pro větší objednávky se hostie počítaly odpočítáváním oplatkových kol, menší množství se pak počítalo jednotlivě. S balícím a kancelářským materiálem bylo nutno šetřit. Používalo se proto obalů a motouzů z vrácených krabic. Farní úřady platily většinou větším obnosem, protože věděly, že výtěžek je na vydržování sirotků. Sestra představená se musela zaručit pražskému arcibiskupovi, že se k výrobě hostií bude používat čistá pšeničná mouka. V prosinci 1951 se dostavili do Broumova zástupci Chrámového družstva v Pelhřimově s nařízením, že se výroba hostií združstevňuje a stává se monopolní. Od 2. ledna 1952 se sestry staly zaměstnankyněmi Chrámového družstva. Výroba byla rozšířena a do práce byly přibrány i sestry z jiných kongregací.²²⁷ V roce 1965 představenstvo ČKCH zhodnotilo práci kolektivu sester při výrobě hostií a bylo jim uděleno čestné uznání a dostaly bonboniéru!²²⁸ Práce byla namáhavá a často se stávaly i úrazy: „*Dnes mohla přijít o život v pekárně sestra Bernardetta. Pekla v druhé místnosti, když zpozorovala, že forma „trojka“ brní. Zavírala za sestrou Laurencií dveře, držela se však držadla formy. Najednou vykřikla a skácela se k zemi. Projel jí elektrický proud, naštěstí odtrhla ruku z rukojeti formy a padla tak šikovně, že si neublížila.*“ Později bylo zjištěno, že proud unikal skoro ve všech formách.²²⁹ Bylo nutno opravit elektroinstalaci a chod výroby probíhal za ztížených podmínek. Po dobu vysekávání se v pekárně nemohla péct hostiová kola a pracovní doba byla přesunuta

²²⁶ Hostie se pečou z pšeničné mouky a vody bez dalších přísad. Vyrábí se ve dvou velikostech, malé, které jsou určené pro věřící a velké používají kněží. Hostie je symbolem přijímání těla Kristova a je památkou na velikonoční Poslední večeři. Výroba hostií se z Broumova přesunula v roce 1985 do Bílé Vody; *V Bílé Vodě pečou hostie* [online]. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/v-bile-vode-pecou-hostie-ze-zbytku-oplatek-delaji-cipsy-7419647>.

²²⁷ AČKSD, *Kronika konventu 1967*, výroba hostií sester dominikánek.

²²⁸ AČKSD, *Kronika konventu 1967*, čestné uznání ČKCH.

²²⁹ AČKSD, *Kronika konventu 1971*, neštěstí v pekárně.

dle okolností. Odvoz odbouraného zdiva a úklid si vyžádalo velké úsilí pekařek.²³⁰ Brzy došlo i na výměnu forem. Jednu jim daroval dokonce dobrodinec Josef Dvořák z Dolních Bojanovic. Jednalo se o velkou formu na velké hostie se sedmi krásnými liturgickými emblémy. Další forma byla darována z ústředí ČKCH.²³¹

Převážná část expedice byla pro Čechy a Moravu, jen nepatrná část putovala na Slovensko. Velice významná objednávka byla pro Pražský hrad. Prostřednictvím Charity požádala kancelář²³² prezidenta o dodávku většího počtu oplatkových kol. Materiál kancelář potřebovala na raznice pečeti státního znaku. Po dopisování a telefonování jela sestra Veronika v doprovodu sestry Vlasty objednávku vyřídit osobně. Sestry byly přijaty a byla jim předvedena ražba pečeti a vyřešeny technické potřeby ze strany objednatele. Byla uzavřena objednávka na 5.000 ks velkých hostií a 10.000 ks větších, na které si nechaly zhotovit zvláštní vykrajovací nůž.²³³ Ve výrobě hostií byla převaha pracujících sester důchodkyň. Přímo v pekárně pracovaly sestry v zaměstnaneckém poměru, protože zde byla práce náročnější a nové síly nebyly.²³⁴ Mnohé sestry churavěly a bylo jasné, že tuto práci pro nebudou moci konat dlouho. Sestry se musely rozhodnout předat výrobu hostií jiným. Charita dlouho nemohla najít kongregaci, která by měla dost schopných sester, aby tuto práci mohla převzít. Nakonec k tomu byly ochotny přistoupit sestry slovenské kongregace sv. Vincence.²³⁵ Nová výroba hostií byla zkolaudovaná 25. dubna 1984 v Bílé Vodě u Javorníka. Na kolaudaci byly pozvány i sestry dominikánky. Stěhování výroby ale zatím nebylo určeno, poněvadž sestry, které mají ve výrobě pracovat, nemají domluveno ubytování. Do té doby budou sestry stále pilně pracovat.²³⁶ Do Broumova 5. listopadu 1984 přijely sestry sv. Vincence na zapracování výroby hostií. Sestrám bylo jasné, že se opravdu budou muset s dlouholetou prací rozloučit: „*Sestry jsme přijaly s opravdovou láskou a snažily jsme se jim předávat naše dlouholeté zkušenosti, aby i ony blahodárně působily v této činnosti a službě církvi v naší vlasti.*“²³⁷ Příprava stěhování se

²³⁰ AČKSD, *Kronika konventu 1976*, adaptace.

²³¹ AČKSD, *Kronika konventu 1983*, nová forma.

²³² Této otrocké práce využívaly nejvyšší orgány moci.

²³³ AČKSD, *Kronika konventu 1982*, objednávka pro Pražský hrad.

²³⁴ AČKSD, *Kronika konventu 1980*, činnost sester.

²³⁵ AČKSD, *Kronika konventu 1985*, výroba hostií sester dominikánek.

²³⁶ AČKSD, *Kronika konventu 1984*, kolaudace výroby hostií.

²³⁷ AČKSD, *Kronika konventu 1984*, příchod sester na zapracování výroby hostií.

nachýlila. Sestry ve dnech 14. a 15. března 1985 umyly a zabalily všechno drobné náčiní na pečení a třídění hostií, krabičky a jiné nářadí daly do beden a košů. Rovněž agenda, všechny kancelářské písemnosti byly uloženy do krabic a připraveny k převozu. O den později 16. března 1985 proběhla demontáž strojů a pečících forem. Stěhování proběhlo 18. března 1985: „*Od rána hustě padal sníh. O půl sedmé přijel velký stěhovací vůz se 4 muži. K desáté hodině bylo zaplněno každé místo v stěhovacím voze. Ve skladě zůstaly stohy krabic, v pekárně pečící formy a celé zařízení vlhčírny. Řidič navrhl, že 20. března přijedou znovu pro zbytek věcí.*“²³⁸ K úřednímu ukončení provozu výroby došlo 28. března 1985. Do Broumova se dostavilo vedení Charity a zhodnotilo práci sester za 30 let pod jejich vedením. V upomínku věnovali sestřím sošku Pražského Jezulátka, kterou od nich při návštěvě Prahy obdržela i Matka Tereza. A co všechno se sestřím vybavilo při pohledu na bílou Hostii? „*Díky za všechno a sklonění hlavy při myšlence, zestárly jsme, ale v poctivé službě této svátosti.*“²³⁹ Po zrušení výroby hostií v Broumově existoval jen Charitní domov pro řeholnice. V pracovním poměru Charity bylo 7 sester v předdůchodovém věku a 2 důchodkyně. Ostatní důchodkyně vypomáhaly v provozu ústavu v kuchyni, v prádelně, v zahradě, při šití, u nemocných sester.²⁴⁰

6.3.2 Další činnost sester

Při celodenním zaměstnání v Chrámové službě nebo v Charitě nebylo na další činnost jako např. sebevzdělávání mnoho času. Fyzická i duševní únava se stupňovala s přibývajícím věkem, ale přece jen sestry dělaly, co mohly, aby neustrnuly a nezakrněly.²⁴¹ Bylo jim kladeno²⁴² na srdce, aby neopouštěly od svého dalšího sebevzdělávání a věnovaly zájem dění kolem sebe.²⁴³ Sestry se hlásily do jazykových kurzů,²⁴⁴ které

²³⁸ AČKSD, *Kronika konventu 1985*, stěhování.

²³⁹ AČKSD, *Kronika konventu 1985*, úřední ukončení provozu výroby.

²⁴⁰ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ. *Druhé padesátiletí*, s. 165.

²⁴¹ AČKSD, *Kronika konventu 1975*, další vzdělání sester.

²⁴² Předpokládám, že organizaci vzdělání sester měla na starost vedoucí kláštera, stejně tak jako všechny ostatní aktivity.

²⁴³ AČKSD, *Kronika konventu 1975*, další vzdělání sester.

²⁴⁴ Kurzy např. cizích jazyků byly pořádány v klášteře: „*Hodiny dává pan Bartoš, úředník z Veby.*“ AČKSD, *Kronika konventu 1968*, další vzdělání sester. Ale odborné kurzy jako např. zdravotnické se

se někdy neuskutečnily pro nedostatek učitelů, a tak se sestry snažily jazyky studovat za pomoci doučování jiných sester. Sestry se zajímaly i o zdravotnické kurzy. V sanitářském zdravotnickém kurzu složily několik přísných dílčích zkoušek z různých oborů zdravotnictví a kurz úspěšně dokončily a dostaly osvědčení, které je opravňovalo konat sanitářskou službu ve zdravotnických ústavech.²⁴⁵ Některé sestry se zajímaly o studium hudebních nástrojů, jako např. hrou na varhany či harmoniku: „*Tři mladší sestry hrávají v kapli už i při celé mši svaté na harmoniku. Pokud mají čas po práci, tak cvičí.*“²⁴⁶

Sestry měly příležitost sledovat filmy a kulturní pořady. Výběr a obstarání filmů určovala vedoucí ústavu.²⁴⁷ Filmy jim byly promítány každých 14 dní. Barevný televizor byl ve společné místnosti, ale časem zájem o televizi upadal. Větší zájem byl o krátké filmy. I horlivý zájem o luštění křížovek, přispíval k rozšiřování obzoru vědomostí. Jarní a letní vycházky s mapou do okolí patřily k úsilí o rozvinutí získání dalších vědomostí: „*Letos nám byly na MDŽ promítány záběry z broumovského kraje, které nás nadchly k dalším letním vycházkám do přírody, které beztak o nedělích podnikáme.*“²⁴⁸ Během roku měly sestry možnost shlédnout dle uvedení kronikářky „zajímavé“ diapositivy z různých míst ČSSR, doprovázených zajímavou přednáškou. S duchovním námětem to byl život svatého Dominika či život Blahoslavené Zdislavy. Také konventní knihovna poskytovala sestrám dobrou možnost k doplnění svého vzdělání: „*Hodně sester má pro četbu velké pochopení a chvilka zajímavé četby patří k nejpříjemnějším okamžikům dne.*“²⁴⁹ Téměř každý rok byla knihovna obohacena o nové knihy z beletrie a duchovní. Novinkou, zavedenou v roce 1974, bylo pořádání kulturních besed, konaných jednou týdně a na níž sestry podávaly relace z četby, zprávy o různých světových, kulturních, vědeckých událostech. Referují

pořádaly mimo klášter, v Hradci Králové. Rovněž sestry dojížděly na kurz autoškoly, která se konala v Polici nad Metují. AČKSD, *Kronika konventu 1972*, další vzdělání sester. Srov. V kronice z roku 1977 se uvádí toto: „*Mnoho sester zvláště těch mladších by si chtělo zvýšit kvalifikaci, např. nějakým sanitářským kurzem, ale úřady to nedovolí. Stejně se podařilo v roce 1972 asi osmi našim sestrám udělat si sanitářský kurz, ovšem musely být oblečeny zcela nenápadně.*“ AČKSD, *Kronika konventu 1977*, další vzdělání sester.

²⁴⁵ AČKSD, *Kronika konventu 1973*, další vzdělání sester.

²⁴⁶ AČKSD, *Kronika konventu 1968*, další vzdělání sester.

²⁴⁷ AČKSD, *Kronika konventu 1972*, další vzdělání sester.

²⁴⁸ AČKSD, *Kronika konventu 1976*, další vzdělání sester.

²⁴⁹ AČKSD, *Kronika konventu 1974*, další vzdělání sester.

o spisovatelích a jejich díle, aby se navzájem poděly o své vědomosti získané studiem dosažitelných pramenů z ústavní knihovny.²⁵⁰ Broumovský fotokroužek amatérů poslal pozvánku sestrám. Sestry tak chodily během prázdnin roku 1968 co čtrnáct dnů na tzv. „Moudrost“²⁵¹ kamery. Byly velmi pěkně přijaty: „*Je vidět, že mladí lidé nevidí v sestrách nějaká monstra... Radí si oboustranně. Přišli si jednou klášter prohlédnout a byli velmi nadšení. Také průlom!*“²⁵²

Velký význam pro širší rozhled sester měly společné zájezdy.²⁵³ Sestry měly dostatek času na modlitbu, návštěvu poutního místa, prohlídku kostela, zámku, výstav či přírodních krás. Sestry cestovaly 19. dubna 1979 za hranice a některé z nich měly to štěstí, že mohly prožít dovolenou v Římě. Nejšťastnějším okamžikem bylo osobní setkání se svatým Otcem Janem Pavlem II. v jeho soukromé kapli ve Vatikánu. Sestry mimo to navštívily spoustu historicky významných míst v Římě a Itálii: „*Děkujeme Bohu za tuto velikou milost, které se dostalo třem z našeho středu.*“²⁵⁴ Každoročně si sestry připomínaly sv. Zdislavu,²⁵⁵ do Jablonného v Podještědí jezdily na pouť. Mše se konala v chrámu sv. Vavřince v Jablonném, kde je patronka kongregace pohřbena: „*Poutníků byl plný kostel a u hrobu Blahoslavené Zdislavy zpívaly Proprium, které složil O. Olejník.*“²⁵⁶ 9. července 1979 tato pouť byla významná tím, že toho dne byly znovu uloženy v chrámu sv. Vavřince ostatky Blahoslavené Zdislavy po vědeckém průzkumu. Byla tak vědecky dokázána jejich pravost a obličejové kosti byly konzervovány. 9. července byly tyto vzácné relikvie pečlivě uspořádány, uloženy a opatřeny církevními pečetěmi: „*Lebka Blahoslavené Zdislavy byla ozdobena umělecky provedenou zlatou čelenkou s českými drahokamy a uložena do schránky na*

²⁵⁰ *Tamtéž.*

²⁵¹ Jedná se o název kroužku.

²⁵² AČKSD, *Kronika konventu 1968*, další vzdělání sester.

²⁵³ Každým rokem sestry podnikaly autobusový zájezd, jednalo se zejména o poutní místa (Jablonné, Vranov aj.), kde sestry měly naplánovanou mši svatou. AČKSD, *Kronika konventu 1980*, zájezdy. Další zájezdy se pořádaly společně pro všechny řády z Broumova i bližšího okolí s účastí zaměstnanců Charitního domu řeholnic (CHDŘ) a kněžích. Kapacita byla omezená, všichni se zúčastnit nemohli. AČKSD, *Kronika konventu 1972*, zájezdy.

²⁵⁴ AČKSD, *Kronika konventu 1979*, zájezdy.

²⁵⁵ Patronkou České kongregace sester dominikánek je sv. Zdislava. Klášter sv. Vavřince v Jablonném nechala postavit pro dominikány právě ona. Její svátost se potvrzovala skutky, které skrze ni učinil Bůh. V Dalimilově kronice se uvádí: „*Pět mrtvých boží mocí vzkřísila, mnoha slepým zrak vrátila, chromým a malomocným uzdravila a nad jinými ubohými velké divy činila.*“ *Svatá Zdislava* [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/historie-a-op-svetci/svata-zdislava/>.

²⁵⁶ AČKSD, *Kronika konventu 1968*, zájezdy.

oltáři. Účast našich sester a některých bratří dodala tomuto aktu slavnostního rázu. Byla to radostná a pamětihodná událost pro celou dominikánskou rodinu v naší vlasti.“²⁵⁷ Mnoho sester se věnovalo ručním pracím. Háčkují polštáře a čepice, zhotovují kabelky nebo dělají různé hračky ze zbytku materiálu. Co byly v Broumově, vystřídaly už hodně věcí, které sestry ve volném čase zhotovovaly a jež udělaly velkou radost dětem a dobrodincům.²⁵⁸

V této kapitole se objevují první náznaky obcházení nařízení. V internačních střediscích panoval přísný režim, který se musel dodržovat a nikdo jen tak nemohl klášter opustit a podniknout vycházku do okolí. Sestry by tímto navíc na sebe upozornily řeholním šatem, který nosily, proto pro tyto účely musely řeholní šat odložit a tzv. splynout s okolím, aby nebyly prozrazeny. V klášteře musela být vůle zejména civilních zaměstnanců kláštera, kteří o těchto počinech sester museli vědět.

6.4 Vztahy v Broumově

Osobní svoboda v Broumově byla hodně omezená.²⁵⁹ Na mnoho věcí bylo zapotřebí povolení vedoucí kláštera: „*Ohlašování kam, proč, s kým a na jak dlouho jdeme.*“²⁶⁰ Návštěvy se musely zapisovat, aby u Vás někdo přespal, bylo nemožné. Návštěvy směly jen na několik hodin do vrátnice. U brány byla trojsměnná služba tří civilních zaměstnanců. Při soukromém setkání lidé projevovali sestrám sympatie, ale na veřejnosti se k nim báli hlásit. Sestry to chápaly s porozuměním, protože byly pod policejním dohledem vždy a všude a lidé by z toho mohli mít nepříjemnosti.²⁶¹

²⁵⁷ AČKSD, *Kronika konventu 1979*, zájezdy.

²⁵⁸ AČKSD, *Kronika konventu 1976*, další vzdělání sester.

²⁵⁹ Sestry byly pod dozorem státu, který vydával stále nové předpisy, a v čase se tyto předpisy měnily. Mezi první opatření (12/1950) patřila povinnost hlásit pobyt mimo bydliště či opatření o povolení k cestování. Uvolnění nastává v době Pražského jara, kdy řády mohly přijímat dorost a novicky a kandidátky, které dlouhá léta čekaly na skládání slibů, je mohly složit veřejně. Sestry se načas vrátily ke svému původnímu poslání, výchově mládeže. Toto netrvalo dlouho a přichází období normalizace a pozornost je zaostřena opět na ženské řeholní řády s opětovným zákazem přijímání dorostu. Změna nastává v září 1988, kdy bylo povoleno přijímat řeholní dorost pro charitní domovy, protože již neměl kdo ošetřovat zestárlé sestry; V. VLČEK, (ed.), *Ženské řehole*, s. 238–239. Jak se k tomu kongregace postavily? V době normalizace sestry tajně vyučovaly náboženství, udržovaly styky s mládeží i s rodinami a snažily se pomáhat kněžím v pohraničí. Dorost se přijímal tajně, sestry na dívky čekaly přestrojené v civilním oblečení. Stejně i takto mohly sestry pořádat výlety do okolí, v přestrojení.

²⁶⁰ AČKSD, *Vzpomínky na Broumov S. M. Bohdanka Knotková*, strojopis.

²⁶¹ *Tamtéž*, bez paginace.

V Broumově v rámci celostátní akce 12. února 1959 byla provedena prohlídka skladišť, sklepů i půd, protože se v jednom skladišti našel závadný materiál, a tak byla státním prokurátorem nařízena domovní prohlídka v klauzurách sester dominikánek a sester sv. Kříže. Po sedmi hodinové prohlídce byly zabaveny některé osobní poznámky a volební kandidátka z Liberce. Sestry byly upozorněny, že u sebe mohou mít strojem opisované věci jen pro osobní potřebu, ale nesmí je šířit mimo klášter.²⁶²

Stala se i jedna událost 22. května 1989, kdy došlo k zesměšňování náboženských symbolů a parodování sester civilním obyvatelstvem. Jednalo se o studentskou slavnost broumovského gymnázia, kdy se před gymnáziem shromáždili studenti, kteří byli převlečeni do šatů napodobujících obleky duchovních osob. V čele byla skupina děvčat, která byla převlečena za řeholní sestry. Jedna z nich nesla kříž, jako v čele procesí, se kterým dělala zesměšňující kejkle. Od gymnázia pak vyšel tento průvod a procházel městem. Věřící občané byli tímto zesměšňováním náboženských symbolů hluboce dotčeni. Děkanský úřad v Broumově zaslal dopis ředitelství gymnázia, ve kterém žádá ředitelství o písemnou omluvu, která následně bude tlumočena věřícím. V dopise se uvádí: „*Domnívám se, že právě řeholní sestry si nejméně zaslouží, aby byly posmívány a parodovány. Většina z nich až do poslední doby obětavě pracovala v domovech důchodců, v sociálních ústavech a u nevléčitelně nemocných dětí. Za tuto činnost si bezesporu zaslouží úctu a vděčnost občanů bez rozdílu přesvědčení. Ještě politovánímhodnější je zesměšňování kříže, který patří k našim svrchovaným náboženským symbolům, protože je to znamení Boží lásky a vykoupení světa skrze Kristovu smrt na kříži.*“²⁶³

Pro radost a zábavu starým sestrám občas sestry dominikánky zahrály nějakou legrační scénku a ony se srdečně smály a potěšilo je to. Někdy bylo zapotřebí trochu se odreagovat a na chvíli zapomenout na těžkosti.²⁶⁴ Sestry různých řádů mezi sebou vycházely dobře, vzájemně si pomáhaly a na všech pracovištích byla vynikající spolupráce. I mimo pracoviště byly vztahy dobré. O velkých svátcích se scházely na společné bohoslužby v opatském kostele sv. Vojtěcha jako jedna rodina.²⁶⁵

²⁶² V. VLČEK, (ed.), *Ženské řehole*, s. 266.

²⁶³ Dopis je psán 22.05.1989, píše jej administrátor Děkanského úřadu v Broumově; SOkA Náchod, f. ONV Náchod, inv. č. 4477, Souhlas OCT s vycestováním duchovních, dovozem literatury 1987–1989.

²⁶⁴ AČKSD, *ručně psané poznámky S. M. Bohdanky Boženy Knotkové*, strojepis, s. 17–18.

²⁶⁵ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ. *Druhé padesátiletí*, s. 163.

6.5 Dominikánská spiritualita

Řád byl založen na principu pravdy poznané sv. Dominikem „pro kázání a pro spásu duší“.²⁶⁶ Jeho hlavním cílem je hlásání evangelia, nejvyšší povinností každého dominikána je kázat, studovat, vést k víře nebo k jejímu prohlubování. Veškerá činnost členů řádu musí směřovat k Božímu slovu. Zvláštní pozornost je věnována Kristu, zvláště Božskému Srdci Páně a eucharistii. Důraz je kladen na slavení liturgie a na modlitbu. Ta je buď veřejná (liturgická), jako dědictví kanovníckého života sv. Dominika v Osmě, *liturgia horarum* = liturgie hodin, chórové modlitby breviáře, nebo osobní. Nechybí ani adorace Nejsvětější svátosti. Mimořádné místo v řádové spiritualitě zaujímá kontemplace. Tuto ideu shrnul sv. Tomáš Akvinský v programu řádu, *contemplata aliis tradere* (rozjímavé předávat jiným). Nejvýznamnějším prvkem života dominikánů je apoštolský způsob života (*vita apostolica*) po vzoru apoštolů v prvotní církvi. Vychází z vidění sv. Dominika, v němž mu sv. Petr předal hůl a sv. Pavel knihu evangelií s tím, že ho poslali do světa, aby hlásal slovo Boží. Zvláštní úctu dominikáni projevují Panně Marii a růženci. Podle tradice předala Bohorodička sv. Dominikovi růženec, aby mu pomohl šířit plnější chápání jejího Syna. Řád zasvěcený Panně Marii patří k nejvyšším šířitelům modlitby růžence.²⁶⁷ V řádu je předepsána denní modlitba růžence a antifona *Salve Regina*.²⁶⁸

K životu dominikánek tak patří liturgie, modlitba, společný život, zachování slibů čistoty, chudoby a poslušnosti, studium a služba.²⁶⁹ Liturgie je pro sestry dominikánky samotným základem života. Středem liturgie komunity je každodenní slavení mše svaté. Mši svatou slaví veřejně, zvou k ní všechny věřící.²⁷⁰ Režim dne je přesně rozdělen a sestry se mimo jiné pravidelně modlí.²⁷¹ Den započíná oficiální

²⁶⁶ M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 11.

²⁶⁷ Úcta k Panně Marii a modlitba růžence je pro sestry velice významná. Sestry se rády modlily společně večer a na slavnost připravovaly modlitbu sv. Růžence. Slavnostní mši svatou sestry zpívaly latinským chorálem. AČKSD, *Kronika konventu 1974*, slavnost Panny Marie Růžencové.

²⁶⁸ *Tamtéž*, s. 11–13.

²⁶⁹ *Spiritualita* [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/dominikanska-spiritualita/>.

²⁷⁰ 27.07.1975 se směli naposledy účastnit mše svaté civilní lidé z Broumova. Ústavu tlumočila vedoucí kláštera Marie Hušková zákaz bohoslužeb a návštěv z různých důvodů, např., že by jim mše svatá u nás neplatila a měli by hřích atd. AČKSD, *Kronika konventu 1975*, události.

²⁷¹ Česká dominikánská provincie, *Dominikáni*, s. 19–20.

liturgickou modlitbou, tzv. liturgie hodin,²⁷² která začíná ranní modlitbou (nešpory) a den se uzavírá večerní modlitbou (kompletář).²⁷³ Kromě toho denně alespoň půl hodiny rozjímají, věnují se duchovní četbě a adoraci Nejsvětější svátosti. Pro řád je charakteristická úcta k Panně Marii, kterou denně uctívají modlitbou růžence. Kromě toho se věnují četbě Písma svatého (*lectio divina*).²⁷⁴

Sestry dominikánky prožívaly v broumovském klášteře liturgii jako dříve, než byly vyvezené z klášterů.²⁷⁵ V Broumově si každá komunita žila svým vlastním způsobem: „*Nepřekázely jsme si, navzájem jsme se měly rády a vycházely si vstříc.*“²⁷⁶ V klášteře bylo několik kaplí, kde se sestry modlily společně. Malé komunity se střídaly s většími, každá komunita se týden modlila v kapli²⁷⁷ a týden v konventu. K dominikánkám se připojily sestry sv. Kříže a mnišky II. Řádu OP. Duchovní správu v kapli v roce 1965 vykonával domácí kněz (Rudolf Hevera): „*Mši svatou koná přesně a ukázněně, nadto má od Pána Boha dar výstižného, lehkého, moderně vyjádřeného a poutavého slova, když pronáší své pravidelné homilie*²⁷⁸ *i příležitostné promluvy. S nadšením se dal do prvních liturgických úprav, takže naše kaple šla vždy v čele liturgického hnutí celého domu.*“²⁷⁹

Dennímu slavení liturgie věnovaly sestry velkou pozornost, díky vedení sester hrajících na varhany, které nacvičovaly posvátnou hudbu, české i latinské zpěvy (*Te Deum*).²⁸⁰ Během velkých svátků a slavností se v hlavním kostele konala mše svatá pro všechny obyvatelky internačního kláštera. Velké církevní události dominikánky mohly prožívat naplno. Z pohledu kronikářky mezi nejkrásnější církevní svátky patřil

²⁷² Liturgie hodin je liturgická modlitba římskokatolické církve. Texty k denní modlitbě jsou obsaženy v liturgické knize zvané breviář. M. SEDLÁKOVÁ, *Ve jménu lásky*, DP, UP, FF, s. 142.

²⁷³ *Liturgie* [online]. [cit. 2022-05-28]. Dostupné z: <https://op.cz/liturgie/>.

²⁷⁴ *Dominikáni*, Praha 1996, s. 20.

²⁷⁵ Sděleno S. M. Slavomírou Měříčkovou OP, e-mail ze dne 09.06.2022.

²⁷⁶ AČKSD, *Vzpomínky na Broumov*, strojopis, bez paginace.

²⁷⁷ V Broumově měla každá kongregace svou kapli a svého kněze. Společně se sestry scházely v kostele sv. Václava a sv. Vojtěcha, kde mívaly ve velké svátky bohoslužby pro celý klášter. AČKSD, *ručně psané poznámky S. M. Bohdanky Boženy Knotkové*, strojopis, s. 18. Sestry bydlely v 2. patře opatského křídla (dnešní muzeum Broumova), předpokládám, že se kaple nacházela tam.

²⁷⁸ „*Z řeckého homilia (rozhovor). Jde o promluvu během slavení, eucharistie. Homilie byla povinná o nedělích a zasvěcených svátcích. Byla vyhazena knězi nebo jáhnovi a měla být výsledkem meditace.*“ *Homilie* [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/homilie/>.

²⁷⁹ AČKSD, *Kronika konventu 1965*, duchovní vedení sester.

²⁸⁰ „*Slavnostní liturgický hymnus obsahující rozsáhlou oslavu Nejsvětější trojice.*“ *Te Deum* [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/te-deum/>. AČKSD, *Kronika konventu 1973*, duchovní vedení sester.

velikonoční třídní průvod Božího Těla. Průvod Božího Těla²⁸¹ se obvykle konal v klášterním parku.²⁸² Sestry připravovaly liturgické zpěvy a děti na Dětské mši svaté v klášteře četly Pašije (jedná se o rok 1968, sestry vyučují děti náboženství).²⁸³ Na Zelený čtvrtek²⁸⁴ se konala mše svatá odpoledne. Sestry zpívaly nové zpěvy a do půlnoci se střídavě modlily v kapličce. Na Velký pátek²⁸⁵ sestry měly obřady ve své kapli. Pašije četly novicky a juniorky. O Bílé sobotě²⁸⁶ se obřady konaly večer od sedmi hodin. Večeře byla v půl šesté. Všechna čtení četly sestry. Přišlo²⁸⁷ mnoho lidí a dětí z města oslavit „Vzkříšení“. Trpělivě čekali přes celé obřady: „*Některým to bylo nezvykle dlouho, ale když nakonec šel průvod s rozžatými svíčkami s Nejsvětějším včele do Růžového dvora, všichni ožili. Účastníci pak vyprávěli, jak to bylo v klášteře krásné a nebyli to jen katolíci!*“²⁸⁸ V Boží hod velikonoční byla sedmá mše chorální. Před dětskou mší svatou byly pokřtěny děti.²⁸⁹

První adventní neděle se nesl začátek církevního roku. Ve všech kostelích se četl Pastýřský list biskupů a ordinářů. Tímto byl oficiálně zahájen „Cyrilometodějský rok“ v roce 1984.²⁹⁰ V prosinci se v klášteře²⁹¹ vždy konala Mikulášská slavnost: „*Impozantní postava dobrotivého světce Mikuláše, který nejen chválil, ale měl i smysl*

²⁸¹ „*Svátek Božího Těla slaví katolická církev ve čtvrtek po svátku Nejsvětější Trojice, aby oslavila eucharistii. Po 2. vatikánském koncilu se svátek nazývá slavnost Těla a krve Páně. Svátek zavedl Urban IV. r. 1264 po zázraku v Bolseně. Roku 1314 byl potvrzen Klementem V. Od 15. stol. se po celé církvi rozšířil zvyk – procesí.*“ *Boží Tělo* [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/bozi-telo/>.

²⁸² AČKSD, *Kronika konventu 1965*, největší církevní svátky.

²⁸³ Z latinského *passio* (utrpení/umučení). „*V evangeliích jsou to vyprávění, která popisují Ježíšovu smrt a utrpení.*“ *Pašije* [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/pasije/>.

²⁸⁴ „*Zelený čtvrtek, čtvrtek svatého týdne. Dopoledne slouží biskup mši s kněžími své diecéze a přítomní kněží při ní obnovují své kněžské závazky. Večerní mše, večeře Páně ji otevírá – velikonoční triduum.*“ *Zelený čtvrtek* [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/zeleny-ctvrtek/>.

²⁸⁵ „*Velký pátek je prvním dnem velikonočního tridua, v němž se připomíná Ježíšova smrt na kříži. Obřad se skládá ze tří částí: z bohoslužby, uctívání kříže a svatého přijímání. Kromě toho je předepsán půst a zdrženlivost od masa.*“ *Velký pátek* [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/velky-patek/>.

²⁸⁶ „*Bílá sobota je druhým dnem velikonočního tridua. Po západu slunce v sobotu večer začíná velikonoční bdění – vigilie. Tímto začíná slavnost Kristova vzkříšení.*“ *Bílá sobota* [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/bila-sobota/>.

²⁸⁷ Jedná se o rok 1968, došlo k uvolnění dozoru na d církvemi, sestry toho využily, začaly vyučovat náboženství a stýkat se s civilním obyvatelstvem.

²⁸⁸ AČKSD, *Kronika konventu 1971*, Pašije.

²⁸⁹ AČKSD, *Kronika konventu 1971*, Svatý křest.

²⁹⁰ V roce 1984 uplynulo 1 100 roků od smrti sv. Metoděje, proto „Cyrilometodějský rok“. Kongregace si vždy na začátku občanského roku volila nového ročního patrona, kterého si losovala. AČKSD, *Kronika konventu 1984*, zahájení roku sv. Metoděje.

²⁹¹ AČKSD, *Kronika konventu 1977*, vánoční svátky.

*pro humor. Celý večer vyvolal u všech veselí a radost, zvýšenou ještě štědrou nadílkou, která nám všem připomněla dobu blaženého dětství, laskavou péči rodičů.*²⁹² Vánoční svátky sestry zahájily slavností u vánočního stromečku a každá měla vedle svého talíře malé voskové Jezulátko ve slídě. Večer se sestry shromáždily v kapli na slavnostní breviář (Nešpory) v 16 hod., a potom v jídelně, kde je čekala štědrovečerní nadílka v podobě ovoce, cukroví i ořechů. Po večeři byla tombola, balíčky s knížkami, které byly pro Broumov tradiční. Někdy následovala i další tombola, např. obrazy, které malovala po celý rok sestra Jerolíma a sestra Stanislava. Kronikářka zachycuje událost takto: *„To bylo velké překvapení! Večer rychle uběhl a sestry se připravovaly na slavnostní mši svatou, která byla ve 22 hod. Půlnoční mše svatá však byla ze všech mší vánočních ta nejkrásnější. Škoda, že dnešní děti mají jen dárky, jídlo a málo se jich doví, že se narodil Spasitel věta a to, že je hlavní důvod Vánoc a dárků.*²⁹³ Konec roku sestry zakončily děkovnou mší svatou konanou ráno a pobožností večerní ukončily rok.²⁹⁴

Mezi další mše, které sestry prožívaly i s ostatními kongregacemi, patřil Requiem za zemřelé. Bylo tomu tak proto, že sestry s přísnou klauzurou a sestry zaměstnané v továrně se nemohly účastnit pohřebních obřadů. Ujal se tedy v klášteře zvyk, že po výkropu je mše svatá pro tovární sestry slavena jako společná, Requiem za účasti celého domu. Po něm doprovází rakev za zpěvu a zvuku trubky až k bráně ústavu.²⁹⁵ Klášterní brány se otevřely i pro sestry z jiných kongregací v dubnu 1968 na tzv. liturgickém dni. Jednalo se o velkorysé gesto vedoucí kláštera Marie Divoké, která uspořádala den otevřených dveří v Broumově. Do Broumova se sjelo asi 160 sester všech možných řádů z celé Královéhradecké diecéze. Sestry ze Slatiňan pro tento den zapůjčily svůj domácí rozhlas, aby bylo po celém refektáři dobře slyšet. V 8 hodin začala zpívaná, koncertovaná mše svatá. Chrámová loď byla zaplněna sestrami z různých řádů. V čele obětního průvodu se nesl kříž, za ním šly sestry, zástupkyně všech řádů, nesly hořící svíce nebo květiny. Obětní dary, hostie a víno nesly tři nejvyšší představené. Po krátké snídani si broumovské komunity rozebraly

²⁹² AČKSD, *Kronika konventu 1974*, mikulášská slavnost.

²⁹³ AČKSD, *Kronika konventu 1976*, Vánoce.

²⁹⁴ AČKSD, *Kronika konventu 1974*, vánoční svátky.

²⁹⁵ AČKSD, *Kronika konventu 1965*, společný Requiem za zemřelé.

hosty do svých jídelen.²⁹⁶ U sester dominikánek bylo asi 60 sester: Neposkvrněného Početí Panny Marie, sestry Nejsvětější svátosti, františkánky, rytířky. Po obědě se konala krátká prohlídka kostela, výstavy parament a pokračovalo se v přednáškách. Kolem páté hodiny byla v kostele bohoslužba slova, slavné slovanské [sic!] *Te Deum* a hymna papežská, čímž byla zakončena celá slavnost.²⁹⁷ Mimo velké liturgické a církevní události sestry společně slavily několik drobných rodinných slavností, např. „padesátiny“ ctihodné Matky Bohuslavy, k nimž sestry nastudovaly divadelní hru složenou podle knihy M. Twaina, *Panna ve zbroji*.²⁹⁸

Velkou příležitostí duchovní a řádové obnovy byly šestidenní exercicie, které konala většina sester pod vedením kněze (Ambrože Svatoše). V roce 1973 to bylo např. na téma „*Šťastná připravená smrt řeholní sestry*“. Ve třech denních přednáškách jim vštěpoval do duše pravdy o smrti a praktickou zásadu: „*Raději anticipovat než postcipovat, raději dřív všechnu přípravu a všechny modlitby a úmysly pro dobře připravenou smrt, už teď, dokud je čas a jsou síly, a pak radostně do nebe, do nebe, do nebe!*“²⁹⁹ Témata přednášek exercicií byla různá, ale byla spjatá s jednou nesmírně hlubokou myšlenkou. Duch svatý v nás! Některé sestry se rozjížděly na exercicie i do jiných domů, aby mohly být neodkladné práce vykonávány bez přerušení plynulého provozu (např. z důvodu celozávodní dovolené ve výrobě hostií).³⁰⁰

Sestry pravidelně sledovaly důležité články v koncilních dokumentech v Duchovním Pastýři, zprávy z Katolických novin a probíraly nauku o církvi podle knihy Silvestra Braita, *Církev*.³⁰¹ K rozjímavé a duchovní četbě si sestry volí knihy dle vlastní potřeby. Sestry se zajímaly o knihy nejnovějších teologů. Tyto knihy jim

²⁹⁶ Každá komunita měla svou vlastní jídelnu. Kuchyně byla společná, kde si sestry vzájemně pomáhaly. Jídlo si připravovaly samy. Na zahradě pěstovaly ovoce a zeleninu, a také chovaly vepře, o které se staraly. AČKSD, *Kronika konventu 1967*, činnost sester.

²⁹⁷ AČKSD, *Kronika konventu 1967*, liturgický den.

²⁹⁸ *Tamtéž*, ostatní slavnosti.

²⁹⁹ AČKSD, *Kronika konventu 1965*, exercicie.

³⁰⁰ AČKSD, *Kronika konventu 1973*, duchovní vedení sester.

³⁰¹ Silvestr Brait byl římskokatolický kněz, člen dominikánského řádu, ale také teolog, básník, esejista či literární kritik. Souzen ve vykonstruovaném procesu „Machalka a spol.“, kde se představitelé řádů měli dopustit špionáže ve prospěch Vatikánu. Nakonec odsouzen k patnácti letům žaláře, peněžité pokutě a konfiskaci veškerého majetku, trestu odnětí občanských práv po dobu deseti let. Propuštěn z vězení byl na amnestii prezidenta v květnu 1960. V roce 1993 byl rehabilitován. Brait, *Josef Silvestr Maria (14.06.1989 Ruščuk – 25.09.1962 Praha)* [online]. [cit. 2021-06-26]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/brait-josef-silvestr-maria-14-6-1898/>. AČKSD, *Kronika konventu 1965*, duchovní vedení sester.

otevřely dosud neznámé pohledy na známé pravdy a problémy a informují je o nejnovějších teologických směrech. Tyto knihy byly vždy dány do příruční knihovny v sakristii, aby byly všem sestřám stále k dispozici ke studiu, duchovní četbě a meditaci. Společná duchovní četba se konala dvakrát za týden. V ní se probíraly příležitostné akutní věci z církevního roku nebo teologického světa.³⁰² Od 1. neděle adventní se přidala středa každého týdne na četbu a společný rozbor Písma svatého.³⁰³

6.6 Vstup do Řádu a život v něm

Prvním krokem vstupu do řádu byla žádost o přijetí.³⁰⁴ Samotnému přijetí předcházelo půl roku trvající období, tzv. postulát. V tomto období kandidátka docházela do kláštera, kde byla pod vedením magistry,³⁰⁵ jež měla dívku na starost.³⁰⁶ Hovořily společně o řeholním životě, o významu slibů chudoby, čistoty a poslušnosti. Poznávaly život v klášteře a měly možnost zvážit, zda je Bůh k takovému způsobu života skutečně volá a zda jsou ochotny tuto Boží výzvu přijmout. Dalším obdobím byl noviciát. Přibližně dva měsíce před započítím noviciátu se kandidátky podrobily psychologickým testům a přijímacím pohovorům na základě, kterých buď byly přijaty, nebo odmítnuty. Po přijetí nastoupily do noviciátu, který trval jeden rok. Ten byl zahájen obřadem (tzv. obláčkou), během kterého bylo slavnostně předáno řeholní roucho a přijato nové jméno na znamení změny života. Novicky skládaly dočasné řeholní sliby. Poté následovalo období juniorátu tzv. příprava k doživotní profesi, která trvala 4 roky. Během tohoto období se věnovaly studiu, dějin řádu, konstitucí, liturgickému zpěvu, výkladu Písma svatého atd. Po úspěšném absolvování skládaly věčné řeholní sliby a z novicky se stávala profeska.³⁰⁷ Komunistický režim do života řádu tvrdě zasáhl a rozšiřování jejich řad bylo ukončeno. Znovuotevření noviciátu³⁰⁸

³⁰² AČKSD, *Kronika konventu 1973*, duchovní vedení.

³⁰³ AČKSD, *Kronika konventu 1986*, duchovní četba.

³⁰⁴ Česká dominikánská provincie, *Dominikáni*, Praha 1996, s. 25–26.

³⁰⁵ Kdyby se jim říkalo novicemistryně neboli magistra novitiarum.

³⁰⁶ M. SEDLÁKOVÁ, *Ve jménu lásky*, DP, UP, FF, s. 137–138.

³⁰⁷ Česká dominikánská provincie, *Dominikáni*, s. 26.

³⁰⁸ Novicky, které ještě nesložily věčné sliby, dostaly možnost odejít do civilu a tím se vzdát řeholního života. „*Dívky je prosily, a tak se představená rozhodla, že je vezmou s sebou. Dostaly místo bílých závoje černé, aby komunisté nepoznali, že jsou novicky.*“ „*Řvala jsem někdy k Pánu Bohu.*“ Řádové

přineslo tzv. Pražské jaro v roce 1968 s novými nadějemi náboženské svobody. V Broumově byl na základě rozhodnutí ÚV KSC zřízen noviciát řádu sv. Dominika. Pro žadatelky, které čekaly na přijetí od roku 1950, bylo generální kapitulou rozhodnuto o zkrácení doby postulátu a bylo žádoucí, aby obláčka proběhla v co nejkratší době, nejlépe ještě v daném roce. Generální vikářka sestra Imviolata navštívila bývalé čekatelky a informovala je o možnosti vstupu do kongregace. Pět z nich rozvázalo pracovní poměr a čtyři nastoupily v září 1968 do postulátu v Broumově. Dívky, plné elánu a nadšení, byly ochotné obětovat svůj život službě Boží v kongregaci. Výchova postulantek byla svěřena sestře Veronice Ševčíkové, která s nimi bydlela v Růžovém dvoře. Dívkám bylo dovoleno zkrácení doby postulátu.³⁰⁹ Před obláčkou postulanky začaly své exercicie. Přednášky byly vedeny u nich v postulátě a měly přímou možnost dotazů.³¹⁰

První obláčka po uvolnění dozoru nad církvemi se v Broumově konala 7. prosince 1968. Byla to velká události pro všechny ostatní řeholní rodiny soustředěné v Broumově. Před ceremoniálem měly sestry mši svatou ve své kapli. Vlastní obřad začal v 10 hodin v klášterním kostele. Obřadu, mše svaté i obláčky se mohly účastnit i sestry jiných komunit. Kromě sester se obřadu účastnili příbuzní sester, ale i lidé z města, kteří po léta nesměli chodit do tohoto kostela. Obřady se konaly podle dřívější praxe, dívky byly ustrojeny jako nevěsty.³¹¹ Obřady vykonával kapitulní vikář P. V. Javůrek za asistence dvou dominikánů a v přítomnosti dalších pěti kněží. Sestry zpívaly Olejníkovu Mši z Andělské hory. Nevěsty³¹² přijímaly pod obojí způsobu, a když nové sestry dostaly jména, zpívaly všechny radostně *Te Deum* a vítaly se při něm se sestersky s novickami,³¹³ S. M. Zdislavou Řičickou, sestrou

sestry vzpomínají na akci Ř [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/zena-a-svet/4979-rvala-jsem-nekdy-k-panu-bohu!-radove-sestry-vzpominaji-na-akci-r>.

³⁰⁹ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ. *Druhé padesátiletí*, s. 110.

³¹⁰ AČKSD, *Kronika konventu 1968*, exercicie postulantek.

³¹¹ Příloha č. 4. Na fotografii je S. M. Božena Knotková těsně před obláčkou ve svatebních šatech uprostřed dolní řady. Fotografie pochází z osobního archivu S. M. Bohdanky Knotkové; AČKSD, *životopis S. M. Bohdanky Boženy Knotkové* – obrazová příloha, s. 53.

³¹² Dívky se chtěly stát nevěstami Kristovými, proto nevěsty; M. SEDLÁKOVÁ, *Ve jménu lásky*, DP, UP, FF, s. 34.

³¹³ Příloha č. 5. Na fotografii je S. M. Božena Knotková jako novicka při obláčce (druhá zprava), 1950. Fotografie pochází z osobního archivu S. M. Bohdanky Knotkové; AČKSD, *životopis S. M. Bohdanky Boženy Knotkové* – obrazová příloha, s. 53.

S. M. Ireneí, S. M. Kateřinou Prusíkovou,³¹⁴ S. M. Imeldou Kobkovou a S. M. Lucíí Škrobánkovou.³¹⁵ Učitelkou novic byla ustanovená S. M. Marie Pištěková. Jejich formace nebyla snadná. Byly starší věkem, dosud byly samostatné, měly své ustálené zvyky, ale měly snahu a dobrou vůli. Na půl úvazku byly zaměstnané v Chrámové službě. Po roce složily první sliby. V roce 1969 byla obláčka třikrát, 9. února, 4. srpna a 7. prosince, vždy jen jedné postulantky, podle toho, kdy jim byl v zaměstnání rozvázán poměr.³¹⁶ Následné nařízení o zákazu přijímání dorostu z roku 1971³¹⁷ bylo obcházeno i v Broumově: „*Ano, obcházel se to. Měly jsme několik děvčat, z Ostravy, ze Znojma, z Prahy, Olomouce nebo z Brna. Dojížděly k nám jednou za měsíc v pátek večer a v neděli odjížděly. Čekaly jsme na ně večer u brány, přijely v 10 hodin večer. Hábity měly nachystané v ložnici na věšáku. Ráno si přivstaly na chórovou modlitbu, tak přišly do kaple, už oblečené jako sestry a modlily se s námi. Potom byla mše svatá a po snídani měly ještě výuku, některá sestra jim vysvětlovala řeholi, jiná stanovy, i z Písma svatého. Děvčata nemohla jezdit každý víkend, tak jsme jezdily my za nimi. Převlékly jsme se do civilu a bylo to nesmírně těžké, po tolika letech se převléct. Některé dívky to nevydržely³¹⁸ a vrátily se do světa. Neměly jsme jim, co nabídnou, vše bylo zakázané (studium, zaměstnání).*“³¹⁹ Tajná obláčka těchto děvčat se konala 3. srpna 1972. Dívky chodily v civilu, protože řeholní šat mohly znovu nosit veřejně až od roku 1988, kdy bylo povoleno přijímat v Charitních domovech řeholní dorost.³²⁰ Konventní kronika se o tomto zmiňuje 7. srpna 1989: „*V odpoledních hodinách se téměř po čtyřiceti letech slavila v kapli opět obláčka nových sester.*“³²¹ Marta Synková a Iveta Kroupová odpověděly na otázku, co žádají: „*Prosíme Vás, důstojný Otče, Vás,*

³¹⁴ „*Zaměstnána několik let u sester boromejek. V postulátě byla od roku 1950, ale nesměla s dominikánkami do Bohosudova, ačkoliv byla na seznamu s nimi. Odjela do Liptále a později skončila v Jičíně. Toužila stát se dominikánkou, a proto přijela. Je jí už 47 let, 18 let čekala na tento den.*“ AČKSD, *Kronika konventu 1968*, čtvrtá postulantka.

³¹⁵ S. M. Lucie Škrobánková kongregaci opustila v roce 1972. Toužila po vykonávání apoštolátu mezi mládeží venku, což v klášteře nebylo možné. AČKSD, *Kronika konventu 1968*, obláčka.

³¹⁶ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ. *Druhé padesátiletí*, s. 110–112.

³¹⁷ Srov. V srpnu roku 1971 se v broumovském klášteře konala obláčka. AČKSD, *Kronika konventu 1971*, obláčka.

³¹⁸ Srov. Dne 22.06.1974 odešla z naší kongregace novicka s. Martina Vosátková. Rozhodla se k odchodu z kongregace ještě před složením řeholních slibů. AČKSD, *Kronika konventu 1974*, odchod z kongregace.

³¹⁹ AČKSD, *ručně psané poznámky S. M. Bohdanky Boženy Knotkové*, s. 19.

³²⁰ J. ŽÁKOVÁ – B. PÁLKOVÁ. *Druhé padesátiletí*, s. 112.

³²¹ AČKSD, *Kronika konventu 1989*, obláčka.

*Matko Anastazie a všechny sestry, abychom byly přijaty do Vašeho společenství.*³²² Žadatelkám bylo předáno řádové roucho, a když se vrátily do kaple oblečeny, dostaly nové jméno: S. M. Františka (Marta), S. M. Rajmunda (Iveta).³²³ Skládání věčných slibů probíhalo rovněž tajně: „*Tatínek a maminka ani nevěděli, že už mám šaty (řeholní roucho).*“³²⁴ V Broumově se věčné sliby konaly v roce 1975 dokonce dvakrát. Do Broumova se 8. srpna 1975 na svátek sv. Otce Dominika sjely všechny členky generální rady a nechyběla ani ctihodná Matka Dobromila, která přijela ze Střelic. V tento slavný den pro celou komunitu složila po pečlivé přípravě věčné sliby sestra Eva Pechová. Obřadu se účastnili oba rodiče i prarodiče, kteří přijeli za svou vnučkou. Bohoslužbu a obřad složení svatých slibů konal duchovní Otec konventu. Celý průběh slavnosti se nesl s dojemnou atmosférou a od slavnostního průvodu, v jehož čele šly dvě družičky (neteř s. Evy a neteř s. Hyacinty, která věčné sliby složila ve svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie, 8. prosince 1975), přes slavnostní akt složení věčných slibů, při nichž byly svědkyněmi sestra představená Anastázie Němcové³²⁵ a S. M. Inviolata, prefekta juniorek. Velmi mocně působilo podepisování profesní formule na oltáři a přijímání Nejsvětějšího Těla a Krve Páně z kalicha. „*V dojemné promluvě se obracel pan profesor nejen na šťastnou profesku, ale i na její dojaté rodiče a všechny přítomné. Po slavnosti v kapli bylo slavnostní agapé v naší pracovně, jehož se zúčastnili všichni tři kněží, rodiče profesky, ona sama, generální představená a ostatní hosté.*“³²⁶

³²² *Tamtéž*, obláčka.

³²³ *Tamtéž*, obláčka.

³²⁴ „*Rvala jsem někdy k Pánu Bohu.*“ *Řádové sestry vzpomínají na akci Ř* [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/zena-a-svet/4979-rvala-jsem-nekdy-k-panu-bohu!-radove-sestry-vzpominaji-na-akci-r>. Příloha č. 6. Fotografie pochází z osobního archivu S. M. Bohdanky Knotkové; AČKSD, *životopis S. M. Bohdanky Boženy Knotkové* – obrazová příloha, bez paginace.

³²⁵ Broumov se stal od roku 1980 sídlem generální správy. Do jejího vedení byla zvolena ctihodná matka Anastázie Němcová, která vystřídala odstupující Matku Dobromilu Pevnou. AČKSD, *Kronika konventu 1980*, oběžníky Matky Anastázie Němcové.

³²⁶ AČKSD, *Kronika konventu 1975*, obnova slibů.

7 STATISTIKA³²⁷

	1965	1967	1968	1970
Přehled řádů	Šedé sestry 104 Uršulinek 62 Voršilek 31 Voršilek Vidim. 4 Dominikánky III. 54 Dominikánky II. 11 Sestry sv. Kříže 33 Alžbětinky 16 Karmelitky 2 Důstojní pání 4 Řeholních bratří 6 Celkem: 317 ³²⁸	Šedé sestry 100 Uršulinek 44 Voršilek 26 Voršilek Vidim. 4 Dominikánky III. 48 Dominikánky II. 11 Sestry sv. Kříže 30 Alžbětinky 14 Karmelitky 2 Důstojní pání 5 Řeholních bratří 3 Celkem: 287		Dominikánky II. řádu se v listopadu stěhují do Oseka Sestry sv. Kříže odjíždějí v prosinci do Červené Vody
Přehled výroby hostií	Vyexpedováno: 1,464.580 velkých 14,223.600 malých	Vyexpedováno: 1,475.173 velkých 15,038.710 malých		
Odběratelé				
Zaměstnáno v Chránové službě		Dominikánky III. 32 Dominikánky II. 3 Sestry Křížové 3 Uršulinky 2 Voršilka 1 Celkem: 41 sester	Dominikánky III. 36	
Zaměstnáno ve strojové vyšívárně		Dominikánky III. 1 Celkem: 7 sester		
Zaměstnáno v ruční vyšívárně		Dominikánky III. 2 Celkem: 10 sester		
Zaměstnáno v provozu		4 civilní síly: Vedoucí: Marie Divoká Účetní: Jan Blouhoveský Údržbáři: Fedor Nemeš a Václav Mach		
Vrátnice		Voršilky Vidimské 2		
Duchovní správa		5 kněží		

³²⁷ Roky byly vybrány dle množství dochovaného materiálu a zatím nelze pokrýt celé období. Další rozsah, tak bude vyžadovat hlubší výzkum a nabízí se tak možné pokračování této práce.

³²⁸ V roce 1961 se nacházelo v Charitním domově pro řeholnice celkem 384 sester. SOKA Náchod, f. OV KSC Náchod, Zápisy ze schůzí předsednictva OV KSC v Náchodě ze dne 07.02.1961.

	1973	1974	1975
Přehled řádů	Dominikánky III. 43	Dominikánky III. 42 Alžbětinky se v červenci odstěhovaly z Broumova do Oseku. Šedé sestry odjíždí v srpnu z Broumova, část šla do Oseku a část do Lomce.	Dominikánky III. 44 Uršulinky v září odjíždí z Broumova do Jiřetína pod Jedlovou.
Přehled výroby hostií	Vyexpedováno: 1,309.224 velkých 17,804.770 malých	Vyexpedováno: 1,034.243 velkých 18,032.754 malých	Vyexpedováno: 1,329.090 velkých 18,172.000 malých
Odběratelé	2.200	2.200	2.200
Zaměstnáno v Chrámové službě	Dominikánky III. 32 z toho 13 důchodkyň	Dominikánky III. 32 z toho 17 důchodkyň	Dominikánky III. 32 z toho 17 důchodkyň
Zaměstnáno ve strojové vyšivárně	Zrušeno k 31.12.1973		
Zaměstnáno v ruční vyšivárně	Zrušeno k 31.12.1973		
Zaměstnáno v provozu			
Vrátnice		Dominikánky III. 1	
Výše mzdy/důchodu u vybraných profesí	Pomocná dělnice: 680,-/440,- Vedoucí výroby: 1750,- Amin. pracovnice: 1300,- Kuchařka: 1080,- Uklízečka: 680,- Přadlena: 770,- Ošetřovatelka: 1030,-	Pomocná dělnice: 680,-/440,- Vedoucí výroby: 1750,- Amin. pracovnice: 1300,- Kuchařka: 1080,-/978,- Uklízečka: 680,- Přadlena: 770,- Ošetřovatelka: 1030,-/790,-	Pomocná dělnice: 680,-/440,- Vedoucí výroby: 1750,- Amin. pracovnice: 1300,- Kuchařka: 1080,-/978,- Uklízečka: 680,- Pečivářka: 810,-

	1976	1977	1978
Přehled řádů	Dominikánky III. 46 Sestry Vidimské odjíždí v červnu do Prahy (Kněžský dům)	Dominikánky III. 49	Dominikánky III. 49
Přehled výroby hostií	Vyexpedováno: 1,271.614 velkých 17,732.778 malých		Plán splněn
Odběratelé	2.200	2.200	2.200
Zaměstnáno v Chrámové službě	Dominikánky III. 30, z toho 18 důchodkyň	Dominikánky III. 31, z toho 17 důchodkyň	Dominikánky III. 30, z toho 19 důchodkyň
Charitní domov pro řeholnice			Dominikánky III. 3

Bez pracovního poměru			Dominikánky III. 14
Výše mzdy/důchodu u vybraných profesí	Pomocná dělnice: 680,-/440,- Vedoucí výroby: 1750,- Amin. pracovníce: 1300,- Kuchařka: 1080,- Uklízečka: 680,- Přadlena: 770,- Ošetřovatelka: 1030,-	Pomocná dělnice: 680,-/440,- Vedoucí výroby: 1750,- Amin. pracovníce: 1300,- Kuchařka: 1080,-/978,- Uklízečka: 680,- Přadlena: 770,- Ošetřovatelka: 1030,-/790,-	Pomocná dělnice: 680,-/440,- Vedoucí výroby: 1750,- Amin. pracovníce: 1300,- Uklízečka: 680,- Pečivářka: 810,- Ošetřovatelka: 1030,-/790,-

	1979	1981	1985	1990
Přehled řádů	Dominikánky III. 50	Dominikánky III. 52	Dominikánky III. 49	Dominikánky III. 47
Přehled výroby hostí	Vyexpedováno: 1,215.827 velkých 17,775.170 malých Plán splněn na 100,4 %		Stěhování výroby do Bílé Vody	
Odběratelé	2.200			
Zaměstnáno v Chrámové službě	Dominikánky III. 29 z toho 19 důchodkyň			
Charitní domov pro řeholnice	Dominikánky III. 9			
Výše mzdy/důchodu u vybraných profesí	Pomocná dělnice: 680,- /1806,- Vedoucí výroby: 1750,- Amin. pracovníce: 1200,- /1345,- Pomocná kuchařka: 1080,- /1063,- Uklízečka: 485,- Pomocná síla: 680,-/1288,-			

Tab. č. 2 *Obecná statistika*

7.1 Statistika dominikánek III. Řádu – Broumov

Rok	Počet sester	Úmrtí	Přijetí	Věková struktura
1965	54	0	0	10 důchodkyň
1967	48 ³²⁹	0	0	neuvedeno
1968	52	0	4 ³³⁰	neuvedeno
1973	41 + 1 ³³¹	0	4 ³³²	12 důchodkyň
1974	44	0	3 ³³³	17 důchodkyň
1975	44 ³³⁴	0	0	17 důchodkyň
1976	46	0	4 ³³⁵	27 důchodkyň
1977	49 ³³⁶	1 ³³⁷	0	27 důchodkyň
1978	49	0	0	33 důchodkyň
1979	50	0	3 ³³⁸	33 důchodkyň
1980	52	1 ³³⁹	0	neuvedeno
1981	52	1 ³⁴⁰	1 ³⁴¹	neuvedeno

³²⁹ Do Kadaně odjely čtyři sestry (Ester, Konstancie, Severina, Magdalena), které byly odvolány, aby se sestry nemusely stěhovat do Růžového dvora, který je jim nabízen a sestry ho odmítají. AČKSD, *Kronika konventu 1967*, osobní stav konventu.

³³⁰ S. M. Zdislavou Řičickou, S. M. Kateřinou Prusíkovou, S. M. Imeldou Kobkovou a S. M. Lucii Škrobánkovou, Marie Výstupová – postulanka, S. M. Milena Valčíková – generální ekonom. AČKSD, *Kronika konventu 1968*, seznam sester v konventu.

³³¹ Civilní zaměstnankyně Etzlerová Albína – pomocnice u hostií. AČKSD, *Kronika konventu 1972*, pracovní zařazení sester.

³³² S. M. Emanuela, S. M. Simeona, S. M. Lubomíra, S. M. Miroslava; odchody z kongregace: S. M. Ctirada, S. M. Andrea, S. M. Miroslava, S. M. Isnerda. AČKSD, *Kronika konventu 1972*, statistika.

³³³ S. M. Doubravka Čalová, S. M. Fidelin Dobiášová, S. M. Věroslava Rajnochová. AČKSD, *Kronika konventu 1974*, statistika.

³³⁴ Ubyly 2 sestry: S. M. Fidelin Dobiášová a S. M. Věroslava Rajnochová. AČKSD, *Kronika konventu 1977*, statistika.

³³⁵ Z Křtin se vrátila sestra Fidelis, z Měděnce přišla S. Alžběta a S. Milada. S. Stella přišla ze zrušeného opavského konventu. AČKSD, *Kronika konventu 1976*, statistika.

³³⁶ Dvě sestry z konventu pobývaly přes zimu u příbuzných v Moravském Krumlově (S. Jarolína a S. Miroslava). AČKSD, *Kronika konventu 1975*, statistika.

³³⁷ 7. ledna 1977 zemřela S. M. Antida Boleslavová, narozená dne 08.12.1906. AČKSD, *Kronika konventu 1977*, úmrtí.

³³⁸ Přibýly 3 sestry z Měděnce: S. M. Ctirada Vojtková, S. M. Rudolfa Tomášová, S. M. Zita Těšíková. AČKSD, *Kronika konventu 1979*, statistika.

³³⁹ Zemřela S. M. Silvie Poláchová. AČKSD, *Kronika konventu 1980*, úmrtí.

³⁴⁰ Zemřela S. M. Alfréda Hlavová, AČKSD, *Kronika konventu 1981*, statistika.

³⁴¹ Po zrušení Kokorského konventu přijata S. M. Olga Lupečková. V měsíci říjnu byla do Kadaně přemístěna S. M. Albína Etzlerová. AČKSD, *Kronika konventu 1981*, statistika.

1986	50 + 2 (civilní)	3 ³⁴²	1	Průměrný věk 69 let
1989	47	Neuvedeno	Neuvedeno	Průměrný věk 70 let

Tab. č. 3 *Statistika dominikánek III. Řádu – Broumov*

³⁴² Zemřely S. M. Marka Doubková, S. M. Petromila Pavlíková, S. M. Amadea Klabačková. AČKSD, *Kronika konventu 1986, úmrtí.*

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat běžný život dominikánek (III. Řádu sv. Dominika) v benediktinském klášteře v Broumově v letech 1950–1990. Tento cíl práce se podařilo splnit a závěry výzkumu nyní blíže přiblížím. Vztahy státu a církve byly v poválečném Československu velmi komplikované. Katolická církev a katolicismus se ocitly v nových podmínkách a na konflikty mezi církví a komunistickým státem se nedalo dlouho čekat. Prvními kroky bylo zestátnění škol a pozemková reforma, což mělo církev postihnout natolik, aby bylo možné pomalu začít likvidovat dosavadní hospodářskou základnu a její činnost. Výsledkem měla být závislost církve na státu a ohrožení její nezávislosti. Nástupem komunistů k moci se tyto vztahy ještě více vyostřily a po únoru 1948 již byla církev a Vatikán označována za úhlavního nepřítele pod hrozbou protistátní činnosti řízené a podněcované Vatikánem. Pozornost se strhla na biskupy, jejichž hlasem promlouval pražský arcibiskup Josef Jaroslav Beran, který požadoval dodržování ústavy, odsouhlasené Národním shromážděním 9. května 1948, a která zaručovala svobodu svědomí a vyznání. Pomoci při vyjednáváních s vládou se snažil i Vatikán, ale bez úspěchu. Biskupové na situaci reagovali vydáním pastýřského listu, kde chtěli poukázat, jak se stát skutečně k církvi chová. Měli tím na mysli zrušení vydávání katolických periodik, cenzuru knih, zákaz shromažďování a zrušení církevních škol. Strategie státu byla odtrhnout církev od Vatikánu a vytvořit národní církev, což se však nepodařilo. Nezbylo tedy nic jiného, než si církev podřídit násilím. Nejprve režim zasáhl proti mužským řeholím z 13. na 14. dubna 1950 v rámci tzv. akce K (kláštery) a posléze i proti ženským řeholím v rámci akce Ř (řeholnice) provedené ve dvou etapách (od konce července do konce září 1950). Co představitelům komunistického režimu tak vadilo? Vadila jim jejich odlišnost, a to jak vnější oděv, tak i vnitřní život, jejich chování a neochota angažovat se v politických záležitostech. U řeholnic to byla navíc oblíbenost u občanů. K řeholnicím stát ale přistupoval trochu jinak, než tomu bylo u mužských řeholí. Řeholnice byly pro stát důležité jako pracovní síla, kterou nebylo možné tak rychle nahradit. Většina sester pracovala v nemocnicích či sociálních ústavech – dětské domovy, domovy pro přestárlé, mentálně i tělesně postižené. Mohly ale dále za velmi omezených podmínek pokračovat v řeholním životě a nosit řádový

šat. Další rozdíl byl v internaci. Řeholníci byli umístováni převážně do internačních táborů, kde byl přísnější režim než v táborech centralizačních. Na centralizační středisko pro řeholnice různých řádů se přeměnil na podzim roku 1950 také benediktinský klášter v Broumově po uvolnění řeholníky.

Samotný výzkum je zaměřen na kongregaci sester dominikánek III. řádu sv. Dominika, která přišla do Broumova v prosinci roku 1951 a působila zde až do roku 1990. Léta strávená v Broumově a odloučení od zbytku konventu bylo pro sestry dominikánky velice těžké. Sestry se ocitly v domácím vězení a kromě liturgie, kterou mohly vykonávat tak jak byly zvyklé, se vše změnilo. Činnost zaměřená na výchovu a vzdělání dětí jim byla znemožněna. Přesto sestry přijaly své nové poslání s pokorou. Po příjezdu do Broumova jim byla určena výroba hostií, práce při údržbě domu a práce v závodní kuchyni. Na tuto práci pro církve již byly zvyklé, protože hostie pekly od roku 1907 v Praze-Asylu. Život v internaci byl těžký, sestry trpěly zimou, ale i hladem. Topilo se uhlím, paliva byl nedostatek, a sestry žádaly správce kláštera, kterým byla v té době Náboženská matice o slíbené palivo, které jim nebylo dodáno. V zimě v klášteře panovala tak velká zima, že sestrám zamrzala voda na ranní hygienu. Osobní hygiena byla v klášteře dosti omezená, v suterénu se nacházelo deset van pro 500 řeholnic a sestry po těžké práci nemohly vykonat hygienu. Špatné hygienické a materiální podmínky v klášteře vedly k zhoršení zdravotního stavu sester, které často stonaly. Sestry trpěly v důsledku prochladnutí zejména onemocněním pohybového ústrojí či revmatismem. K mírnému zlepšení podmínek došlo v roce 1953, kdy správu kláštera převzala Česká katolická charita a klášter byl přeměněn na Charitní domov pro řeholnice. Charita poskytovala sestrám ubytování a práci. Sestry dominikánky bydlely v několika vzdálených traktech: v hlavní budově v tzv. opatství, ve východním křídle a v domku v zahradě. V roce 1967 bylo sestrám nabídnuto přestěhování do prostor Růžového dvora, čemuž se bránily a dokonce kvůli tomu asignovaly čtyři sestry do Kadaně, aby se snížil počet sester v konventu a nebylo třeba větších prostor. Jako důvody uváděly špatný stav budovy, což by vyžadovalo velkých zásahů a úprav budovy k bydlení tak velkého počtu sester. Stav budovy sice nebyl nejlepší, ale hlavním důvodem, proč sestry odmítaly stěhování, bylo, že čekaly navrácení některého z postátněných domů, což se nestalo. V roce 1968, v době nových nadějí náboženské svobody, dostaly řeholnice možnost odstěhovat se z objektu benediktinského kláštera.

Mnohé kongregace toho využily a odstěhovaly se. Správa dominikánské kongregace chtěla z vlastních prostředků postavit dům pro broumovský konvent ve Střelcích, ale v roce 1973 byla budova vyvlastněna a dominikánky jako jediný konvent byl odsouzen k tomu, aby zůstal v Broumově. Stěhování do Růžového dvora se přes nevoli sester uskutečnilo na podzim roku 1977, kdy se přestěhovala větší část konventu. Všechny prostory nebyly připravené, jako např. kaple, a tak straší sestry, jejichž zdravotní stav znemožňoval chůzi do schodů, zůstávaly v hlavní budově, kde měly lepší přístup do kaple. Zdravotní stav sester se stále zhoršoval a konvent stárnul. V roce 1951, když kongregace přišla do Broumova, byl průměrný věk konventu více jak 50 let. Kromě roku 1968 do kongregace nemohly přicházet nové členky, což mimo jiné způsobilo i to, že větší část konventu v roce 1985 byla v důchodovém věku a výroba hostií musela být z důvodu nedostatku sil převedena do Bílé Vody. Rok 1968 otevřel sestřím, byť na krátkou dobu, možnost věnovat se svému poslání, kterým byla výchova dětí a mládeže v náboženském duchu. Sestry začaly vyučovat náboženství a v klášteře se pro děti a jejich rodiče konala dětská mše svatá. Klášter byl v tuto dobu otevřen i civilnímu obyvatelstvu, které s komunitou prožívalo velikonoční obřady. Sestřím se dařilo navazovat styky s vnějším světem. Hovořily s civilními pracovníky v klášteře, s lidmi v obchodech i s věřícími v kostele a snažily se najít vztah k veřejnosti, byť se ze začátku jednalo o nedůvěru, která však postupně přešla v respekt a přátelství. Klášterní brány se v roce 1968 otevřely i pro ostatní kongregace z jiných klášterů a sešly se na tzv. liturgickém dni, který se konal v Broumově. Bohužel to byl první a poslední takový den svátosti, který se konal. S nástupem normalizace počátkem osmdesátých let přicházela další omezení a nařízení, jako zákaz vyučování náboženství z roku 1970, zákaz přijímání dorostu z roku 1971, či zákaz účasti na bohoslužbách pro civilní obyvatelstvo z roku 1975. Do kláštera se vrátila řada omezení, která sestry z dřívějších let znaly, jako např. zákaz návštěv či civilní správce. Jak se k těmto omezením postavily sestry dominikánky? Nařízení byla sestrami obcházena a nejvíce záznamů se v kronikách objevuje v období normalizace. V tuto dobu byly sestry jediným konventem v Broumově a správcem kláštera byl v té době Jaroslav Kops, o kterém sestry píší, že je velmi mírný a přátelský a často přimhouří obě oči. To by mohlo osvětlit důvod, proč se sestry vydávaly za zdi kláštera, chodily na procházky do nedaleké přírody či dojížděly na ošetrovatelské kurzy do Hradce

Králové, protože internační středisko se rovnalo vězení. Pro nevoli úřadů vše probíhalo tajně a civilní oblečení bylo nutností. Obcházení se dotklo i přijímání dorostu. Dívky chodily v civilu, protože veřejně šat nosit nemohly a převlékaly se až v klášteře. Rovněž obláčka postulantek se konala tajně. Stejně tak skládání věčných slibů probíhalo v utajení, této příležitosti se účastnily i členky generální rady a generální představená, kterou v roce 1975 byla ctihodná Matka Dobromila Pevná, jež přijela ze Střelice, kde mimo jiné dohlížela na stavbu nového kláštera. Zajímavé je, že i ona vstoupila do kongregace v době, kdy to nebylo z pohledu komunistických nařízení možné. Vazby v rámci řádového společenství nebyly zcela přetřhány, pokud byla příležitost, konvent se scházel, byť tajně. Stěhování konventu do Střelice 5. listopadu 1990 se bohužel nedožila. Přestože sestry odcházely do lepších životních podmínek, neodcházelo se jim lehce, přeci jenom zde některé strávily téměř čtyřicet let svého života.

Bakalářská práce se opírá o broumovský konvent, ale jak již zde bylo uvedeno, konvent měl před vyvezením v roce 1950 zhruba 374 sester, které se rozptýlily do různých internačních středisek. Zde se nabízí potenciál pro následný výzkum vzniknuvších přechodných nových komunit, které nebyly církevně potvrzené. Mezi tyto komunity patřil Broumov, Bílá Voda, Bohosudov, Vidnava, Varnsdorf, Krásná Lípa, Františkov, Dolní Lánov, Maršov, Svoboda nad Úpou, Svojkov, Hejnice, Osek u Duchcova, Lukov a od roku 1960 Charitní domov pro řeholnice v Kadani. Další sestry působily v sociálních ústavech, mezi které patřily Ústav sociální péče (ÚSP) Kokory, Víceměřice, Střelice, Měděnec. Z domovů důchodců to byly Buchlovice a Opava. Církevní službu vykonávaly v Litoměřicích, zaměstnané na biskupství a v semináři. Jistě by bylo zajímavé využít porovnání mezi jednotlivými středisky, jak se kongregacím žilo v době střežené komunistickým státním aparátem. Nabízí se i možnost prohloubení výzkumu o ostatní komunity v Broumově, které by bylo dobré zmapovat stejným způsobem, využít vlastní materiály kongregací (kroniky, deníky aj.) a archivní materiál a provést sondu napříč všemi kongregacemi.

Závěrem je nutno říci, že v rámci obsahu bakalářské práce nebylo možné vše o sestrách dominikánkách a jejich působení v Broumově probádat. Hlavní pramen bakalářské práce, broumovské kroniky, jsou psány velmi opatrně, ale na druhou stranu odtajňují zajímavé skutečnosti, které by mohly sloužit jako námět k budoucímu

bádání. Jedním z takových směrů by mohlo být sledování určitého rozporu mezi představou centralizačního tábora jako „vězení“ a na druhé straně zjištění, že bylo možné podnikat výlety za zdi kláštera či pořádat tajné obláčky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABS	Archiv bezpečnostních složek
AČKSD	Archiv České kongregace sester dominikánek
Akce K	Akce Kláštery
Akce Ř	Akce Řeholnice
AV ČR	Akademie věd České republiky
BP	Bakalářská práce
ČKCH	Česká katolická charita
ČSR	Československá republika
ČR	Česká republika
ČTK	Československá tisková kancelář
ČVUT	České vysoké učení technické
DP	Diplomová práce
FF	Filozofická fakulta
F	Fond
CHDŘ	Charitní dům řeholnic
JU	Jihočeská univerzita
KDS	Katolický domov studujících
KNV	Krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
MěNV	Městský národní výbor
MNV	Městský národní výbor
MK	Ministerstvo kultury
MU	Masarykova univerzita
NBS	Národní bezpečnostní služba
NA	Národní archiv
NF	Náboženský fond
OCT	Okresní církevní tajemník
ONV	Okresní národní výbor
OP	Česká kongregace sester dominikánek
OV KSČ	Okresní výbor Komunistické strany Československa
PTP	Pomocný technický prapor

S.	Sestra
S. M. (SM.)	Sestra Marie
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
SPVC	Sekretariát pro věci církevní
StB	Státní bezpečnost
SÚVC	Státní úřad pro věci církevní
TF	Teologická fakulta
ÚAV NF	Ústřední akční výbor Národní fronty
UHK	Univerzita Hradec Králové
UK	Univerzita Karlova
UP	Univerzita Pardubice
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VŽK	Vyklizení ženských klášterů

SEZNAM TABULEK

- Tab. č. 1 Věkové rozdělení sester v roce 1986
- Tab. č. 2 Obecná statistika
- Tab. č. 3 Statistika dominikánek III. Řádu – Broumov

SEZNAM PRAMENŮ

NA – Národní archiv

Fond Ministerstvo kultury ČSR/ČR, Praha – Sekretariát pro věci církevní (1950)1967–1990, karton č. 159, Dominikánky III. řádu:

- Zápis o jednání pracovníků České katolické Charity ze dne 11.03.1976
- Připomínky k návrhu a přemístění sester v Broumově z 15.03.1976
- Přemístění sester dominikánek v Broumově do Růžového dvora ze dne 21.03.1976.
- Žádost při řešení bytové otázky sester, které jsou prozatímně ubytovány v Broumově v objektu, který převzalo Ministerstvo vnitra, 25.03.1976
- Záznam z jednání s ředitelem ČKCH Janem Márou dne 01.04.1976
- Stav konventu k 30.05.1977
- Stavba kláštera ve Střelcích pod názvem Veritas

ABS – Archiv bezpečnostních složek

Fond H–718–1

- akce „K Evidence klášterů“, podsvazek 2, Plán akce „K“
- akce „K Evidence klášterů“, podsvazek 381, Organizační plán v centralistickém středisku

Fond H–718–5

- akce „K Evidence klášterů Hejnice“, podsvazek 123, klášter řeholnic Broumov–jmenné seznamy).
- akce „K Evidence klášterů Hejnice“, podsvazek 326, Provedení výměny zmocněnkyně v klášteře Broumov

Fond H–187–2

- volby do Národních výborů“, podsvazek 55, klášter řeholnic Broumov

AČKSD – Archiv České kongregace sester dominikánek

- vzpomínky na Broumov SM. Bohdanka Knotková, strojopis
- životopis Slavomíry Měříčkové
- ručně psané poznámky S. M. Bohdanky Boženy Knotkové, strojopis

- životopis S. M. Bohdanky Boženy Knotkové
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1965
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1968
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově, doplňky ke kronice 1969
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1970
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově z roku 1971
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově z roku 1972
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1973
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově z roku 1974
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1975
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1976
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1977
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1978
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1979
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1980
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1981
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1982
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1983
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1984
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1985
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1986
- Kronika konventu sester dominikánek v Broumově za rok 1989

SOKA – Státní okresní archiv NÁCHOD

Fond ONV Náchod

- instrukce okresnímu církevnímu tajemníkovi k akci K, r. 1950, inv. č. 848
- plán práce církevního tajemníka z r. 1953, inv. č. 1390
- řádové sestry – seznamy hlášení, kádrové posudky K, r. 1950, inv. č. 1399
- souhlas OCT s vycestováním duchovních, dovozem literatury 1987–1989, inv. č. 4477
- Charitní domov pro řeholnice Broumov 1979–1989, inv. č. 4483

Fond OV KSČ Náchod

- zápisy ze schůzí předsednictva OV září–prosinec 1970
- zápisy ze schůzí předsednictva OV KSČ v Náchodě ze dne 07.02.1961

Fond ONV Broumov

- stěhování řeholnic – majetek, jmenné seznamy, posudky r. 1950, inv. č. 857
- provoz broumovského kláštera 1950–1951, inv. č. 860
- dozor nad řeholnicemi–VEBA, povolení odjezdu, oblečení 1949–1950–1954, inv. č. 862
- Instrukce okresnímu církevnímu tajemníkovi k akci K, r. 1950, inv. č. 880
- popis benediktinského kláštera v Broumově z 19.12.1949, inv. č. 880

Prameny vydané:

VÁCHOVÁ, Jana, (edd.), *Akce K – likvidace klášterů v roce 1950. Dokumenty a přehledy*, 2. část., Praha 1993.

SEZNAM LITERATURY

- BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2007.
- BAŠTA, Jiří, *Lidové milice 1948–1969. Nelegální armáda Komunistické strany Československa*. Praha 2003.
- BEDNÁŘ, Michal, *Česká kongregace sester dominikánek a jejich internace v broumovském klášteře v rámci akce Ř (1950–1968)*, Bakalářská práce, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta, Ústí nad Labem 2021.
- BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. 3. díl. 1. sv., Žebravé řády, Praha 2006.
- CECHNER, Antonín *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Broumovském*, Praha 1930.
- DENTI, Giovanni – SKALICKÝ, Alexandr, *Krajinou českého baroka. Církevní stavby Kryštofa a Kiliána Ignáce Dientzenhoferů na Broumovsku*, Praha 2004.
- ČERNÁ, Zdislava OP, *Mnišky řádu kazatelského*, Znojmo 1992.
- ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001.
- Česká dominikánská provincie, *Dominikáni*, Praha 1996.
- DAŇHEL, Milan – JELÍNKOVÁ, Marie – TRÁVNÍČEK, Josef, *Řeholní řády a kongregace v ČSR*, Praha 1981.
- GABRIELOVÁ, Petra, *Vyšetřování zaměstnanců Státního úřadu pro věci církevní v souvislosti s akcí VK – vyklizení klášterů*, in: Petr Kubín, *Brány pekelné ji nepřemohou. Kapitoly z pronásledování církvi v Československu kolem roku 1950*, Praha 2013, s. 83–93.
- GAMPEOVÁ, Barbora, *Kongregace chudých školských sester De Notre Dame v padesátých letech*, Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra církevních dějin, České Budějovice 2008.
- HANUŠ, Jiří – STRÍBRNÝ, Jan (edd.), *Stát a církev v roce 1950. Sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademií, Ústavem pro soudobé dějiny, Centrem pro studium demokracie a kultury ve spolupráci a Arcibiskupstvím pražským dne 21. června 2000 v Emauzském klášteře v Praze*, Brno 2000.

HRUDNÍKOVÁ, Mirjam, *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří 1997.

HÜBNEROVÁ, Andrea Benedicta OP, *Česká kongregace sester dominikánek blahoslavené Zdislavy mezi lety 1948–1959 ve světle kronik a vzpomínek sester*, strojopis (v publikaci není uvedeno místo vydání a stejně tak rok vydání).

CHAMBONOVÁ, Marie Marta, *Laická sestra v klášteře Navštívení Panny Marie v Chambéry ve Francii a pobožnost k sv. ranám Pána našeho Ježíše Krista*, Olomouc 2003.

KAFKA, Jan, *Církevní politika KSČ a státu v severovýchodních Čechách v letech 1948-1960*, Disertační práce, Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění, Praha 2016.

KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953–1956*. Brno 2005.

KAPLAN, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993.

KOCIÁNOVÁ, Lucie, *Katalog broumovského opatského archivu z roku 1847 v kontextu osudů broumovského kláštera*, Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, Pardubice 2017.

KOLDA, Jindřich, *Osudy broumovské konventní knihovny*, in: Martina–Bolom Kotari, *Knihovny benediktinských klášterů Broumov a Rajhrad*, Hradec Králové 2019, s. 26–31.

KOŠŤÁL, Zdeněk, *Dějiny Broumova a Broumova*, Vimperk 1990.

KRÁTKÁ, Eliška, *Ženské řády a kongregace 20. a 21. století v českých zemích*, Diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pomocných věd historických a archivnictví, Brno 2008.

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.

MACHULA, Jaroslav, *Sbor národní bezpečnosti (1945-1991)*, Diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Brno 2012.

TICHÝ, Štěpán, *Význam Augustinovy řehole pro duchovní život v proměnách času*, Diplomová práce, Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra systematické teologie a filosofie, Praha 2016.

TOMEK, Vladivoj, *Paměti újezdu Polického a Broumovského*, Praha 1857.

- SEDLÁKOVÁ, Martina, *Ve jménu lásky. Život a činnost sester na přelomu 2. a 3. tisíciletí*, Diplomová práce, Univerzita Pardubice, Fakulta filosofická, Pardubice 2009.
- SKÁLOVÁ, Barbora, *Konverze bývalého areálu Texlenu v Trutnově*, Diplomová práce, České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Praha 2016.
- ŠTĚPÁNOVÁ Ludmila, *Zdravas, Marie, matko boží...*, in: Jaroslav Čáp, *Tři čtvrtě století života a práce. Samizdat příspěvků k životnímu jubileu Prof. PhDr. Vladimíra Wolfa*, Velké Poříčí 2017, s. 167–188.
- UHLÍŘ, Lubomír – MACEK, Pavel, *Dějiny policie a četnictva IV., Československo (1945–1989)*, Praha 2011.
- VAŠKO, Václav, *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. II. díl*, Praha 1990.
- VAŠKO, Václav, *Dům na skále. 2. díl. Církev bojující. 1950–květen 1960*, Kostelní Vydří 2007.
- VILÍMOVÁ, Milada – Preiss, Pavel, *Ve znamení břevna a růží*, Praha 1989.
- VLČEK, Vojtěch (ed.), *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Ostrava 2003.
- VLČEK, Vojtěch (ed.), *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*, Olomouc 2005.
- ŽÁKOVÁ, Jana – PÁLKOVÁ, Božislava, *Druhé padesátiletí České kongregace sester dominikánek 1939–1989*, Brno 2003.

PERIODIKA

- MEIER, Jan, *Ženské řády v broumovském klášteře (1951–1990)*, Broumovsko, 3, 1991, s. 2–3.
- QUILICI, Alain OP, *Dominikánský společný život*, Salve, 4, 2016, s. 37–41.
- Sestry dominikánky, *Zemřela ctihodná matka Dětmara Marie Suchomelová OP*, Opusculum, Měsíčník české dominikánské rodiny, 2, 2012, s. 3–6.
- OTTE, Miroslav, *Naše památky – budova klášterního gymnázia*, Broumovské noviny, 1, 2006, s. 13–14.

WEBOVÉ ZDROJE

Benediktinský klášter Broumov [online]. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://pamatkovykatolog.cz/benediktinsky-klaster-broumov-1283396>.

Benediktinské arcidiocesi sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Broumovský klášter do roku 1950 [online]. [cit. 2022-05-14]. Dostupné z: <https://www.brevnov.cz/sprava/resources/broumovsky-klaster-do-roku-1950-3.pdf>.

Bílá sobota [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/bila-sobota/>.

Boží Tělo [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/bozi-telo/>.

Braitó, Josef Silvestr Maria (14. 6. 1899 Ruščuk – 25. 9. 1962 Praha) [online]. [cit. 2021-06-26]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/braitó-josef-silvestr-maria-14-6-1898/>.

Dominikánské společenství [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/o-nas/>.

Dominikánská hesla [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/o-nas/>.

Historie dominikánek [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/historie-a-op-svetci/historie-dominikanek/>.

Katolický domov studujících [online]. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://www.kds.op.cz/cs/>.

Liturgie [online]. [cit. 2022-05-28]. Dostupné z: <https://op.cz/liturgie/>.

Novéna [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/otazky-a-odpovedi/novena>.

Palata [online]. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://palata.cz/o-palate/palata-vcera-a-dnes/>.

Pašije [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/pasije/>.

Růženec [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <https://www.iencyklopedie.cz/ruzenec/>.

„Řvala jsem někdy k Pánu Bohu“ Řádové sestry vzpomínají na akci Ř [online]. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/zena-a-svet/4979-rvala-jsem-nekdy-k-panu-bohu!-radove-sestry-vzpominaji-na-akci-r>.

S. M. Dobromila Marie Pevná OP, (online). [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/pamet-kongregace/matka-dobromila/>.

Spiritualita. (online). [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/dominikanska-spiritualita/>.

Svatá Zdislava. [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/historie-a-op-svetci/svata-zdislava/>.

Te Deum [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/te-deum/>.

V Bílé Vodě pečou hostie [online]. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/v-bile-vode-pecou-hostie-ze-zbytku-oplatek-delaji-cipsy-7419647>.

Velký pátek [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/velky-patek/>.

Vzdělávací a kulturní centrum klášter Broumov [online]. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://www.stavbaweb.cz/vzdlavaci-a-kulturni-centrum-klaster-broumov-19013/clanek.html>.

Z historie Národního archivu [online]. [cit. 2022-05-14]. Dostupné z: <https://www.nacr.cz/o-nas/historie>.

Zelený čtvrtek [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/zeleny-ctvrtek/>.

Zemřela sestra Bohdanka Knotková OP [online]. [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: <https://www.dominikanky.cz/news/zemrela-s-bohdanka-knotkova-op/>.

SEZNAM PŘÍLOH

- 1) Zákon č. 218/1949 o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem (Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/218-49a.htm>.)
- 2) Řeholní oděv sester dominikánek České kongregace (Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 149).
- 3) Seznam sester dominikánek v Broumově z 13. prosince 1951 (ABS, H-718-5, akce „K Evidence klášterů Hejnice“, podsvazek 123, *klášter řeholnic Broumov – jmenné seznamy*).
- 4) Fotografie S. M. Boženy Knotkové těsně před obláčkou ve svatebních šatech. Na fotografii uprostřed dolní řady (AČKSD, životopis S. M. Bohdanky Boženy Knotkové – obrazová příloha, s. 53).
- 5) Fotografie S. M. Boženy Knotkové jako novicky při obláčce. Na fotografii je druhá zprava. (AČKSD, životopis S. M. Bohdanky Boženy Knotkové – obrazová příloha, s. 53).
- 6) Fotografie S. M. Boženy Knotkové, typický oděv tzv. řeholní roucho po složení věčných slibů. (AČKSD, životopis S. M. Bohdanky Boženy Knotkové – obrazová příloha, obrazová příloha, titulní fotografie bez paginace).
- 7) a, b) Skica Růžového dvora, přízemí + 1. patro. (NA, Ministerstvo kultury ČSR/ČR, Praha–Sekretariát pro věci církevní (1950)1967–1990, karton č. 159, „Dominikánky III. řádu).
- 7) c) Letecký pohled na budovu benediktinského kláštera, Růžový dvůr na fotografii soubor budov s bílou fasádou, vytváří obrácené písmeno „L“ (vpravo). *Růžový dvůr* [online]. [cit. 2022-06-15]. Dostupné z: https://search.seznam.cz/obrazky/?q=Kl%C3%A1%C5%A1ter%20broumov&fulltext&sourceid=fulltext&thru=hint-obrazky-obrazky#utm_content=obrazky&utm_term=Kl%C3%A1%C5%A1ter%20broumov&utm_medium=hint&utm_source=search.seznam.cz&docId=fa8c733f7f4311ed

Příloha č. 1

**218/1949 Sb.
ZÁKON
ze dne 14. října 1949
o hospodářském zabezpečení církví
a náboženských společností státem
v původním znění podle z. 218/1949 Sb.**

Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

Osobní požitky duchovních

§ 1

Stát poskytuje podle dalších ustanovení zákona osobní požitky duchovním církví a náboženských společností, kteří působí se státním souhlasem v duchovní správě, v církevní administrativě nebo v ústavech pro výchovu duchovních. Státní úřad pro věci církevní může výjimečně v dohodě s ministerstvem financí přiznat osobní požitky i duchovním, kteří jsou jinak činni.

§ 2

Státní souhlas lze udělit jen duchovním, kteří jsou československými státními občany, jsou státně spolehliví a bezúhonní a splňují i jinak všeobecné podmínky pro přijetí do státní služby. Státní úřad pro věci církevní může v případech hodných zvláštního zřetele prominouti podmínku státního občanství.

§ 3

(1) Osobní požitky duchovních tvoří:

- a) základní plat,
- b) hodnostní přídavek a
- c) odměna za vyšší výkon.

(2) Částky základního platu, způsob a míru jeho zvyšování, podmínky pro přiznání hodnostního přídavku a jeho výši, jakož i podmínky pro přiznání odměny za vyšší výkon a podrobnosti o této odměně stanoví vláda nařízením.

§ 4

Náhrada cestovních, stěhovacích a jiných výloh

Duchovní, kteří mají nárok na osobní požitky, mají též nárok na náhradu cestovních, stěhovacích a jiných výloh podle obecných předpisů.

§ 5

Povinnost vyučovati náboženství

Duchovní působící v duchovní správě jsou povinni vyučovati bezplatně náboženství na školách, není-li o vyučování náboženství jinak postaráno. Rozsah této povinnosti a bližší její úpravu stanoví v dohodě s ministrem školství, věd a umění nařízením ministr, který řídí Státní úřad pro věci církevní.

§ 6

Sociální dávky

Sociální dávky, zejména dávky na nezaopatřené děti, a pensijní zabezpečení duchovních a jejich rodinných příslušníků se poskytují podle obdoby předpisů platných pro státní zaměstnance. Podrobnosti stanoví vláda.

§ 7

Působení a ustanovení duchovních

(1) Duchovenskou (kazatelskou a pod.) činnost v církvích a náboženských společnostech mohou vyvíjeti jen osoby, které mají k tomu státní souhlas, a které vykonají slib. Znění slibu stanoví vláda nařízením.

(2) Každé ustanovení (volba, jmenování) těchto osob vyžaduje předchozího souhlasu státu.

(3) Uprázdňená místa jest obsaditi nejdéle do 30 dnů. Nestane-li se tak, může stát učiniti potřebná opatření k zajištění řádného chodu duchovní správy, církevní administrativy nebo výchovy duchovních.

§ 8

Věcné náklady

(1) Stát hradí církvím a náboženským společnostem podle jejich schváleného rozpočtu řádné věcné náklady spojené s výkonem bohoslužeb a jiných náboženských úkonů i s církevní administrativou.

(2) Na mimořádné věcné náklady poskytne stát v odůvodněných případech zvláštní pomoc.

§ 9

Rozpočty

(1) Zástupci církví a náboženských společností a správcové církevního majetku jsou povinni sestavovat rozpočty a závěrečné účty a předkládat je Státnímu úřadu pro věci církevní ke schválení.

(2) Rozpočty na řádné věcné náklady sestavují se podle skutečných potřeb, a to podle zásad státního rozpočtu; podrobnosti stanoví Státní úřad pro věci církevní v dohodě s ministerstvem financí.

§ 10

Majetek

(1) Stát dozírá na majetek církví a náboženských společností.

(2) Zástupci církví a náboženských společností a správci církevního majetku sestaví soupis veškerého movitého a nemovitého jmění a majetkových práv církví a náboženských společností, jejich složek, komunit, ústavů, nadací, kostelů, obročí a fondů a předloží jej do tří měsíců od počátku účinnosti tohoto zákona Státnímu úřadu pro věci církevní. Podrobnosti stanoví Státní úřad pro věci církevní.

(3) Jakékoliv zcizení nebo zavazení majetku církví a náboženských společností vyžaduje předchozího souhlasu státní správy.

§ 11

Zánik závazků

(1) Veškerý soukromý a veřejný patronát nad kostely, obročními a jinými církevními ústavami přechází na stát.

(2) Veškeré závazky přispívat na účely církví a náboženských společností, jejich složek, komunit, ústavů, nadací, kostelů, obročí a fondů, opírající se o patronát nebo o jiné právní důvody nebo dlouhodobé zvyklosti, zanikají s výjimkou závazků členů církví a náboženských společností, vyplývajících ze zřízení státem schválených.

§ 12

Učiliště pro výchovu duchovních

Stát vydrží učiliště a ústavy pro výchovu duchovních.

§ 13

Trestní ustanovení

Jednání nebo opominutí odporující ustanovením tohoto zákona nebo předpisům vydaným podle něho, trestá, nejde-li o čin trestný soudně, okresní národní výbor jako správní přestupek pokutou do 100 000 Kčs. Pro případ nedobytnosti pokuty vyměří se zároveň podle míry zavinění náhradní trest vězení do 6 měsíců.

§ 14

Zrušovací ustanovení

Všechny předpisy, které upravují právní poměry církví a náboženských společností, se zrušují.

§ 15

Účinnost a provedení zákona

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. listopadu 1949; provedou jej všichni členové vlády.

Příloha č. 2

Příloha č. 3

neděle 22. května 2022 16:52:51
1/33 s F1.8 ISO 202 4.74 mm

Seznam:

Sestry dominikánky v Brousově.

124

Jméno:	Data narození:	Zaměstnání:
1. Býčková Milada / s.Svatava /	15.4.1906	řizení
2. Baková Alžběta /s. Kateřina /	9.11.1906	v domácnosti
3. Bartošková Marie /s.Terezie /	2. 9.1909	v expedici hostí
4. Bartošová Justina /s.Dimicilla /	25.10.1894	poklízí slepice
5. Breblcová Frant./s.Eucharistina /	15. 3.1905	v expedici hostí
6. Doubková Františka /s.Marka /	4. 3.1908	v expedici hostí
7. Drábková Anna /s.Zdislava /	27. 7.1892	úklid
8. Dzurcová Marie /s.Osvěda /	31. 1.1911	kuchařka
9. Etzlerová Marie /s. Albina/	28. 1.1904	prádlena
10. Fleišingerová August./s. Lambert. /	18. 2. 1914	ruční práce
11. Fopšová Veronika /s.Monika /	31. 7.1909	u hostí a prádla
12. Hlavová Františka /s. Alfrede /	29.11.1906	pekařka hostí
13. Hrubčíková Rosálie /s.Severina /	10.12.1900	pekařka hostí
14. Chalupníková Božena /s.Salvatora /	20.10.1903	úklid
15. Chronádková Marie / s.Alena /	3. 3.1912	komptaristka
16. Chuchmová Rosálie /s.Donata /	30.12.1911	stará se o jídelnu
17. Jelínková Hlěna /s.Makarie /	11. 3.1911	chůva /úklid /
18. Klementová Václ. /s. Bernarda /	27.12.1916	stará se o jídelnu
19. Konečná Filomena /s.Krescencie /	24.10.1901	prokurátorka
20. Kvícalová Ludmila /s.Agulina /	23.10.1899	pekařka hostí
21. Kalčíková Marie / s.Božetěcha /	1. 8.1907	spravuje prádlo
22. Martináková Anna /s. Rosa /	22. 1.1919	v kuchyni
23. Matoušková Marie / s.Anastasia /	29. 4.1906	spravuje prádlo
24. Melicharová Marie / s.Guzmana /	6. 4.1905	u hostí
25. Melicharová Frant. /s.Dobroslava /	12.10.1906	u hostí
26. Němcová Antonie /s.Jaromira /	8.2. 1907	v expedici hostí
27. Leštinová Marie /s.Laurancie /	10. 7.1925	namočení
28. Glejčíková Helena /s.Fabiola /	1. 3.1909	v expedici hostí
29. Glejčíková Jana /s.Tipotea /	12. 6.1913	prádlena
30. Glejčíková Marie /s.Anna /	3. 4.1915	u hostí
31. Fenušková Emilie /s.Konstancie /	12.3.1895	pekařka hostí
32. Petříková Amalie /s.Olivia /	5.11.1894	v zářezá
33. Plutková Anna /s.Štefánka /	12. 4.1896	v expedici hostí
34. Poláková Marie /s.Angela /	19. 6.1894	prádlena
35. Poláčková Anna /s.Silvia /	28. 6.1903	pekařka hostí
36. Příhová Victoria /s.Pie /	28.12.1899	úklid

37. Semnáková Margita / s. Jdrunda /	12.1.1918	pekařka hostíř
38. Schreierová Len / s. Ester /	1. 4.1895	v expedici hostíř
39. Svobodová Anežka / s. Villma /	13. 1.1915	spravuje prádlo
40. Staškova Fr./s. Cherubina /	24. 6-1910	obsluha nemoc. sester
41. Šindclářova Hedvika / s. Honorie /	27.10.1904	v kuchyni
42. Širobáilková Frant./s. Agatha /	8. 3.1909	v expedice hostíř
43. Špičková Anna / s. Martin /	7. 9.1893	v kuchyni
44. Terlecká Emilie / s. Ctibota /	13. 9.1910	pekařka hostíř
45. Ulčáková Štěpánka / s. Stanislava /	20.12.1910	v expedici hostíř
46. Veselá Josefa / s. Lea /	26. 2.1915	pekařka hostíř
47. Zubková Marie / s. Rita /	16.12.1904	v zahrádě
48. Závadová Marie / s. Sačka /	13. 9.1895	hliď
49. Zavadilíková Pavlína / s. Armela /	29. 6.1892	v expedici hostíř
50. Kolmijníková Frant. / s. Isarča /	4.10.1904	v expedici hostíř

Příloha č. 4

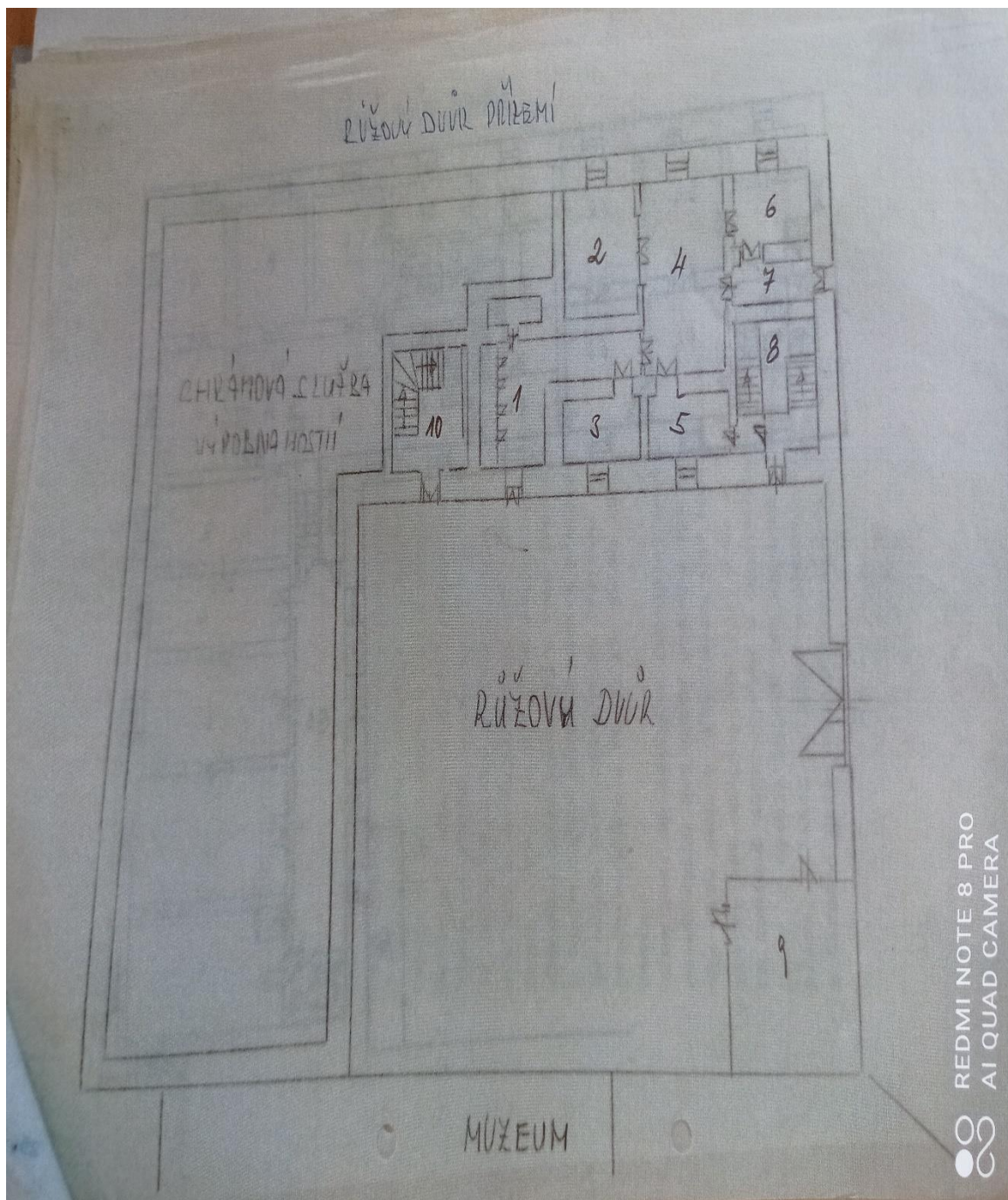
Příloha č. 5

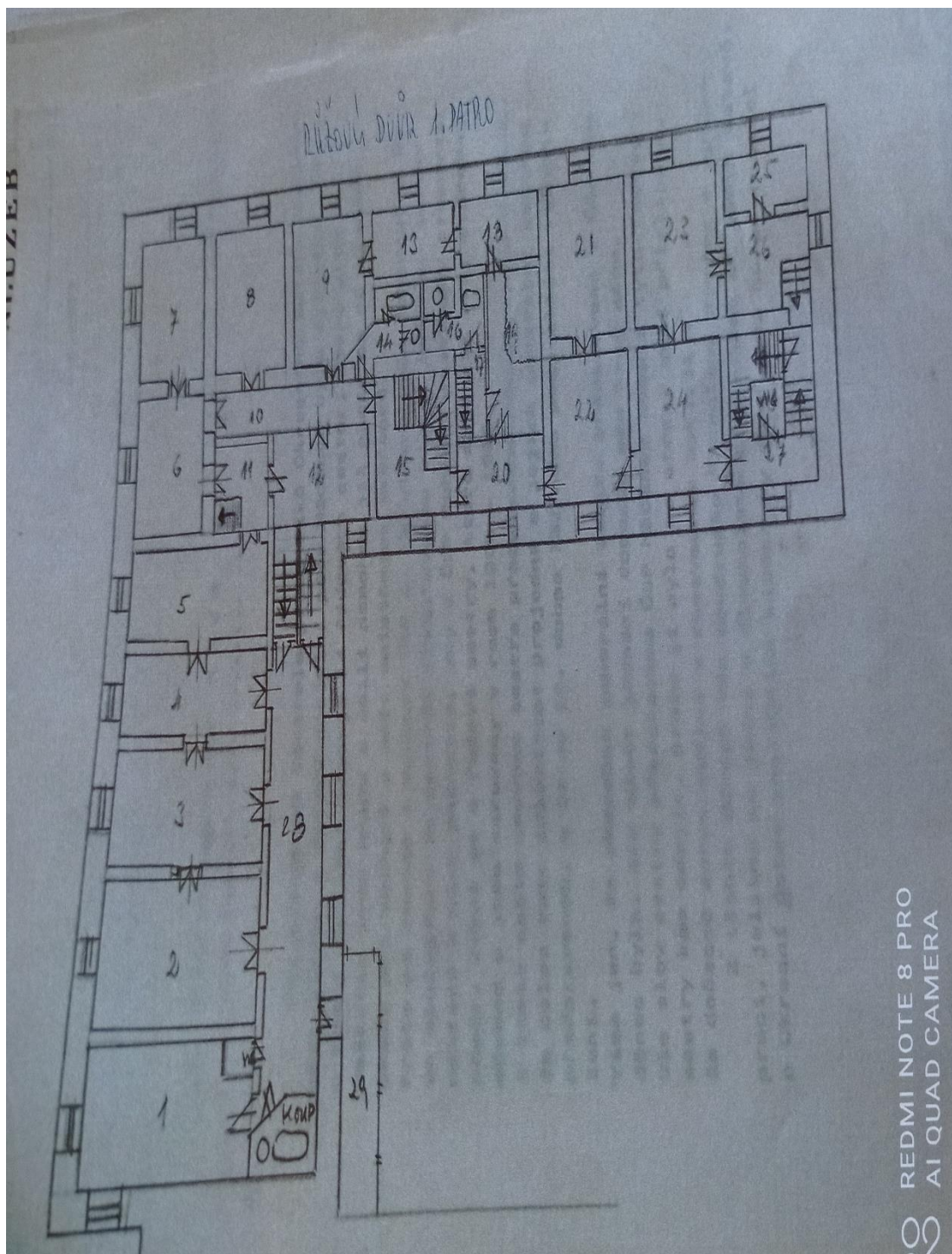
Příloha č. 6

Příloha č. 7 a) (přízemí)

Příloha č. 7 b) 1. patro

Příloha č. 7 c) Benediktinský klášter, Růžový dvůr – soubor budov s bílou fasádou vpravo, vlevo pak budova muzea a bývalé klášterní gymnázium (soubor budov žluté).

